ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΡΙΜΗΝΙΑΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1912-1913

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΝ ΠΕΣΟΝΤΑ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΟΝΤΙ ΠΟΛΕΜΩ

ΥΠΟ
Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ

Εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο τεῦχος τοῦ Δ΄ τόμου τῆς *Λαογραφίας*, τοῦ ὁποίου ἐπὶ μακρὸν ἕνεκα τῶν ἐθνικῶν περιστάσεων ἀνεβάλομεν τὴν ἔκδοσιν, προσῆκον ἐκρίναμεν νὰ προτάξωμεν παντὸς ἄλλου δημοσιεύματος δύο αὐτοσχέδια δημώδη ποιήματα, ἐν οἷς ἀνεπιτηδεύτως διατυπώνονται τὰ κατέχοντα τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ συναισθήματα ἐν ὥρᾳ κρισίμῳ τοῦ βίου αὐτοῦ. Εἶναι δὲ ἀληθινὴ καὶ ἀκίβδηλος ἡ ἔκφρασις αὕτη τῶν συναισθημάτων, διότι ἔγινεν ἐν στιγμαῖς καθ' ἃς ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα, ὅτε προσποίησις δὲν χωρεῖ, ὑπὸ ἀφελῶν καὶ ἀπαιδεύτων χωρικῶν γυναικῶν, αἵτινες δι' αὐτοσχεδίων μοιρολογίων ἐθρήνουν προσφιλῆ νεκρόν.

Εἰς τὸ μικρὸν παρὰ τὸ Ταίναρον χωρίον Παχιάνικα τοῦ δήμου Λαγείας, ἔχον κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν περὶ τοὺς 85 κατοίκους, συνῆλθον κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γεωργίου Λιβανᾶ συγγενεῖς καὶ φίλοι διὰ νὰ θρηνήσουν τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου φονευθέντος εἰς μάχην ἐν Ἠπείρῳ. Προσῆλθεν ἐπίσης ἐκεῖ ἐκ τοῦ παρακειμένου μικροτέρου χωρίου τοῦ αὐτοῦ δήμου Κοκκάλας καὶ ἡ Δημοσθέναινα Κουβαρίνα, μήτηρ στρατιώτου πεσόντος καὶ αὐτοῦ ἐν ἄλλῃ μάχῃ, εἰς τὸ Σαραντάπορον, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸν θρῆνον· εἰς ταύτην δὲ ἀπήντησεν ἡ Σταυριανοῦ Μουρκάκαινα, ἡ μήτηρ τοῦ οἰκοδεσπότου Γεωργίου Λιβανᾶ.

Ὁμολογοῦμεν πολλὰς χάριτας εἰς τὸν διδάκτορα κ. Γ. Δ. Μανολᾶκον, σχολάρχην ἐν Κότρωνι, ὅστις παρατυχὼν ἐκεῖ ἔσπευσε νὰ καταγράψῃ τὰ δύο ταῦτα αὐτοσχέδια μοιρολόγια καὶ νὰ μᾶς τὰ ἀποστείλῃ μετά τινων ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων. Οὕτω περιέσωσεν αὐτὰ ἀπὸ τῆς λήθης, ἥτις εἶναι ὁ συνήθης κλῆρος τῶν τοιούτων ᾀσμάτων,

τὰ ὁποῖα οὔτε ἐπαναλαμβάνονται οὔτε ἀπομνημονεύονται, πλὴν ὀλιγίστων, διὰ λόγους ἀσχέτους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τὴν ἀξίαν των παραγαγόντων βαθεῖαν ἐντύπωσιν καὶ ἐγχαραχθέντων εἰς τὴν μνήμην ὅσων τὰ ἤκουσαν.

Ἐκεῖνο ὅπερ πρὸ πάντων ἐμποιεῖ αἴσθησιν καὶ κινεῖ τὸν θαυμασμὸν εἶναι ὅτι καὶ αἱ δύο γυναῖκες οὐδένα λόγον κάμνουν εἰς τοὺς θρήνους των περὶ τῶν οἰκείων νεκρῶν, ἀλλ' ἔχουν προσηλωμένην τὴν διάνοιαν αὐτῶν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα καὶ συζητοῦν περὶ συναφῶν πρὸς τοῦτον γενικωτέρων ζητημάτων. Ἡ πρώτη μόνον ἀναφέρει ἐν παρόδῳ τὸν ἐν τῷ πολέμῳ θάνατον τοῦ υἱοῦ της, μακαρίζουσα αὐτὸν ὅτι ἐθυσίασε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τὸν βίον καὶ παρατηρεῖ εἰς τὸν πατέρα τοῦ θρηνουμένου ὅτι εἶναι ἄπρεπὲς νὰ θρηνῶσι τὰ τέκνα των. Τὸ γενναῖον φρόνημα, τὸ ὁποῖον διαλάμπει εἰς τοὺς λόγους τῶν χωρικῶν γυναικῶν, καὶ τὸ ὁποῖον λαμπρότερον ἀναδεικνύει ἡ ἄτεχνος καὶ ἀδεξία ἔκφρασις, κατ' οὐδὲν φαίνεται ὑπολειπόμενον τῆς θρυλουμένης φιλοπατρίας τῶν ἀρχαίων Λακαινῶν.

Εἰς τὸ πρῶτον μοιρολόγιον ἡ μήτηρ τοῦ φονευθέντος εἰς τὸ Σαραντάπορον στρατιώτου, ζητεῖ τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὴν οἰκοδέσποιναν νὰ μετάσχῃ τοῦ θρήνου. Ἐν προοιμίῳ ὁμιλεῖ περὶ τῆς συμμαχίας τῶν βαλκανικῶν κρατῶν, τὴν ὁποίαν ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ἐτήρει μυστικήν, διὰ νὰ κηρυχθῇ ἐν καιρῷ ἀπροσδόκητος ὁ νικηφόρος κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος. Στρέφουσα δὲ τὸν λόγον εἰς τὸν οἰκοδεσπότην τὸν ἐλέγχει διὰ τὴν ἄσκοπον μετάβασιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἤπειρον, εὐθὺς ὡς ἤκουσεν ὅτι ἐφονεύθη ὁ υἱός του, διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀληθείας· τί ὠφελήθη ἐκ τούτου (*τί ἐκαζάντησε*); μήπως ἐπανέφερεν εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸν υἱόν του καὶ τὸν ἐπίσης φονευθέντα ἰδικόν της; Εὐλόγως καὶ σκοπίμως μεταβαίνουν εἰς τὴν Ἤπειρον μόνον ὅσοι φέρουν ἐπικουρίαν εἰς τοὺς ἐκεῖ ἀγωνιζομένους· καὶ ἐκ τούτου λαμβάνουσα ἀφορμήν, ἐπάγεται τὴν ἀγγελίαν, ὅτι παρέπλευσαν τὸ Ταίναρον κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας πλοῖα κομίζοντα ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἤπειρον, ὅπου θὰ πολεμήσουν πάντες γενναίως, πρὸς οὐδὲν λογιζόμενοι τὸν θάνατον. Ἄλλως δὲ αἰσχρὸν εἶναι, λέγει, νὰ κλαίωμεν τὰ τέκνα μας· αἱ Σπαρτιάτιδες δὲν ἔκλαιον τὰ ὑπὲρ πατρίδος φονευόμενα τέκνα των. Μὴ καὶ ἐπ' ἐσχάτων δὲν ἀπέδειξε

τοῦτο ἡ μήτηρ τοῦ παρὰ τὸ Σαραντάπορον πεσόντος συντάγματάρχου Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, ἡ ὁποία εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Βενιζέλον, συλλυπηθέντα διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της, ἀπήντησεν ὅτι οὗτος ἔκαμε τὸ καθῆκον του; Τοιοῦτο εἶναι τὸ φρόνημα τῶν Μανιατῶν, διότι ὡς ἐκ παραδόσεως γινώσκομεν (*ἀπ' ἀκοὴ κι' ἀγροικητά*) οἱ πρόγονοί μας ἦλθον ἐκ Σπάρτης.

Τοῦτο δ' ὅμως τῆς φέρει εἰς τὴν μνήμην τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου κυκλοφορήσασαν ἀνυπόστατον διάδοσιν, ὅτι Μανιᾶται στρατιῶται ἔδειξαν δειλίαν. Καὶ ἐρωτᾷ μήπως οἱ Μανιᾶται ἀπώλεσαν τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἐκφυλισθέντες; Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν. Ἀπόδειξις ὁ υἱός της, φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη κατὰ τὰς πρώτας μάχας εἰς τὸ Σαραντάπορον. Οἱ Μανιᾶται εἶναι συνηθισμένοι νὰ πολεμοῦν. Εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης, ἂν καὶ ὁ πόλεμος ἐκεῖ ἦτο ἄτακτος, πολλοὶ μετέσχον καὶ ἐφονεύθησαν.

Αἱ ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης τῆς ἐνθυμίζουν ὅτι Κρὴς εἶναι ὁ πρωθυπουργός. Ὁμολογεῖ ὅτι θὰ ἐπροτίμα κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις νὰ ἦτο Μανιάτης, διὰ νὰ εἶχον οἱ Μανιᾶται τὴν δόξαν τῆς νίκης. Ἀλλ' εὐπρόσδεκτος εἶναι καὶ ὁ Κρητικός, ἀφοῦ εἶναι ἱκανὸς ἀνὴρ καὶ θὰ μεγαλώσῃ τὴν Ἑλλάδα, εὐγνωμοσύνη δὲ ὀφείλεται εἰς ὅσους διὰ τῆς ψήφου των τὸν ἀνέδειξαν καὶ τὸν ἔφερον ἐκ Κρήτης.

Ὁ Βενιζέλος, ὡς τὴν ἐπληροφόρησεν ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου, μετέβη εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπως διαπραγματευθῇ περὶ τῆς εἰρήνης. Παρορμᾷ λοιπὸν πάσας τὰς Ἑλληνίδας νὰ βάνουν κάθε ἑσπέραν τὰ παιδία των νὰ προσεύχωνται εἰς τὴν Παναγίαν, ὅπως τὸν καθοδηγῇ διὰ νὰ μὴ τὸν ἐξαπατήσουν κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἄδικοι.

Διὰ τοῦ ἑτέρου μοιρολογίου ἡ μάμμη τοῦ φονευθέντος Λιβανᾶ, εὐχαριστεῖ πρῶτον τὴν μοιρολογήσασαν, ἥτις διὰ τοῦ ὡραίου μοιρολογίου της ἐτίμησε τὴν μνήμην τοῦ πάππου της, ἀξιωματικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὸ βραχὺ δὲ τοῦτο προοίμιον σπεύδει νὰ ἀνασκευάσῃ καὶ αὖτη τὴν διάδοσιν περὶ δειλίας τῶν Μανιατῶν, τὴν ὁποίαν μετὰ πολλῆς δυσφορίας ἤκουσεν. Οἱ Μανιᾶται, λέγει, εἶναι ἐμπειροπόλεμοι, φίλοι τῶν ὅπλων, καλοὶ σκοπευταί, καὶ δὲν φοβοῦν-

ται τοὺς Τούρκους. Ἀλλ' ἂν ὄντως ἐξεφυλίσθησαν, προτιμότερος δι' αὐτοὺς εἶναι ὁ θάνατος. Ἡ διάδοσις δ' ὅμως εἶναι ψευδής, προελθοῦσα ἐκ κακοβούλων, συκοφαντούντων τοὺς Μανιάτας· τοιαῦτα ψεύδη ἐτόλμησαν νὰ γράψωσι καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀλλὰ διεψεύσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρωθυπουργοῦ. Εἶναι λυπηρόν, ὅτι δὲν ὑπάρχει Μανιάτης, ἐξέχουσαν κατέχων θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὅστις διὰ τοῦ κύρους του νὰ φιμώσῃ τοὺς ταῦτα λέγοντας. Διὰ τοῦτο συμβουλεύει τὰς γυναῖκας νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον (ἀφοῦ μάλιστα τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον εἶναι πλησίον εἰς τὸ χωρίον των), ὅπως ἐκπαιδευόμενα ἀναπτυχθοῦν καὶ καταλάβουν ἀξιώματα ἐν τῇ πολιτείᾳ, διὰ νὰ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς πατρίδος των.

Τὴν ἄλλην γνώμην τῆς πρώτης θρηνῳδοῦ δὲν ἀσπάζεται. Ὄχι, δὲν φέρει, λέγει, καταισχύνην τὸ νὰ κλαίωμεν τὰ τέκνα μας φονευόμενα. Καὶ αἱ ἀρχαῖαι Σπαρτιάτιδες ἔκλαιον τοὺς νεκρούς των, καὶ σήμερον αἱ γυναῖκες τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχαλαίων ἐπίσης τοὺς κλαίουν. Ἀλλὰ κρίνει ἀναγκαῖον ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὰ λεχθέντα, διότι ἐνθυμήθη, ὅτι παρασυρθεῖσα ὑπὸ τῆς ῥύμης τοῦ μοιρολογίου, παρέλιπε νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἔχει ὡς οἰκοδέσποινα. Καὶ χαιρετᾷ τοὺς προσελθόντας, ὅπως μετάσχωσι τοῦ πένθους τοῦ οἴκου της. Παρατηρεῖ δὲ ὅτι ἂν καὶ οἱ θρῆνοι δὲν εἶναι ἄτοποι, ἀλλ' ὅμως αὐτή, ἕνεκα τῆς προσεγγιζούσης μεγάλης ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ θρηνήσουν τὸν νεκρόν. Καταλήγουσα δὲ συμβουλεύει πάντας τοὺς δυναμένους νὰ φέρουν ὅπλα νὰ τρέξουν εἰς τὰ Γιάννινα πρὸς βοήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων κατὰ τῶν Τούρκων.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΣΤΟ ΓΙΟ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΑ

Χαιράμενή μου Σταυριανοῦ,
ποῦ νὰ χαρῇς ὅ τι ἀγαπᾷς,
κι' ἀπὸ δεξιὰ κι' ἀπὸ ζερβιά,[1])
μόνε καὶ μένα ἄφες μου.[2])

[1]) Ἡ θρηνῳδὸς χαιρετίζει μετὰ τῆς οἰκοδεσποίνης καὶ πάντας τοὺς παρισταμένους.

[2]) Ἐπίτρεψόν μοι νὰ μοιρολογήσω.

Τρία χρονάκια κλειδωτά[1])
ὁ Βενιζέλος ὁ καλός,
(ὁποῦ εἶναι μέγας ὑπουργός,
ὁποῦ νὰ ζῇ, νά χῃ ζωή)
ἐγνώριζε τὸ μυστικὸ
καὶ φέτου τὸ φανέρωσε.
Τέσσερα κράτη σύφωνα
τὸν Τοῦρκο πολεμήσασι·
ὅλα τόνε νικήσασι
καὶ τὸν κατατροπώσασι.
Ἔλα κοντά μου, Λιβανᾶ,
ποῦ διάηκες ἐκεῖ κοντά.[2])
Γιὰ πές μου τί καζάντησες;
ποῦ εἶναι τὰ παιδία μας;
Χτὲς ἤμουνα 'ς τὸ σπίτι μου,
κ' ἔντυνα τὰ παιδία μου,
τί τανε σκόλη καὶ γιορτή,
(ἦταν τ' ἁγιοῦ Σπυρίδωνα)
κι' ἀπόξω ἀπὸ τὸ Ταίναρο[3])
περνοῦσαν τὰ καράβια μας.
Φωνάξαν τὰ παιδία μας[4])
νὰ ποῦμε χαιρετίσματα
ἐμεῖς εἰς τὰ σπιτάκια τους,
τί κεῖνα πᾶν 'ς τὰ Γιάνναινα,
πάσι[5]) νὰ πολεμήσουσι,
τὸν Τοῦρκο νὰ νικήσουσι,
κι'ἃ δέν τονε νικήσουσι,
πίσου νὰ μὴ γυρίσουσι.
Ἔλα κοντά μου, Λιβανᾶ.
Δὲν τὸ θωροῦμε γιὰ κακὸ

[1]) Τρία ἔτη συμπεπληρωμένα· ἀντίστοιχος ἡ φράσις «τρία χρόνια ἐσφάλισαν.»

[2]) Ποῦ πῆγες ἐκεῖ πλησίον εἰς τὸν τόπον ποῦ ἐφονεύθη ὁ υἱός σου, ποῦ πῆγες δηλ. μέχρις Ἠπείρου, διὰ νὰ βεβαιωθῇς ἂν ἦτο ἀληθὴς ἡ φήμη περὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ σου.

[3]) Τὸ ἀκρωτήριον λέγεται μὲν καὶ Κάβο Ματαπᾶς, ἀλλὰ διετήρησε καὶ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα, εἰς οὐδ. γένος καὶ εἰς ἄρσεν. (οἷον, πάω 'ς τὸν Ταίναρο.) Λέγεται ἐπίσης καὶ Φανάρι, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ φάρου.

[4]) Οἱ ἐπιβαίνοντες τῶν πλοίων στρατιῶται.

[5]) Ὑπάγουσι.

καὶ γιὰ μεγάλη προσβολὴ
νὰ κλαῖμε τὰ παιδία μας;
καὶ πῶς; οἱ Σπαρτιάτισσαις
δὲν κλαῖνε τὰ παιδία τους,
ὅταν πᾶν καὶ σκοτώνουνται
γιὰ τῆς πατρίδας τὸ καλό.
Ὁ Βενιζέλος ὁ καλὸς
(ὁποῦ εἶναι καὶ πρωθυπουργός)
ἔκανε τηλεγράφημα
εἰς τὴ Μαυρομιχάλαινα:
σκοτώθη τὸ παιδάκι της,
ποῦ ἦτα κι' ἀξιωματικός·
κ' ἐκείνη τοῦ ἀπάντησε·
τι ἔκαμε τὸ καθῆκο του.
Μεῖς ἔχομε τὸ φυσικό, [1])
ἀπ' ἀκοὴ κι' ἀγροικητά,
ἀπὸ τὴ Σπάρτη ἤρθασι. [2])
Μὰ μήπως ἐβλαχέψαμε [3])
καὶ δὲν τὸ καταλάβαμε;
Ἔλα κοντά μου, Λιβανᾶ.
Ἐσὺ τὸ γνώριζες καλά,
ὅτι τὸ χαϊδανάστησα, [4])
καὶ τὸ ἐσπούδασα γιατρό,
γιὰ τὰ καλὰ γεράματα,
κι' ἀπέ [5]) μὲ τὸ σκοτώσασι,
ἐκεῖ 'ς τὸ Σαραντάπορο.
Χαλάλι του ὁ θάνατος,
γιατὶ λευτέρωσε λαό!
Μήπως εἶν' πρώτη τους φορὰ
'ς τὴ Μάνη τὰ σκοτώματα;
Τίγαρε [6]) δὲ σκοτώθηνα
'ς τὴν Κρήτη, ὅταν πάηνασι [7])

[1]) Τὸ φυσικὸν ἰδίωμα, τὸν χαρακτῆρα.
[2]) Ἐννοεῖται οἱ παππούδες μας.
[3]) Ἐγίναμεν βλάχοι, ἀπεβάλομεν τὴν μανιάτικην φύσιν.
[4]) Τὸ ἀνάστησα (τὸ ἀνέθρεψα) τὸ παιδί μου μὲ χάϊδια, μὲ θωπείας, μὲ στοργήν).
[5]) Καὶ ἔπειτα.
[6]) Μήπως.
[7]) Πηγαίνασι, μετέβαινον.

ἐκεῖ 'ς τὸν κλεφτοπόλεμο;
ὅταν μᾶς τούρχε παίρνασι
ἐμᾶς οἱ κομματάρχηδες; [1])
Τίγαρε δὲν τὸ θέλαμε
νά ναι Μανιάτης ὑπουργός,
νὰ μᾶχε κάνῃ τὸ καλό,
νά χωμε τὴν ὑπόληψη
ὅλοι μέσα 'στὰ σπίτια μας;
Καλός εἶναι κι' ὁ Κρητικός,
εἶναι μεγάλος ἄνθρωπος.
Χίλια καλὰ νὰ κάμουσι
ὅσοι τόνε ψηφίσασι
καὶ τόνε φέρασι ἐπά,
νὰ μεγαλώσῃ τὴν Ἑλλάς.
Ἀκούσατε νὰ σᾶχε ποῦ [2])
τοῦτο, ποῦ μοῦ εἶπε ὁ παπᾶς·
ὅτι τὸ Βενιζέλο μας
τόνε καλέσασι νὰ πᾷ,
νὰ κάμῃ τὴ γεροντική [3])
'ς τὴν ἀγγλικὴ πρωτεύουσα.
Μωρὴ Ῥωμιαῖς καὶ Χριστιαναῖς,
τὸ βράδυ 'στὸ λυχνάρι σας
καὶ 'ς τὸ κονισματάκι σας
νὰ βάλτε τὰ παιδία σας
νὰ κάμουσι τὴν προσευχὴ
'ς τὴν Παναγία Δέσποινα,
γιὰ νὰ τοῦ στείλῃ δύναμη.
κι' ὁ Μιχαὴλ ἀρχάγγελος
νά ναι κοντὰ 'ς τὴν πλάτη του,
νὰ μὴ μᾶς τὸν γελάσουσι
τὶ κεῖνοι εἶναι ἰσχυροὶ
καὶ εἶναι κι' ἄδικοι πολύ.

---

[1]) Οἱ πολιτευόμενοι (ὡς ὁ Πετροπουλάκης, ὁ Κοσονάκος κλπ.) οἵτινες ἐστρατολόγουν κατὰ τὸ 1868 ἐθελοντὰς Μανιάτας, ἵνα πολεμήσωσιν ἐν Κρήτῃ.
[2]) Νὰ σᾶς εἰπω.
[3]) Γεροντικὴ τὸ συμβούλιον τῶν γερόντων, τῶν πρεσβυτέρων τῆς οἰκογενείας, οἵτινες ἐν Μάνῃ συνήθως συνέρχονται, ὅπως συσκεφθῶσι διὰ τὸ *ψυχικὸν* (τὴν αἴδεσιν τῶν ἀρχαίων). Συνεκδοχικῶς δὲ ὁ συμβιβασμός.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΑΜΜΗΣ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ

Ἔτσι νὰ κλαῖς, παιδάκι μου,
νὰν τήνε παίρνῃς τὴν εὐκή,
νὰν τὰ τιμᾶς τὰ κόκκαλα
τοῦ πάππου σου τοῦ λοχαγοῦ. [1])
Μὸν τί πες καὶ δὲν ἄκουσα;
(γιατί μαι γριὰ καὶ δὲν ἀκού')
οἱ ἄντρες μας βλαχέψασι;
Δὲν εἶναι πρώτη τους φορὰ
'ς τὸν πόλεμο καὶ 'ς τὸν καυγᾶ.
Τίγαρε καὶ δὲν ἔχουσι
τοὺς γκρᾶδες 'ς τὸν κρεμανταλᾶ; [2])
τὰ καριοφίλια τὰ σκληρά;
Τίγαρε καὶ δὲν ξέρουσι
οἱ ἄντρες νὰ σκοπεύουσι,
τοὺς Τούρκους νὰ μὴ σκιάζωνται,
Ἂν εἶναι καὶ βλαχέψασι,
πίσω νὰ μὴ γυρίσουσι,
κανένας τους νὰ μὴν ἐρθῇ.
Ἀλλ' ἄκου Δημοστέναινα.
Ἐτοῦτα εἶναι ψέματα.
Τοὺς ἄντρας μας κακίζουσι,
τούσε συκοφαντίζουσι,
τοὺς παρασταίνουσι δειλούς.
Τὸ γράψασι καὶ 'ς τὸ χαρτί. [3])
Ῥωτήθη κι' ὁ πρωθυπουργὸς
καὶ εἶπε τ' εἶναι ψέματα.
Γυναῖκες, σᾶς περικαλοῦ [4])
ἐμένα νὰ μ' ἀκούσετε,
γιατ' εἶμαι μεγαλύτερη.
Στέλνετε τὰ παιδία σας
'ς τὸ σκολαρχεῖο (εἶναι πά [5])
νὰ μάθουσι τὰ γράμματα·

[1]) Τοῦ ἐκ Λαγείας Ἰω. Καλογερόγιαννη.
[2]) Εἰς τὴν κρεμάστραν.
[3]) Τὸ ἐδημοσίευσαν καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας.
[4]) Παρακαλῶ.
[5]) Ἐδῶ πλησίον, τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον Λαγείας.

καὶ θάρθῃ κι' ἄλλη ἐποχή,
νὰ πάῃ Μανιάτης 'ς τὴ Βουλή,
νά εἶναι Μανιάτης ὑπουργός.
νὰν' τὸ μιλᾷ τὸ δίκιο τους.
Μὲ πίκρανες παιδάκι μου,
καὶ θὰ σὲ ποῦ ἀνόητη.
Τὸ τί ναι τοῦτο ποῦ εἶπεκες; [1])
ὅτ' εἶναι ντρέπος [2]) καὶ κακὸ
νὰ κλαῖμε τὰ παιδία μας.
Τὰ κλαῖσι τὰ παιδία τους,
τὰ κλαῖσι κ' οἱ Σπαρτιάτισσαις
κ' οἱ Μαυρομιχαλιάνισσαις.
Μὸν θὰν τ' ἀφήκου ἴσα μὲ πά. [3])
καὶ θὰ τηράξου καὶ νὰ ἴδοῦ,
γύρω τριγύρω 'ς τὸ λαό. [4])
Ὅλοι καλῶς ὡρίσατε,
παπᾶδες μου καὶ λαϊκοί,
δασκάλοι καὶ γραμματικοί.
Ἐγὼ δὲ θέου [5]) κλάϊματα,
– ἅγιαις ἡμέραις ἔρχονται — [6])
μὸν θενὰ κάμου συβουλή:
Ἄντρες, ὀπῶχετ' ἄρματα,
γιὰ φεύγετε 'ς τὰ Γιάνναινα,
βοηθᾶτε τὰ παιδία μας,
τοὺς Τούρκους νὰ νικήσουσι.

[1]) Εἶπες.
[2]) Τὸ ντρέπος=ἐντροπή.
[3]) Θὰ τὸ ἀφήσω (τὸ μοιρολόγι) ἕως ἐδῶ.
[4]) Τοὺς παρεστῶτας.
[5]) Δὲν θέλω.
[6]) Αἱ ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΠΡΟΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΙΕΡΩΝ [1])

ΥΠΟ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ Γερμανὸς περιηγητὴς Bartholdy ἀνεκήρυσσε τὴν ἀρχὴν ὅτι αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, αἱ ἐκτισμέναι εἰς τόπους ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον ἑλληνικὰ ἱερά, ἐσυνέχιζον τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, οὕτως ὥστε εὐχερῶς ἠδύνατο ν' ἀναγνωρισθῇ τὸ γένος τοὐλάχιστον τῆς ἀρχαίας θεότητος, εἰς ἣν ἕκαστον τούτων ἦτο ἀφιερωμένον, ἂν ἦτο ἄγνωστον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπωνύμου τῆς ἐκκλησίας ἁγίου. [2]) Ὅτε δὲ βραδύτερον αἱ τοπογραφικαὶ ἔρευναι ἐν Ἑλλάδι ἔγιναν συντονώτεραι, ἡ ἀρχὴ αὕτη μεγάλην ἔλαβεν ἐπέκτασιν καὶ ἐφαρμογήν. Κατάχρησιν δὲ τῆς μεθόδου ταύτης ἔκαμαν μάλιστα Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι, ὡς ὁ Πιττάκης, ὁ Ῥαγκαβὴς καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ Νεροῦτσος, [3]) οἵτινες παρεδέχοντο ὄχι μόνον ὅτι αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι παρεῖχον τὸ τεκμήριον τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίων ἱερῶν εἰς τοὺς τόπους, ὅπου ἦσαν ἐκτισμέναι, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὀνο-

[1]) Ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὸ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους εἰς Ῥώμην συνελθὸν τρίτον διεθνὲς ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον.

[2]) *Bartholdy* Bruchstücke zur näheren Kenntniss des heutigen Griechenlands 1805 σ. 146 - 7 (τῆς γαλλ. μεταφράσεως 1807 τ. II σ. 86): «Wenn man neugriechischen Kirchen oder Kapellen an Orten findet, wo man vermuthet, dass sie alte Tempel ersetzen, so muss man immer fragen, ob sie einem männlichen oder einem weiblichen Heiligen gewidmet sind. Man kann ziemlich sicher darauf schliessen, dass die Gottheit, welche ehemals daselbst verehrt wurde, desselben Geschlechts war. Die Altäre der Minerva sind gemeinhein der unbefleckten Mutter Gottes geweiht».

[3]) *Pittakys* L'ancienne Athènes, Ath. 1835. Βλ. ἰδίως σ. 153. 172. *Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ* Λόγος κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς τοῦ Πανεπιστημίου καθιδρύσεως, Ἀθ. 1861. Τοπογραφικὰ τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν (Ἅπαντα τὰ φιλολογικὰ Ἀθ. 1808 τ. ΙΗ'). *Τ. Νεροῦτσος* ἐν Δελτίῳ τῆς ἱστορ. καὶ ἐθνολογ. ἑταιρείας 1890 τ. Γ' σ. 24 κέ.

μάτων τῶν ἁγίων εἰς οὓς εἶναι ἀφιερωμέναι αἱ ἐκκλησίαι δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν τίνες παρεμφερεῖς τὸ ὄνομα ἢ τὰς ἰδιότητας ἢ τὰς δυνάμεις ἀρχαῖαι θεότητες ἐτιμῶντο ἐκεῖ. [1]) Ὁ δὲ Γάλλος Petit de Julleville συνώψιζε τῷ 1869 τὴν μέθοδον ταύτην ἐν τοῖς ἑξῆς: Ὅτι ***πάντες*** οἱ λόγιοι καὶ ***πάντες*** οἱ περιηγηταὶ φρονοῦσιν, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ ἐκκλησίαι τῆς νέας θρησκείας ἀντικατέστησαν τοὺς ναοὺς τῆς ἀρχαίας, συχνότατα εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἢ ἀνάλογον ἐπίκλησιν (vocable). Καὶ ἐπεκτείνων συστηματικῶς τὰς ἐρεύνας του ὁ Petit de Julleville εἰς πάσας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀνεζήτει τοὺς λόγους τῆς μεταβολῆς καὶ τὰς ὁμοιότητας, τὰς ὁποίας ἐπαρουσίαζεν ἡ θεότης τοῦ ἀρχαίου ναοῦ πρὸς τὸν ἀντικαταστήσαντα αὐτὴν ἐν τῇ χριστιανικῇ λατρείᾳ. [2])

Ἦσαν δ' αἱ δῆθεν ὁμοιότητες αὗται ἐξωτερικαὶ καὶ ἐπιπόλαιοι, ἐπιτυγχανόμεναι, ὅπου δὲν περιωρίζοντο εἰς ἁπλῆν συνήχησιν τῶν

[1]) Π. χ. Ἅγ. Γεώργιος = Θησεύς, ἐκκλησία Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Ἀκαμάτη = Θησεῖον (*Νεροῦτσος* σ 26). Παναγία Γοργοεπήκοος = Ἀθηνᾶ, ἥτις ἐπεκαλεῖτο καὶ Παρθένος καὶ Γοργὼ καὶ θεὰ κόρη ἐπήκοος, εἰς τὴν θέσιν ἄρα ὅπου ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας Γοργοεπηκόου (νῦν τοῦ ἁγ. Ἐλευθερίου) πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς (αὐτ. σ. 24. 32). Ἐκκλησία τῆς Παναγίας εἰς τὴν Πέτραν (παρὰ τὸ Παναθηναϊκὸν στάδιον) θὰ κατέλαβε τὴν θέσιν ναοῦ τῆς Δήμητρος, ἡ ὁποία ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς Ἀγελάστου πέτρας (αὐτ. σ. 26). Ἐκκλησία ἁγίου Δημητρίου, ναὸς τῆς Δήμητρος (*Pittakys* σ. 113). Ἐκκλησία (τῆς Μεταμορφώσεως) τοῦ Σωτῆρος = ναὸς τοῦ Διὸς Σωτῆρος ἢ τοὐλάχιστον Ῥωμαίου τινὸς αὐτοκράτορος (αὐτ.). Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Κυρᾶς = ναὸς τῆς Ἑστίας (αὐτ. 172). Ἐκκλησία ἁγίων Ἀναργύρων, τῶν ἰατρῶν ἁγίων = Ἀσκληπιεῖον (αὐτ. σ. 224) καὶ πάμπολλα ἄλλα. Ἐννοεῖται ὅτι ὁμοίους συνταυτισμοὺς ἐπιχειροῦσι καὶ οἱ ξένοι ἀρχαιολόγοι. Τὴν δὲ γνώμην ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐσυνήθιζον νὰ κτίζωσι τὰς ἐκκλησίας των ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ἑλληνικῶν ναῶν συμμερίζονται ἐπίσης καὶ ἀλλοδαποὶ ἀρχαιολόγοι. Κατὰ τὸν Vischer (Evinnerungen aus Griechenland σ. 41) αἱ παλαιότεραι τῶν ἐν Ἀθήναις βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν ἐκτίσθησαν πᾶσαι εἰς τὴν θέσιν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἱερῶν. Ὁ δὲ *Gregorovius* (Geschichte d. Stadt Athen τ. I. τῆς ἑλλ. μεταφρ. Σ. Π. Λάμπρου τ. Α' σ. 159 κέ.) παραδέχεται ὅτι ἐν Ἀθήναις οἱ ἀρχαῖοι ναοὶ μετεβάλλοντο καθοσιούμενοι εἰς ἀντιστοίχους ἁγίους.

[2]) *Petit de Julleville* Recherches sur l'emplacement et le vocable des églises chrétiennes en Grèce ἐν Archives des missions scientifiques II τ, V. σ. 469 κέ.

ὀνομάτων, διὰ παρατολμοτάτων συνδυασμῶν, οἵτινες ἐνίοτε προσήγιζον εἰς τὰ ὅρια τοῦ κωμικοῦ. Οὕτως ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Χαλκούρη, παρὰ τὸ λεγόμενον Θησεῖον, οὕτω κληθεῖσα ἀπὸ τοῦ κτίστου ἀνήκοντος εἰς ἀθηναϊκὴν οἰκογένειαν τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσαν, ὑπεστηρίζετο ὅτι ἀντικατέστησε τὸ ἡρῷον τοῦ Χαλκώδοντος, διὰ τὴν συνήχησιν τῶν δύο πρώτων συλλαβῶν.[1]) Εἰς τὸ παρὰ τὸ Δίπυλον ἐκκλησίδιον τῆς ἁγίας Τριάδος ἀνεγνωρίζετο μικρὸν παρηλλαγμένον τὸ ὄνομα τῶν ἀρχαίων Θριασίων πυλῶν.[2]) Ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων Ἀσωμάτων δυνάμεων ὑπετίθετο ὅτι ἐπεῖχε τὴν θέσιν ἱεροῦ τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐκπροσωποῦντος τὴν σωματικὴν δύναμιν·[3]) ἡ δ' ἐκκλησία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὅτι κατέλαβεν ἐν Ἀθήναις τὴν θέσιν τοῦ Πομπείου, διότι τοῦτο χαρακτηρίζει ὁ Παυσανίας ὡς οἰκοδόμημα *ἐς παρασκευὴν* τῶν πομπῶν.[4]) Ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς *Βασιλείου* στοᾶς ἐδιδάσκετο ὅτι ἐκτίσθη ἐκκλησία, ὄχι τοὐλάχιστον τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἀλλὰ τοῦ προφήτου Ἠλίου, ὡς σφόδρα παραφθαρέντος τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ.[5]) Ναὸν δέ τινα

[1]) *Pittakys* σ. 92. *Ῥαγκαβῆ* Ἅπαντα τ. ΙΗ' σ. 10. 42 «κατὰ μικρὰν τῆς ἐπωνυμίας παραλλαγήν». *Julleville* σ. 502. Παραπλησία εἶναι ἡ γνώμη, ὅτι ἡ κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτὺν τοῦ Τουρκοβουνιοῦ καὶ ΝΑ. τῶν Πατισίων θέσις *Χαλκωματάδες* διατηρεῖ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ δήμου Ἡφαιστιαδῶν καὶ τῶν ἐν τῷ τόπῳ ὑπαρχόντων ἴσως τὸ πάλαι μεταλλείων χαλκοῦ. (Karten von Attika. Erläuternder Text. Heft II von Arthur Milchhöfer σ. 39). Ἐνῷ ἡ θέσις ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας τῶν Χαλκωματάδων, τῆς ὁποίας μνεία γίνεται ἤδη ἐν ἐγγράφοις τοῦ ΙϚ' αἰῶνος. (*Φιλαδελφέως* Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν τ. Β' σ. 402).

[2]) *Ῥαγκαβῆς* σ. 10 «Τὰς Ἱερὰς ἡ Θριασίας πύλας, ἔνθα σήμερον ἡ σχεδὸν ὁμώνυμος Ἁγία Τριάς.» Αὐτ. σ. 41 «ἡ παρακειμένη Ἁγία Τριάς... διετήρησε, φαίνεται, παρεφθαρμένον τῶν Θριασίων τὸ ὄνομα». Αὐτ. 44 «παραφθορᾷ ἴσως τῆς φωνῆς *Θριασίας Ἁγία Τριὰς* ἐπεκλήθη.»

[3]) *Julleville* σ. 503. *Ῥαγκαβῆς* σ. 86 «Κατὰ τὴν συνήθη δ' ἀναλογίαν τῆς ἀφιερώσεως τῶν ἀρχαίων ἱερῶν εἰς τὴν νέαν λατρείαν τὸν Ἡρακλῆν, ἥρωα καὶ παραστάτην τῆς *σωματικῆς* δυνάμεως, διεδέχθησαν ἐν τῇ ἀΰλῳ χριστιανικῇ θρησκείᾳ εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ αἱ *ἀσώματοι* δυνάμεις, οἱ ἄγγελοι.»

[4]) *Fr. Lenormant* Monographie de la voie sacrée Eleusinienne σ. 19. *Ῥαγκαβῆ* σ. 11 «οἰκοδόμημα - περιέχον σκεύη εἰς παρασκευὴν τῶν πομπῶν, *δι' ὃ* καὶ εἰς ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς μετεποιήθη ὕστερον» Αὐτ. σ. 43.

[5]) *Ῥαγκαβῆς* σ. 47 «οὐκ ἀπιθάνως δὲ διεδέχθη αὐτὴν ἡ — ἐκκλησία τοῦ προφήτου Ἠλίου, ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ παραφθαρέντος τοῦ ὀνόματος Βασίλειος εἰς Ἅγης Ἠλίας.» Καὶ ὁ *Julleville* σ. 506 νομίζει ὅτι ἐν Πρασιαῖς ὁ ἅγιος

τῆς Δήμητρος ὅτι ἀντικατέστησεν ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου, διότι *οὐ πόρρω* τοῦ ναοῦ ἦτο ἱδρυμένον ἄγαλμα τοῦ συγγενοῦς πρὸς τὸν ἅγιον Νικόλαον θεοῦ Ποσειδῶνος·[1]) ἂν καί, ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου εἰς ἄλλο ἀνεφέρετο ὄνομα καὶ ὄχι εἰς τὸν Ποσειδῶνα τὸ ἐπίγραμμα τοῦ ἀγάλματος, μετεπιγραφέντος ἴσως κατὰ τὴν κακὴν συνήθειαν τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων.[2])

Ἀλλ' αἱ τοιαῦται παρεκτροπαὶ δὲν παρατηροῦνται εὐτυχῶς εἰς πάντας τοὺς ἀσχοληθέντας μὲ ζητήματα τῆς ἑλληνικῆς τοπογραφίας. Σοβαροὶ λόγιοι, ὡς ὁ Ernst Curtius καὶ ὁ August Mommsen[3]) ἐχειρίσθησαν τὴν ἀκροσφαλῆ μέθοδον ταύτην μετὰ πολλῆς περισκέψεως. Ὁ τελευταῖος οὗτος παραδέχεται μὲν κατ' ἀρχὴν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἀρχαίας λατρείας καὶ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐκκλησίαις, φρονῶν ὅτι οἱ χριστιανοί, μνήμονες τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἐτίμων ἀντὶ τῶν ἐκλελιπότων θεῶν τοὺς ἁγίους ἐκείνους, οἵτινες ἐπαρουσίαζον ὁμοιότητας καὶ συναφείας τινὰς πρὸς ἐπικλήσεις τῶν ἀρχαίων θεῶν ἢ πρὸς τὰς ἀποδιδομένας αὐτοῖς ἐνεργείας. Ἀλλὰ παραδέχεται τοῦτο ὑπὸ ὅρους, θεωρῶν ἀδύνατον τὴν ἐξακολούθησιν τῆς λατρείας μετὰ διακοπὴν τῆς συνεχείας, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Πιττάκην καὶ Ῥαγκαβῆν, οἵτινες ὑπὸ πᾶσαν ἐκκλησίαν ἀνεζήτουν ναὸν ἀρχαίου θεοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἢ αἱ ἰδιότητες ἐνεῖχόν τινα ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἅγιον, εἰς ὃν ἡ ἐκκλησία ἦτο ἀφιερωμένη. Κατὰ τὸν Mommsen, διακοπτομένης τῆς ἀρχαίας λα-

Βασίλειος ἀντικατέστησε τὸν Ἀπόλλωνα, διότι ὁ Ἀπόλλων ἦτο θεὸς τοῦ ἡλίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα περιλαμβάνεται εἰς τὰς τρεῖς τελευταίας συλλαβὰς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου.

[1]) *Ῥαγκαβῆς* σ. 11: «τὸν τῆς Δήμητρος ναόν, ὅστις διὰ τὸ αὐτόθι ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος, καθιερώθη ἔπειτα τῷ ἁγίῳ Νικολάῳ, Ποσειδῶνι τῶν Χριστιανῶν.» Αὐτ. σ. 43: «(Τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ ἁγίου Νικολάου) δύναται, κατὰ τὴν ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι, μάλιστα δ' ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ γνωστοτάτως ἐπικρατοῦσαν ἕξιν τοῦ ἀφιεροῦν τὰ ἱερὰ τῶν ἀρχαίων θεοτήτων εἰς ἁγίους συγγενεῖς ἐκείναις κατὰ τὴν λατρείαν ἢ τὴν ἐπωνυμίαν, νὰ εἰκασθῇ ὅτι κατέλαβε τὸν ἱερὸν χῶρον τοῦ Ποσειδῶνος.»

[2]) *Παυσαν.* Α' β' 4 «τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐφ' ἡμῶν τὴν εἰκόνα ἄλλῳ δίδωσι καὶ οὐ Ποσειδῶνι.» Βλ. καὶ *Blümner* εἰς Παυσαν. αὐτ. *Wachsmuth* die Stadt Athen I σ. 679.

[3]) *E. Curtius* Attische Studien, Göttingen 1862. 1865 τ. 1—2. *A. Mommsen* Athenae christianae, Lips. 1868.

τρείας ἐξηλείφετο καὶ ἡ μνήμη τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν ἐκκλησία λόγου χάριν ἐπὶ τουρκοκρατίας κτισθεῖσα ν' ἀντικαταστήσῃ ναὸν ἀρχαίου θεοῦ.—Ἔτι δ' αὐστηροτέραν κριτικὴν τῆς μεθόδου ταύτης ἐποίησαν ὁ B. Schmidt καὶ ὁ Curt Wachsmuth, ὑποβαλόντες τὴν χρῆσιν αὐτῆς καὶ εἰς ἄλλους περιορισμούς.[1])

Οὐδὲν ἧττον ἀναγνωρίζουσι καὶ οὗτοι τὸ ὀρθὸν καὶ εὔλογον τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ μέθοδος αὕτη στηρίζεται. Παραπλησίως πρὸς τὸν Mommsen καὶ ὁ B. Schmidt φρονεῖ, ὅτι ὡς *παμπληθῆ* παραδείγματα ἀποδεικνύουσιν ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἐν Ἑλλάδι καθιδρύθη κατὰ προτίμησιν εἰς τόπους καθιερωμένους ἤδη καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς χρόνους εἰς θρησκευτικὴν θεραπείαν· φέρει δ' ὡς ἕνα τῶν λόγων, τῶν ἐξηγούντων τὴν μετατροπὴν τῶν ἀρχαίων ἱερῶν εἰς ἀντιστοίχους ἐκκλησίας τὴν πρόθεσιν, ὅπως ἐξοικειωθῇ ὁ λαὸς εὐχερέστερον πρὸς τὴν νέαν θρησκείαν, ἀντιδημοτικὴν οὖσαν, διὰ τῆς καθοδηγήσεως αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὰς πεπατημένας ὁδοὺς καὶ εἰς τοὺς συνηθισμένους τόπους εἰς τοὺς ὁποίους συνήρχοντο πρὸς λατρείαν οἱ πατέρες καὶ προπάτορες αὐτοῦ καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους τοσαῦται παλαιαὶ ἀναμνήσεις συνήπτοντο. Ἐκ τούτου δ' ἄγεται εἰς τὴν εἰκασίαν, ὅτι κατὰ τὴν μετατροπὴν ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἢ κατὰ τὴν κτίσιν ἐκκλησίας ἐν τόπῳ καθιερωμένῳ εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν προσεῖχον καὶ εἰς τὴν τιμωμένην πρότερον ἐκεῖ θεότητα, φροντίζοντες ὅπως ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ἁγίου ἔχοντος συνάφειάν τινα πρὸς τὴν θεότητα ἐκείνην, ὁμοίου δηλ. κάπως κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἢ ὑπενθυμίζοντος αὐτὴν ὁπωσδήποτε διὰ τοῦ ὀνόματος ἢ τῆς ἐπικλήσεως αὐτοῦ.[2])

Ἕνεκα τούτου δὲν ἔπαυσε μέχρι τοῦδε νὰ θεωρῆται ἡ ὀνομασία τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ παρεκκλησίων, μάλιστα τῶν ἐκτισμένων ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίων οἰκοδομημάτων ἢ καὶ ἁπλῶς ἐπὶ ἀρχαιολογικῶν τοπων, ὡς ἀξιόλογον βοήθημα τῶν τοπογραφικῶν μελετῶν. Ἀρκοῦμαι εἰς ὀλίγα τινὰ παραδείγματα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ταύτης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τῷ 1903 ὁ Bourguet[3]) ἐξε-

[1]) *B. Schmidt* Das Volksleben der Neugriechen, Lpz. 1871. *C. Wachsmuth* die Stadt Athen, Lpz. 1872 τ. I.
[2]) *B. Schmidt* σ. 45.
[3]) Ἐν τοῖς Mélanges Perrot 1903 σ. 25.

τίμα ὡς μέγα τεκμήριον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Δελφοῖς τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὸ χωρίον Καστρὶ τὸ ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως ὑπῆρχεν ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου, δηλονότι τοῦ ἁγίου, τοῦ ὁποίου ἡ λατρεία παρουσιάζει ὁμοιότητάς τινας πρὸς τὴν ἀρχαίαν τοῦ Ποσειδῶνος. Τῷ 1905 ὁ A. Struck καὶ ὁ K. Michael παρεδέχοντο τὴν ὑπ' ἄλλων ἐξενεχθεῖσαν γνώμην, ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου παρὰ τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἀθηνῶν, ἀντικατέστησεν ἱερὸν τῆς Εἰλειθυίας, διότι τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου τὴν βοήθειαν ἐπικαλοῦνται αἱ ὠδίνουσαι γυναῖκες καὶ αἱ λεχῶνες.[1]) Τὴν γνώμην δὲ ταύτην ἀσπάζεται τῷ 1912 καὶ ὁ O. Weinreich,[2]) καίτοι ἡ ἐκκλησία ἐκείνη μόλις πρὸ 50 περίπου ἐτῶν ἀφιερώθη εἰς τὸν ἅγιον Ἐλευθέριον, ἀφιερωμένη οὖσα πρότερον εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Γοργοεπήκοον. Τῷ 1909 ὁ J. Compernass[3]) εἶπεν ὅτι ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος Περασίας καὶ τοῦ Διὸς Ὁρίου ἀντικατέστησεν εὐκτήριος οἶκος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ θεοῦ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἐνδεικτικώτατον δὲ παράδειγμα τῶν ἀτόπων, εἰς τὰ ὁποῖα δύναται νὰ φέρῃ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου ταύτης μᾶς παρέχει μία μελέτη Ἕλληνος ἀρχαιολόγου, ὅστις πιστεύων ὅτι ἡ παρὰ τὸν Ἴλισσὸν ἐκκλησία τῆς ἁγίας Φωτεινῆς κατέλαβε τὴν θέσιν ἀρχαίου ναοῦ ἢ βωμοῦ τῆς Δήμητρος, παραδέχεται ὅτι ἡ ἁγία διὰ τοῦτο πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ παρουσιάζῃ χαρακτηριστικὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια πρὸς τὰ γνωρίσματα τῆς θεᾶς ἐκείνης· καὶ ἐπιχειρεῖ ν' ἀνεύρῃ τὰς συγγενείας καὶ ὁμοιότητας τῆς θεᾶς καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἀνευρίσκει μεταξὺ ἄλλων παραπλησίων ὁμοιοτήτων, ὅτι λαμπὰς τοῦ Χριστοῦ καλεῖται ἡ Φωτεινή, ἀλλὰ καὶ λαμπὰς εἶναι τὸ σύμβολον τῆς βαρυαλγούσης καὶ πλανωμένης Δήμητρος.[4])

[1]) Ἐν Athenische Mitteilungen 1906 σ. 316.
[2]) Αὐτ. 1912 σ. 44.
[3]) Ἐν Römisch. Quartalschrift 1909 τ. 23 σ 195—200.
[4]) *I. N. Σβορῶνος* ἐν Διεθνεῖ ἐφημερ. νομισματ. ἀρχαιολογ. 1901 σ. 307: «Γνωστοῦ ὄντος *ἐκ μυρίων στερεοτύπων (;) παραδειγμάτων* ὅτι ἕκαστος τῶν καταλαβόντων τοὺς ναοὺς τῶν ἀρχαίων χριστιανὸς ἅγιος συγγενεύει στενῶς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀρχαίου θεοῦ ἢ ἥρωος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἱδρύθη ὁ ναός του, *δέον*, ἂν πράγματι ὁ ἀρχαῖος ναὸς ἢ βωμὸς οὗ πλησίον ἐκτίσθη ἡ ἁγ. Φωτεινὴ εἶναι, ὡς ὑποθέτω, ὁ τῆς Ἀχαΐας Δήμητρος, *δέον λέγω ἡ ἁγία Φωτεινὴ νὰ παρουσιάζῃ χαρακτηριστικὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια* πρὸς τὰ ἤδη ἐκτεθέντα γνωρίσματα τῆς θεᾶς ταύ-

Νομίζω ὅτι ἰσχυρότατοι λόγοι πείθουσιν ὅτι οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει ἡ ὀνομασία τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς θέσεως ἀρχαίων ἱερῶν, καὶ ὅτι τὸ τοπογραφικὸν τοῦτο βοήθημα πρέπει ν' ἀπορριφθῇ ὡς παντελῶς ἄχρηστον.

Πρῶτον οὐδεμία βεβαία μαρτυρία ὑπάρχει, ὅτι κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχαῖον ἱερὸν μετατραπὲν εἰς ἐκκλησίαν ἔλαβεν ὄνομα χριστιανικόν, ἀνακαλοῦν ὁπωσδήποτε εἰς τὴν μνήμην τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ κάτοχον. Ἡ φερομένη παράδοσις περὶ τοῦ Παρθενῶνος ὡς μεταβληθέντος εἰς ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Σοφίας εἶναι ἀνυπόστατος.[1]) Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ὁ Παρθενὼν μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς ἀρχαίας λατρείας ἐβράδυνε νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς νέας θρησκείας, καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὸν ἐπεσκέπτοντο πρὸς καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν, ὅπερ ἄλλως ἐπέτρεπον οἱ νόμοι τοῦ Θεοδοσίου. Ἔγινε δ' ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου, ἄγνωστον κατὰ τίνα ἀκριβῶς χρόνον, ἀλλ' ἴσως ὅτε πλέον ἡ μνήμη τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς εἶχε παντελῶς ἐξαλειφθῇ.

Τοὐναντίον ὁσάκις ἔχομεν ἀσφαλεῖς μαρτυρίας περὶ τῆς ὀνομασίας ἀρχαίων ἱερῶν καὶ τῆς ὀνομασίας τῶν ἐκκλησιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ταῦτα μετεβλήθησαν, παρατηροῦμεν ὅτι οὐδὲν ἀπολύτως ὑπάρχει τὸ κοινὸν μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας ὀνομασίας. Οὕτω π. χ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β΄ ναὸς τῆς Τύχης (Τυχαῖον) μετεβλήθη εἰς ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου, τοῦ ὁποίου τὰ ὀστᾶ μετεκομίσθησαν εἰς αὐτόν.[2]) Ἐν Γάζῃ ἐκκλησία εἰς τὴν θέσιν τοῦ καταστραφέντος μεγάλου ἱεροῦ Μαρνείου ἐκλήθη Εὐδοξιανή, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς βασιλίσσης Εὐδοξίας.[3]) Ἐπὶ τῆς θέσεως τεμένους τοῦ Ποσειδῶνος πρὸς τῇ θαλάσσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκτίσθη ἐκκλησία τοῦ ἁγίου

της » Καὶ πρὸ τοῦ Σβορώνου ὁ *Petit de Julleville* σ. 516 ἐταύτιζε τὴν ἁγίαν Φωτεινὴν μὲ τὴν Δήμητρα διὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν λόγον, ὅτι ἡ Δημήτηρ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας δᾷδας, φωτίζουσα τὴν ὁδόν, ὅτε ἀνεζήτει τὴν ἁρπαγεῖσαν Κόρην.

[1]) Αἱ φερόμεναι μαρτυρίαι εἶναι ἀνάξιαι πίστεως : Βλ. *Michaelis* Parthenon σ. 46. *Strzygowski* ἐν Athen. Mittellungen 1889 τ. 14 σ. 274 κέ. *Γρηγοροβίου* Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν, μετάφρ. Σ. Π. Λάμπρου τ. Α' σ. 155 κέ.

[2]) *Εὐαγρίου* Ἐκκλ. ἱστορ. Α' 16 *Νικηφόρ. Καλλίστ.* Ἐκκλ. ἱστ. ΙΔ' 44.

[3]) *Μάρκου διακόνου* βίος Πορφυρ. 92 σ. 73 (Lips. 1894).

Μηνᾶ,[1]) εἰς ἄλλην δ' ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μετεποιήθη ἱερὸν τοῦ Διός.[2]) Ἄλλος ναὸς τοῦ Διὸς μετεποιήθη εἰς ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Μωκίου.[3])

Τὸ αὐτὸ δὲ παρατηρεῖται καὶ εἰς σημερινὰς ἐκκλησίας, κειμένας ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίων ἱερῶν, εἴτε τὴν ὀνομασίαν των εἶχον ἀνέκαθεν ἀπὸ τῆς ἀμέσου μεταβολῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἱεροῦ εἰς ἐκκλησίαν, εἴτε ἡ ἐκκλησία ἐκτίσθη ὑστερώτερον. Ἡ Παναγία κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος ἐν τῷ Δαφνίῳ τῆς Ἀττικῆς, τοῦ Διὸς Ἰθωμάτα ἐπὶ τῆς Ἰθώμης, τοῦ Διὸς Κασίου ἐν Κασιώπῃ τῆς Κερκύρας· ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Τρύφωνος εὑρίσκεται ἐκτισμένη ἐν Τιτάνῃ τῆς Σικυωνίας ἐπὶ τόπου, ὅπου ἦτο ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς· καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα ἐλέγχουσι παντελῆ ἀνομοιότητα τῆς χριστιανικῆς λατρείας πρὸς τὴν ἀρχαίαν, εἰς ἣν ἐπηκολούθησεν. Μὴ δὲν ὑπάρχει ἡ αὐτὴ περίπτωσις μὲ τὴν μετατροπὴν τοῦ λεγομένου Θησείου εἰς ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου; Ἐν ὅσῳ ἐπιστεύετο ὅτι ὁ σωζόμενος νῦν ἀρχαῖος ναὸς ἦτο αὐτὸ τὸ Θησεῖον, ἀπηριθμοῦντο αἱ ὁμοιότητες τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος πρὸς τὸν χριστιανικὸν ἅγιον· καὶ ὅτε πάλιν ἐξηνέχθη ἡ γνώμη ὅτι ἦτο ναὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἀπεκαλύφθησαν ἄλλαι ὁμοιότητες πρὸς τοῦτον τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀρχαῖος ναὸς οὔτε Ἡράκλειον ἦτο οὔτε Θησεῖον, ἀλλὰ μᾶλλον ναὸς τοῦ Ἡφαίστου, αἱ προσπάθειαι πρὸς ἐξήγησιν τῆς χριστιανικῆς ὀνομασίας ἐλέγχονται μάταιαι.

Δεύτερος δὲ λόγος εἶναι ὅτι οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ ὀνομασία χριστιανικῆς τινος ἐκκλησίας παρέμεινεν ἡ αὐτὴ ἀνέκαθεν.[4]) Διὰ πολλὰς αἰτίας ἡ ἀφιέρωσις τῆς ἐκκλησίας μεταβάλλεται, μάλιστα δὲ ἂν ἐρειπωθεῖσα ἢ ἐγκαταλειφθεῖσα ἢ βεβηλωθεῖσα ἀποδίδεται εἰς τὴν λατρείαν, ἐγκαινιζομένη μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινος, ὅτε πλέον ἡ προηγουμένη ἀφιέρωσις αὐτῆς ἔχει λησμονηθῇ. Ἐν Κριεκουκίῳ τῆς Ἠλείας παρὰ τὴν βρύσιν τῆς Βεργούτια-

[1]) *Ἡσυχίου* Πάτρια Κ/πόλεως 15 σ. 6—7 (Preger).

[2]) Πάτρια Κ/πόλεως I 51 (σ. 140 Preger). Αὐτ. III, 2 σ. 214.

[3]) Παραστάσεις σύντομοι χρονικαὶ 1 σ. 19 Preger.

[4]) Βλ. καὶ *Schmidt* das Volksleben d. Neugr. σ. 47. *C. Wachsmuth* die Stadt Athen I σ. 55.

νης ὑπάρχει ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου ναοῦ ἐκκλησία τῆς Ἀναλήψεως. ἀλλ' ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ἀρχαίας χριστιανικῆς ἐπιγραφῆς ἡ ἐκκλησία αὕτη ἦτο ἀριερωμένη τὸ πάλαι εἰς τὸν ἅγιον Τυχικόν. [1]) Ἐν Κελλιβάροις τοῦ Ἰκονίου παλαιὰ ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ, ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1835, ὠνομάσθη τοῦ ἁγίου Γρηγορίου. [2]) Πρὸ ὀλίγου δ' εἴπομεν ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις γνωστοτάτη ἄλλοτε ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν τῆς Παναγίας τῆς Γοργοπήκου (τῆς Γοργοεπηκόου) ἐκκλησία μετωνομάσθη πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο παρεπλάνησε πολλοὺς ἀρχαιολόγους, ὥστε ν' ἀναζητήσωσιν ἐκεῖ τὴν θέσιν ἀρχαίου ναοῦ τῆς Εἰλειθυίας ἢ τῆς Ἴσιδος τῆς ἐλευθερούσης, ὡσανεὶ ἡ λατρεία τῆς ἑλληνικῆς ἢ τῆς αἰγυπτιακῆς θεᾶς, λεληθότως διατηρουμένη ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐκαραδόκει εὐκαιρίαν ν' ἀναβλαστήσῃ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος.

Τρίτος δὲ καὶ σπουδαιότερος λόγος εἶναι ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, παραλαμβάνουσα ἐθνικὰ ἱερὰ καὶ καθιεροῦσα ταῦτα εἰς ἰδίαν χρῆσιν, πρώτιστον μέλημα εἶχε νὰ ἐξαλείφῃ πᾶν τὸ ὑπομιμνῆσκον τὴν προτέραν λατρείαν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀντιθέτως ἄντικρυς γνώμη ὑποστηρίζεται ὑπὸ πολλῶν, φρονούντων ὅτι ηὐκολύνετο ἡ διάδοσις τῆς νέας θρησκείας, ἂν οἱ νεοφώτιστοι δὲν συνηθάνοντο ἀπότομον μεταβολήν, ἀλλ' ἐξηκολούθουν εἰς τὰ παλαιότερα ἱερὰ αὐτῶν νὰ προσέρχωνται, καὶ ἂν τὰ νέα σεβάσματα αὐτῶν δὲν ἐφαίνοντο ἐπαισθητῶς διαφέροντα τῶν παλαιῶν· ἐξ οὗ καὶ ἡ προσπάθεια ὅπως οἱ διάδοχοι τῶν ἐθνικῶν θεοτήτων ἅγιοι προσομοιάζουσιν ὡς ἔνεστι πρὸς ταύτας, εἴτε κατὰ τὸ ὄνομα εἴτε κατὰ τὰς ἀποδιδομένας εἰς αὐτοὺς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἀντίκειται πρὸς τὰ θετικὰ γεγονότα τῆς κατισχύσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἐν τῷ ἀγῶνι πρὸς τὰς ἐθνικάς. Ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία δὲν ἐπεδίωκεν οὐδ' ἀνείχετο συμβιβασμούς, ἀπῄτει δὲ τὴν διάρρηξιν παντὸς δεσμοῦ τοῦ νεοφωτίστου πρὸς τὰς προτέρας θρησκευτικὰς δοξασίας αὐτοῦ. Πᾶν λείψανον τῆς ἀρχαίας λατρείας ἐθεώρει ἄγος καὶ βδέλυγμα, ἡ πρώτη δὲ μέριμνα κατὰ τὴν μετατροπὴν ἀρχαίου ἱεροῦ εἰς ἐκκλησίαν ἦτο ὁ καθαρισμὸς ἀπὸ τοῦ ἄγους καὶ ὁ ἁγιασμός: «καθαρισθῆναι τὸν τόπον καὶ ἁγιασθῆναι εἰς

[1]) Athenische Mitteilungen τ. V σ. 119.
[2]) *Φαρασοπούλου* τὰ Σύλατα σ. 70.

ἐκκλησίαν θεοῦ.» [1]) Εἰς τὴν μετατροπὴν τῶν ἱερῶν εἰς ἐκκλησίας δὲν ὡδήγει μόνον ἡ εὐκολία τῆς κατασκευῆς διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἑτοίμων οἰκοδομημάτων ἢ οἰκοδομικῶν ὑλικῶν· ἀλλὰ προπάντων ἡ ἰδέα ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου περιφανέστερον ἀνεγνωρίζετο ἡ δύναμις καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ νέου θρησκεύματος, καταδεικνυομένης τῆς ἀδυναμίας τῶν ψευδῶν θεῶν πρὸς ἀντίστασιν.

Ἡ δὲ καὶ μετὰ τὸν τέλειον ἐκχριστιανισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διατήρησις δοξασιῶν καὶ νομίμων τῆς ἀρχαίας θρησκείας δὲν προέρχεται βεβαίως ἐκ σκοπίμου συμβιβαστικῆς πολιτικῆς τῆς ἐκκλησίας, διότι αὕτη τοὐναντίον πᾶσαν κατέβαλε προσπάθειαν πρὸς ἐκρίζωσιν αὐτῶν· ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς συνηθείας καὶ τῆς βαθείας ἀποτυπώσεως εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ θρησκευτικῶν παραστάσεων, τὰς ὁποίας οὐδὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ. Ἕνεκα τούτου ἔχομεν βεβαίως ὑποκαταστάσεις ἁγίων εἰς ἀρχαίας θεότητας, ὡς λ. χ. τοῦ ἁγίου Ἠλία εἰς τὸν Ἥλιον, ἢ τοῦ ἁγίου Φωκᾶ πρότερον [2]) καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου ὕστερον εἰς τὸν Ἅλιον γέροντα ἢ ἄλλας ἐναλίους θεότητας, καὶ ἄλλας τοιαύτας· ἀλλὰ ταῦτα εἶναι φαινόμενα τῆς δημώδους λατρείας, τοῦ λαοῦ περιενδύοντος διὰ γνωριμωτέρων ὀνομάτων παλαιὰς θρησκευτικὰς παραστάσεις. Μὲ τὴν κτίσιν ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίων ἱερῶν ἡ δημώδης λατρεία οὐδὲν ἔχει τὸ κοινόν, οὕτω δ' ἀναμφίλεκτον φαίνεται ἡμῖν, ὅτι οὐδὲν βοήθημα εἰς τὰς τοπογραφικὰς ἐρεύνας προσφέρουσι τὰ ὀνόματα τῶν ἐκκλησιῶν.

[1]) *Μάρκου διακόνου* βίος Πορφυρίου 66 σ. 54. Πρβλ. ἐπίγραμμα ἐκκλησίας τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν Γεράσοις τῆς Συρίας (CIG. IV 8655): «Πᾶν γὰρ ἀκοσμίης λέλυται νέφος, ἀντὶ δὲ λύμης | τῆς προτέρης πάντη με θεοῦ χάρις ἀμφιβέβηκεν.»
[2]) Πρβλ. *Πολίτου* Παραδόσεις σ. 1206.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΘΗΣΑΥΡΩΝ

ΥΠΟ

Γ. Α. ΜΕΓΑ

τελειοφ. τῆς φιλολ.

1.

Τὰ δρακοδεμένα γρόσια.

(Σωζόπολις· παρὰ Χρυσοῦ Δ. Κουρτίδου, ἐτῶν 53).

Σὲ νύπνιασε νὰ πάῃς 'ς ἕνα μέρος· ἔχει γρόσια, νὰ πά νὰ τὰ βγάλῃς. Θὰ πάῃς ποβραδὺς σὲ κεῖνο τὸ μέρος νὰ κοσκινίσῃς στάχτη, ἴσαμε τὸ τραπέζ' ἕνα μέρος, θὰ βάλῃς ἕνα κόσκινο ποπάνου, θὰ τὸ σκεπάσῃς μ' ἕνα τσουβάλι γιὰ νὰ μὴ βάῃ καὶ πατήσ' καμνιὰ γάτα ἢ ἄλλο τίποτες. Τὸ πρωὶ θὰ πάῃς νὰ τὸ ξεσκεπάσῃς, νὰ δγῆς τί σουμάδια θὰ ν' ἔχ' ποπάνου πὲ δὴ στάχτη. Χέρι θὰ ν' ἔχ', πόδι θὰ ν' ἔχ', κανείνα ἄλλο ἀθρωπινὸ σουμάδι θὰ ν' ἔχ', ἄθρωπος θὰ νά ναι τὸ κουρβάνι· θέλει τελεσίμ' ἄθρωπο. Θὰ πάρῃς ἕνα ἄθρωπο συδροφιά, κεῖνος νὰ χτυπήσ' πρῶτα· νὰ κάν' σταυρὸ κ' ὕστερα νὰ χιρήσ' νὰ σκάφτῃ· ὁ ἥσκιος σου νά ναι κεῖ. Αὐτὸς ὕστερα, μόνε τύχ' καὶ βγάλουνε τὰ γρόσια, ἴσαμε τὶς σαράδα δὲ βάει. Ἅμα πάλε δγῆς δὴ στάχτη κ' ἔχ' πατημασιὰ κανενοῦ ζώγου, ὄρνιθα εἶναι, πετεινὸς εἶναι, σκύλος εἶναι, ὅ τ' εἶναι, αὐτὸ θὰ πάρῃς νὰ σφάξῃς κειπέρα. Κι' ἅμα πάλε τύχ' καὶ δγῆς χαράκια καὶ κουκκίδες, θέλ' νὰ πάρῃς κεργιὰ καὶ θυμνιάμα, ν' ἀνάψῃς τὰ κεργιὰ καὶ νὰ θυμνιάσῃς τὸ μέρος· ἅμα δγῆς σταυρό, σταυρὸ θὰ πάρῃς νὰ βάλῃς κειπέρα.

Δὸ gαιρὸ πὰ (=ποῦ θὰ) παγαίνῃς νὰ βγάλῃς γρόσια, πρέπει νὰ μὴ χωρατέψῃς κανείνανα· κι' ἄθρωπο ἅμα ἔχῃς συδροφιά, οὔλο γνευτᾶτα, οὔλο μὲ τὰ γνεψίματα θὰ σκάφτετε. Ἅμα χωρατέψῃς, χάνεται ὁ θησαυρός, ὅ τ' τίποτες ἔχ', ἀρχαῖγα, χρήματα, χάνουδαι κι' ἀκούεις μ' ἕνα βρόδος καὶ πάνε κάτου· σκάφτεις, καὶ κεῖ ποῦ σκά-

φτεις βρίσκεις κάρβουνα. Ἅμα βγάλῃς τὰ γρόσια, ὅσο ποῦ νὰ πάῃς 'ς τὸ σπίτι, δὲ gάνει νὰ γυρίσῃς πίσου νὰ δγῆς. Μόνε γυρίσῃς καὶ δγῆς, θὰ κακοπάθῃς, καὶ κεῖ ποῦ βαστᾷς χρήματα, γλέπεις κάρβουνα. Ἅμα τὰ πάῃς 'ς τὸ σπίτι, σαράδα μέρες 'ς τὴν ἀράδα θὰ τὰ θυμνιάζῃς, γιὰ νὰ ξορκιστῆ τὸ κακό, γιατὶ τὰ γρόσια ἢ τὰ ἀρχαῖγα, ὅ τι πράματα εἶναι, εἶναι δρακοδεμένα. Κεῖνος, ὅποιος ἔβαλε αὐτὸ τὸ πρᾶμα κεῖ, σκάφτοδας βάν' καὶ μνιὰ bέτρα, ἕνα ξύλο, ἕνα ζουνάρι καὶ νοματίζ', «ὅποιος τὰ βγάλῃ, νὰ παρουσιαστῆ δράκος bροστά dου». Ἡ πέτρα κείνη, τὸ ξύλο.. γένεται τότες αὐτὸ πὰ ὀνοματίσ' αὐτός, φίδ', ἀρκοῦδα, κι' ἅμα πάῃ κανεὶς νὰ τὰ βγάλῃ, παρουσιάζεται καὶ κάνει νὰ dόνε ξεσκίσῃ, κι' αὐτὸς φοβᾶται καὶ παίρνει dὸ δρόμο καὶ διαβαίνει. Καὶ 'ς αὐτόνα ποῦ τὰ παράχωσε, ἅμα πάῃ γιὰ νὰ τὰ βγάλῃ, καὶ 'ς αὐτόνα φαίνεται τὸ στοιχειό· μ' αὐτὸς τὸ ξέρει καὶ λέει «πέτρα ἤσανε καὶ πέτρα νὰ γένῃς» κι' αὐτὸ τότες γένεται πέτρα καὶ βγάν' αὐτὸς τὰ γρόσια. Αὐτός, ποῦ τὰ παραχώνει, bορεῖ νὰ τὸ πῇ καὶ σὲ ἄθρωπο τοῦ σπιτιοῦ dου, ὅτι 'ς τὸ dάδε τόπο παράχωσε γρόσια καὶ πέτρα ἔβαλε γιὰ σουμάδι. Κι' ἅμα πάῃ αὐτὸς νὰ τὰ βγάλῃ καὶ πῇ ἔτσι, τὰ βγάζει.

Πολλὲς φορὲς σὲ νυπνιάζει καὶ σὲ γυρεύει γαῖμα· σὲ γυρεύει νὰ πάρῃς τὸ παιδί, dὸν ἀξάδρεφό σου· ἀθρωπινὸ γαῖμα θέλει. Τί νὰ κάνῃς! δὲ bήγαιναν γιὰ νὰ τὰ βγάλουνε καὶ πολλοὶ ηὗραν τὸ μέσο· παραδείματος χάρη, νὰ χύσῃς γαῖμα· πήγαινες ἕνα παιδάκι λίγο γαῖμα, ἡ μύτη dου νὰ ματώσῃ· μὰ κεῖνο τὸ παιδὶ θὰ πεθάνῃ. Λίγοι τὸ κάνουνε αὐτό, ὅσοι δὲ φοβοῦdαι dὸ Θεγό.

Δὴ Μεγάλη Πέφτη δὴ νύχτα, ὅπου ἔχουνε ὑποψία πῶς ἔχ' γρόσια πηγαίννε καὶ φυλάγουνε καὶ τότες γλέπουνε νὰ νεβαίννε καὶ νὰ κατεβαίννε φωτιές· φτάνει τότες νὰ προκάμῃς νὰ ῥήξῃς πάνου ἕνα ῥοῦχο, πουκάμισο, σεδόν', ὅ τι νά ναι καὶ νὰ τραυήξῃς νὰ φύγῃς σαράδα ἀδήμνια [1]) μακριά· γυρίζεις ὕστερα καὶ γλέπεις πάνου θάλασσα, ὅ τ νομίσματα εἶναι, βγαίννε ποπάνου πὲ τὸ ῥοῦχο καὶ τὰ παίρνεις, γιατὶ κεῖνα δέ εἶναι φωτιές, μόνε εἶναι τὰ γρόσια, ποῦ τὰ λιχνίζει τὸ στοιχειό.

α'.) Σ τὸν Ἀηγιάννη κάddανε μέσ' 'ς τὸ κελλὶ μνιὰ φαμίλια.

[1]) = Βήματα.

Εἶχε πολλὰ παιδιά, εἶχε κ' ἕνα κορίτσι δώδεκα χρονῶ. Αὐτὸ τὸ κορίτσι τὸ νύπνιασε μέσ' 'ς τὸ baξὲ ποῦ εἶχε σὲ μνιὰ gόχη [1]) γρόσια καὶ νὰ πά νὰ τὰ βγάλῃ. Εἶχε καὶ μνιὰν ὄρνιθα μαύρη καὶ πήγαινε ἀπόξω πὲ τὸ κελλὶ καὶ φώναζε κάθε πρωί. Σκώνταν τὸ κορίτσι τὸ πρωὶ καὶ ἄκουγε δὴν ὄρνιθα ποῦ φώναζε καὶ θαρροῦσε ποῦ θελε νὰ γεννήσῃ. Δὴν ἔδιωχνε νὰ πάῃ 'ς τὴ φωλεά dης καὶ κείνη πήγαινε 'ς τὸ baξέ, ποπάνου πεκεῖ ποῦ dήνε νύπνιασε· τότες ἔπιανε τὸ κορίτσι καὶ σκάλιζε κ' εὕρισκε ἕνα, δυὸ φλουριὰ σὲ κεῖνο τὸ μέρος. Λοιπὸν ξεμυστηρεύτηκε τὸ κορίτσι, τὸ εἶπε dὴ μάννα dου, μᾶς τὸ εἶπαν καὶ μᾶς. Ἐμεῖς συνεννοήθκαμε, πήγαμε ποβραδὺς κεῖ ποῦ dήνε νύπνιασε καὶ κοσκίνισάμε στάχτη, ἔβαλάμε τὸ κόσκινο ποπάνου κι' ἄπλωσάμε κ' ἕνα τσουβάλι. Ὕστερα πὲ δυὸ τρεῖς ὧρες πήγαμε καὶ τὸ ξεσκέπασάμε καὶ εἴδαμε κάτι σουμάδια πάνου 'ς τὴ στάχτη. Ἤdαν' ἕνας σταυρὸς καὶ κάτι χαράκια καὶ κουκκίδες· θαρρούσαμε κ' ἐμεῖς ποῦ ἤθελε σταυρό, κεργιὰ καὶ θυμνιάμα. Ἐκανάμε ἕνα σταυρὸ πὸ ξύλο, πήραμε καὶ κεργιὰ καὶ θυμνιάμα καὶ χίρσαμε νὰ σκάφτουμε. Κεῖνο ὅμως τὰ χαράκια ἤdανε ὄρνιθας ποδάρι κ' ἐμεῖς dὲ dὸ καtάλαβάμε κ' ἔσκαφtάμε δυὸ τρεῖς ὧρες καὶ tίποτα dὲ baρουσιάζουdάνε, ὅσο πιὰ ποῦ ξημέρωσε καὶ tᾶφκαμε γιὰ νὰ πάμε dὴν ἄλλη νύχτα. Μὰ dὴ μέρα πήρανε χαβάρ' ἡ γειτονιὰ καὶ τὸ πρόδωσάνε 'ς τὴν boλίτσια [2]) καὶ πήγανε αὐτοὶ καὶ φύλαγάνε κ' ἔτσι dὲ boρέσαμε νὰ πάμε πιὰ κ' ἔμεινε τὸ πρᾶμα ἔτσι. Ὅμως ἅμα ἔπερνάμε ὄρνιθα, κείνηννα ποῦ πήγαινε κάθε μέρα ποπάνου καὶ φώναζε, θὰ νὰ τὰ βγάλουμε.

β΄.) Μνιὰ γεναῖκα dήνε νύπνιασε νὰ πάῃ 'ς ἕνα μέρος νὰ βγάλῃ γρόσια. Αὐτὴ ὅμως τὸ εἶπε κ' ἅμα πῆγε κ' ἔσκαψε, ηὗρε ἕνα κουροῦπι κάρβουνα καὶ τὰ πῆρε μαζὶ πὲ τὸ κουροῦπι καὶ τὰ πῆγε 'ς τὸ σπίτι dους. Ὕστερα dήνε μάλωνάνε, γιατὶ νὰ dὸ πῇ· καὶ γιατὶ τὸ εἶπε ποῦ dήνε νύπνιασε, γέν'κανε τὰ γρόσια κάρβουνα. [3])

[1]) κόχη (κόγχη) = γωνία.

[2]) Polizia lτ. = ἀστυνομία.

[3]) Ἡ διήγησις αὕτη (β΄) κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Σωζοπολίτου πρόσφυγος Στράτη Zουρμαλίδου.

2.

Τὰ στοιχειωμένα γρόσια.

(Ναίμονας καὶ Βίζοῦ· παρὰ Εὐγένη Δ. Ράφτη, ἐτῶν 65). [1])

Ἐκεῖνος ὅπου πάει καὶ παραχών' τὰ χρήματα 'ς τὴ γῆς μέσα σὲ μνιὰ πέτρα ποκάτ, μαζὶ μὲ τὰ χρήματα βάν' ἕνα σκοινὶ καὶ τὸ νοματίζ', ὅταν πὰν νὰ βγάλουν' ἐκεῖνα τὰ χρήματα, τὸ σκοινὶ νὰ γένεται φίδ'. Ἕνα ξύλο βάν', μιὰ πέτρα βάν' καὶ νοματίζ', νὰ γέν' Ἀράπ'ς, θὰ γέν' Ἀράπ'ς, νὰ γέν' φίδ', θὰ γέν' φίδ'... ἀρκοῦδα, σκυλί, ὅ τ' τὸ νοματίσ', ἐκεῖνο τὸ στοιχειὸ θὰ γέν', νὰ σὲ φοβερίξ' νὰ φύγ'ς καὶ νὰ μνήσκουν τὰ χρήματα. Ἐκεῖνα τὰ χρήματα στοιχειώνουνται τότες καὶ dὲ boρεῖ κανεὶς τότες γιὰ νὰ τὰ βγάν'. Κι' ὁ νοικοκύρης ὁ ἴδιος, ποῦ παραχών' τὰ χρήματα γιὰ νὰ θελήσ' νὰ τὰ βγάλ', γιὰ νὰ θελήσ' νὰ χτυπήσ' dὴ πρώτ' κασμαδιὰ καὶ σὲ κεῖνον παρουσιάζεται τὸ θεριὸ αὐτό. Μὰ ἐκεῖνος ξέρ' ὅτ' εἶναι σκοινὶ καὶ τὸ ὠνόμασε νὰ γέν' Ἀράπ'ς καὶ λέει «σκοινὶ ἤσουν καὶ σκοινὶ νὰ γέν ς». Τότες τὸ στοιχειὸ χάνεται κ' αὐτὸς βγάν' τὰ χρήματα καὶ βρίσκ' τὸ σκοινὶ ἀπάν' 'ς τὰ χρήματα. Καὶ ἄλλος ἀκόμα γιὰ νὰ ξέρῃ ὅτι εἶναι σκοινὶ καὶ νὰ τὸ πῇ ἔτσ', χάνεται τὸ στοιχειὸ καὶ γένεται σκοινὶ καὶ βγάν' αὐτὸς τὰ χρήματα.

Ὅταν αὐτὰ τὰ χρήματα νὰ ὑποθέσουμε, dὲ βγοῦνε καὶ τά χῃ τὸ στοιχειὸ καὶ τὰ φυλάῃ, τὴν ἡμέρα, ποῦ εἶναι παραχωμένα, ἐκείν' τὴν ἡμέρα 'ς τὸ χρόνο, τὴν ἴδια ὥρα τὸ στοιχειὸ τὰ βγάν' καὶ τὰ κοσκινίζ'. Ἀλλὰ dὲ φαίνονται τὰ λεφτὰ ποῦ κοσκινίζ'· φαίνεται μιὰ φωτιὰ μεγάλ', πῶς καῖνε ξύλα 'ς τὰ βουνά. Ὅταν τύχ' κανεὶς καὶ ἰδῇ τὴ φωτιὰ καὶ ξέρ' ὅτ' ἄλλα βράδυα dὲν ἔγλεπε φῶς κειπέρα, καταλαβαίν' ὅτ' εἶναι στοιχειωμένα γρόσια ἐκείν' ἡ φωτιά. Λοιπὸν τότε γράφτ' τὴν ἡμερομηνία ποῦ τὴν εἶdε τὴ φωτιὰ ἐκείνη καὶ παίρν'

[1]) «Ἐγὼ εἶμαι γέννημα 'ς τὴ Βίζα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν πόλεμο τῆς Ρουσίας βγῆκα 'ς τὴν Ἀνατολικὴ Ρωμυλία. Ἐφτὰ χρόνια ἔκαμα 'ς τὴν Ἀχελώ (= Ἀγχίαλον) καὶ εἴκοσι ἕξη 'ς τὸ Ναίμονα· ἔχω καὶ πέντε χρόνια 'ς τὴν Ἀθήνα, εἶμαι ἑξήντα πέντε χρονῶ». Δι' ὅσα θὰ μᾶς εἴπῃ ὁ κῦρ Εὐγένης λέγει ὅτι «τὰ λὲν καὶ 'ς τὸ Ναίμονα (χωρίον παρὰ τὴν Μεσημβρίαν) καὶ 'ς τὴ Βίζα». Ἐννοεῖται ὅτι διὰ γλωσσικὰς μελέτας dὲν εἶναι καλὸς dδηγός.

ἕνα κόσκινο καὶ στάχτ' καὶ πηγαίν' ἀπὸ βραδὺς καὶ κοσκινίζ' δὴ στάχτ' 'ς τὸ μέρος ποῦ εἶδε δὴ φωτιά. Τὸ πρωὶ παγαίν' καὶ βρίσκ' πάν 'ς τὴ στάχτ' πέντ' ἕξη κομμάτια, γιατί δὴ νύχτα θὰ πάῃ τὸ στοιχειὸ νὰ τὰ κοσκινίσ', κεῖνο τὸ βράδ' πάλε, 'ς τὸ χρόνο καὶ θ' ἀφήσ' πέντ' ἕξη κομμάτια, ὅ τι παρᾶς εἶναι, ναπολεόνια εἶναι, μετζήτια εἶναι, ὅ τι μονέδα εἶναι ἀφήν'... καὶ ξεύρ'ς τί λεφτὰ εἶναι· — Ὅταν εἶναι τότες κανεὶς ὅπου δὲ φοβᾶται, τὰ βγάζ' καὶ τὰ παίρν', διότι τὸ σκοινί, ἂν γέν' Ἀράπ'ς, πάντα εἶναι σκοινί· δὲ bειράζ' τὸν ἄνθρωπο, παρὰ ἐμεῖς ἔχουμε τὸ αἴσθημα νὰ φοβούμαστε καὶ νὰ φεύγουμε. Ἐκεῖνος ὅπου δὲ φοβηθῇ τὰ βγάν', πρέπ' ὅμως νὰ μὴ μιλήσ'. Ἅμα μιλήσ' ἀνοίγ' ἡ γῆς καὶ μὲ κουδούνισμα πὰν κὰτ κι' οὔτε ὁ δράκος θὰ τὰ ὁρίζ' κι' οὔτε κανείς· μὰ κι' αὐτὸς κάτι θὰ πάθ'· ἀδύνατο! ἢ θὰ τρελλαθῇ ἢ κουφὸς θὰ γίν, ἕνα κακὸ θὰ πάθ'. Καὶ ὅταν τὰ πάρ', πρέπ' νὰ πάῃ σαράντα βήματα, χωρὶς νὰ γυρίσῃ πίσου γιὰ νὰ ἰδῇ· διότι τὸ στοιχειὸ πηγαίνει κατόπι καὶ ὅταν γυρίσῃ καὶ τὸ ἰδῇ κακοπαθαίν', ἀρρωστάει ὁ ἄνθρωπος. Ὅταν πάῃ σαράντα βήματα δέν ἔχ' φόβο καὶ νὰ μιλήσ' καὶ πίσου νὰ κυτάξ'· τὸ στοιχειὸ χάνεται καὶ νὰ γυρίσ' νὰ ἰδῇ δὲ γλέπ' τίποτα. Ὅταν ὕστερα πάῃ τὰ χρήματα 'ς τὸ σπίτι, πρέπει σαράντα μέρες νὰ τὰ θυμνιάζ' μὲ λιβάν', διότι ἅμα δὲ δὰ θυμνιάσ' σαράντα μέρες, θὰ ὀνειρεύεται 'ς τὸν ὕπνο τ τό στοιχειὸ αὐτό. Ἔτσι ἀπομακρύνεται τὸ στοιχειό, καὶ μνήσκ' ὁ ἄνθρωπος.

Ἔχω γὼ χρήματα, τὰ ἔχω παραχωμένα καὶ εἶναι χρόνια πολλά· ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ πολλὰ στοιχειώνονται. Τὸ στοιχειὸ τότες φανερώνεται 'ς ἕναν ἄνθρωπο 'ς τὸν ὕπνο του καὶ τοῦ λέει ὅτι, ἔχω 'ς τὸ τάδε μέρος, 'ς τὸ δέντρο κοντὰ τόσα χρήματα· λοιπόν, τοῦ λέει, ἕνα παιδὶ νὰ κόψ'ς ἢ ἕνα παπούτσ' νὰ μὲ φέρ'ς καὶ νὰ βγάλ'ς τὰ χρήματα. Φοραῖς γυρεύει παπούτσ' γιὰ ῥοῦχο ἀπὸ τὸν τάδε ἄνθρωπο καὶ κεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁποιανοῦ παπούτσ' παρουσιάσ', πεθαίν'. Ἐπειδὴς φοβοῦνται ποῦ θὰ πεθάν', γι' αὐτὸ δὲ πηγαίνουνε. Ἅμα πάῃ παπούτσ'—ἀπὸ ζωντανὸ ὅμως, ὄχ' ἀπὸ πεθαμένο—ὁ ἄνθρωπος θὰ πεθάν' κι' αὐτὸς θὰ βγάλ' τὰ χρήματα χωρὶς νὰ φανῇ οὔτε στοιχειὸ οὔτε τίποτε. Κι' αὐτὰ τὰ χρήματα, ὡς ποῦ τὰ τὰ βγάλ', πρέπ' νὰ μὴ μιλήσ', ὅσ' ἄνθρωπ' εἶναι, ἕνας δυό, πρέπ' νὰ μὴ μιλήσνε....

3.

Τὸ φίδι.

(*Ἀηβλάσης· παρὰ Μόσχου Κρομμύδα*) [1])

Ὁ (δεῖνα) μαζὶ πὲ δὴ γεναῖκά dου πήγανε νὰ παραχώσνε γρόσια μέσ' 'ς τὸ δάσος, ποκὰτ 'ς ἕνα δέδρο. Νὰ τύχ' 'ς τὸ δέδρο πὰμ νά ναι ἕνας ποῦ ἀνέβκε νὰ κοιμηθῇ πάμ. Λοιπὸν αὐτοὶ θέσαν τὰ γρόσια, τὰ θάψανε καὶ φύγανε. Ἅμα προχώρησαν λιγάκ' «δὲν ἔβαλαμ', λέει ἡ γεναῖκα 'ς τὸν ἄdρα, τίποτα νὰ dὰ στοιχειώσμε». Γυρίζουν πίσου καὶ κόβ' αὐτὸς λιγάκ' λουρὶ πὲ τὸ τσαρούχι dου, τὸ θέτ' πὰμ 'ς τὰ γρόσια καὶ νοματίζ' «νὰ γέν'ς φίδ', νὰ φυλάῃς τὰ γρόσια». Αὐτὸ γέν'κε φίδ'. Αὐτοὶ φύγανε. Τὸ φὶδ πῆρε νὰ μεγαλών' καὶ νὰ dυλίζεται 'ς τὸ δέδρο πάμ. Ἔφτασε dὸν ἄθρωπο, ποῦ ἤdανε πάμ. Κεῖνος πὲ dὸ φόβο d' εἶπε «λουρὶ ἤσανε καὶ λουρὶ νὰ γέν'ς»· εὐτὺς τὸ φίδ' γέν'κε λουρί. Κατεβαίν' αὐτὸς κάτ, ξεθάφτ' τὰ γρόσια καὶ πάει καλλιά dου.

4.

Τὰ φλουριά.

(*Σαμακόβι, ΝΔ Σαράντα Ἐκκλησιῶν· παρὰ Ἀλεξ. Κίρκου, δ. φ.*).

Σὲ πολλοὺς φαίνεται 'ς τὸν ὕπνο dους ἕνας ἄdρας ἢ μία γυναῖκα καὶ τοὺς λέει νὰ πὰν 'ς τὸ δεῖνα μέρος, νὰ σκάψουν καὶ θά βρουν φλουριά. Μὰ ἅμα πῇ 'ς αὐτὸν ποῦ νυπνιάζ', νὰ ῥήξ' πάνου ῥοῦχο ἢ κουdούρα, εἶναι κακὸ σουμάδ', δηλαδὴ γυρεύει νὰ πιῇ τὸ αἷμα dου. Βρίσκ' ἐκεῖνος τὰ φλουριά, μὰ πεθαίν'.

5.

Ἡ γυναῖκα.

(*Καβακλῆ*)

Ἡ bábω [2]) μας ἔλεγε ὅτ', ὅταν ἦταν μικρή, δεκαεφτὰ χρονῶ κοπέλλα, ὠνειρεύθκε καὶ παρουσιάστηκε 'ς τὄνειρό τητς κάποια γυ-

[1]) Ὁ κ. Μόσχος, ἐκ Μεσημβρίας, τὸ ἤκουσε παρὰ χωρικοῦ Ἀηβλασιώτη. Περὶ τοῦ χωρίου βλ. Λαογρ. Γ' σ. 150.

[2]) Γιαγιά.

ναΐκα καὶ πῆγε 'ς τὴ dολίντζα, 'ς τὰ λημόρια [1]) κοντὰ καὶ ἀρχήνεψε νὰ gρατζανίζ' μὲ τὰ νύχια τητς· τότες φανερώθκε μιὰ πλάκα κι' αὐτὴ σήκωσε τὴ bλάκα κ' ἔχωσε τὸ χέρι τητς 'ς ἕνα πιθάρι, ποῦ ἦταν γεμᾶτο μὲ φωριὰ [2]) καὶ τἀνακάτευε. Τότες τὴν εἶπεν ὅτι αὐτὰ τὰ φωριὰ εἶναι δικά τητς, δική τητς τύχ' καὶ νὰ τὰ βγάλ'. Ἀλλὰ ἐπειδὴς ἦταν μικρή, φοβήθκε νὰ πάῃ νὰ σκάψ' καὶ δὲ bῆγε. [3])

6.

Ὁ δρόμος τοῦ θησαυροῦ.

(*Σωζόπολις· παρὰ Ζηνοβίου Ζουρμαλίδου*)

Ἅμα δὲ βγαίνουνε τὰ γρόσια, ποῦ ἕνας νυπνιάστηκε, παίρνουνε ἕνα ψαλτῆρι, τὸ δένουνε μ' ἕνα μαντῆλι ἢ μὲ σπάγγο καταμεσῆς καὶ μέσ' σὲ κεῖνο dὸ σπάγγο ποῦ κρέμεται ἢ 'ς τὸ μαντῆλι περνοῦνε ἕνα κλειδί· ὕστερα βαστοῦνε τὸ κλειδὶ καὶ ἀφήνουνε τὸ ψαλτῆρι νὰ κρέμεται· ὅπου γυρίσῃ τὸ ψαλτῆρι, κεῖ εἶναι ὁ δρόμος τοῦ θησαυροῦ.

7.

Πῶς δείχνα τὰ φλουριά.

(*Μηχανιώνα, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυζίκου· παρὰ Α. Ντάνια, δημοδιδ.*).

Ἅμα dύχ' κι' οὐνειρευτῇ κανεὶς φλουριὰ ς' ἕνα μέρους, πρέπ' νὰ μὴ dοὺ πῇ κανενοῦ — ἅμα μλήσ', τότις τὰ φλουριὰ γένdι κάρβνα — κι' ἀποὺ βραdὺς νὰ πὰρ στάχτ, νά dνι κουσκ'νίσ' ψλὰ ψλὰ κὶ νὰ πάῃ νά dνι ῥήξ' σὶ κείν' τ μιριὰ ποῦ νι τὰ φλουριά. Τν ἄλλ' μέρα προυὶ προυὶ νὰ πάῃ ἀμίλ'τα νὰ κ'τάξ', τὶ πατημασιὲς ἔχ' ἀπὰμ ἡ στάχτ. Κ' ἅμα ἔχ' ἀθρουπνὴ πατημασιὰ πρέπ' νὰ σφαχτῇ ἄθρουπους σὶ κείν' τ μιριά, γιὰ νὰ ξιφανιρουθῇ οὔ θησαυρός· ἅμα dγῇ πατημασιὰ κανενοῦ ζώου τότις πρέπ' νὰ σφαχτῇ κείνου τοὺ ζώου, πιτνὸς εἶνι, σκύλους εἶνι ὅ τ κὶ νά ν, κ' ἔτσ' δείχννα τὰ φλουριά.

[1]) Μνημεῖα, τάφους.

[2]) Φλουριά.

[3]) Αἱ λοιπαὶ ἐκ Καβακλῆ καὶ Καρυῶν τῆς Θράκης παραδόσεις περὶ θησαυρῶν οὐδεμίαν παρουσιάζουσι διαφορὰν ἀπὸ τὰς ἐκ Σωζοπόλεως καὶ Ναίμονα (ἀρ. 1, 2.).

Ἅμα dύχ' κὶ dγῇ κανεὶς ἀθρουπνὴ πατημασιά, bορεῖ νὰ μὴ σφάξ' ἄθρουπου, παρὰ νὰ στάξ' κουμματάκ' αἷμα ἀθρουπνὸ ἢ ἀπ' τοὺ dαχτλάκ' τ ἢ ἀπ' ἄλλου μέρους. Μὰ κείνους οὔ ἀθρουπους τότις dὲ ζῇ, πιθαίν'. Γιαdαύτου πουτὲς dὲ ξιφανιρώνιτι θησαυρὸς μ' ἀθρουπνὴ πατημασιά.

Νὰ ἔτσ' ἕνας μνιὰ φουρὰ εἶdι 'ς τοὺν ὕπνου τ, πῶς ἀπουκὰτ ἀπ τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ τς εἶνι κρυμμένα ἕνα κιοὺπ φλουριά. Ἔσκαψι τοὺ λοιπὸν νὰ βρ' αὐτὰ τὰ φλουριὰ κὶ κεῖ ποὺ χτύπσι οὔ κασμᾶς τοὺ κιούπ, αὐτὸς ἀπ τ χαρά τ dὲ βάσταξι κὶ φώναξι, «μούρ, μάννα, νὰ τὰ φλουριά». Κὶ 'ς τὴ στμὴ βγῆκ' ἀπ τοὺ κιοὺπ ἕνας καπνός, τούνι χτύπσι 'ς τὰ μάτια κὶ dὲν ἔγλιπι τίπουτα κ' ἄκσε γκράν, γκράν, ποῦ κατρακυλήσανα τὰ φλουριὰ κὶ χάθκανα. Ὕστιρα χτύπαγι τοὺ giφάλ' τ ποῦ μίλ'σε, ἀμ τὶ ἃ dοὺ κάν'ς. Τὰ πῆρ' οὔ ξαπουdώς, ποῦ τούνι στράβουσι μὶ τοὺν καπνὸ κὶ χάθκι.

Παράφρασις. Ἅμα τύχῃ καὶ ὀνειρευθῇ κανεὶς φλουριὰ 'ς ἕνα μέρος, πρέπει νὰ μὴ τὸ εἰπῇ εἰς κανένα — ἅμα ὁμιλήσῃ, τότε τὰ φλουριὰ γίνονται καρβουνα — καὶ ἀποβραδὺς νά πάρῃ στάχτη, νὰ τὴν κοσκινίσῃ ψιλὰ ψιλὰ καὶ νὰ πάῃ νὰ τὴν ῥίψῃ σέ κεῖνο τὸ μέρος, ποῦ εἶναι τὰ φλουριά. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πρωὶ πρωὶ νὰ πάῃ ἀμίλητα νὰ κυτάξῃ τὶ πατησιὲς ἔχει ἐπάνω ἡ στάχτη. Κι' ἅμα ἔχῃ ἀνθρωπινὴ πατησιὰ πρέπει νὰ σφαχθῇ ἄνθρωπος 'ς ἐκεῖνο τὸ μέρος, γιὰ νὰ ξεφανερωθῇ ὁ θησαυρός· ἅμα ἰδῇ πατησιὰ κανενοῦ ζώου, τότε πρέπει νὰ σφαχθῇ ἐκεῖνο τό ζῶο, πετεινὸς εἶναι, σκύλος εἶναι ὅ τι καὶ ἂν εἶναι καὶ ἔτσι δείχνουν τὰ φλουριά

Ἅμα τύχῃ καὶ ἰδῇ κανεὶς ἀνθρωπινὴ πατησιά, ἠμπορεῖ νὰ μὴ σφάξῃ ἄνθρωπο, παρὰ νὰ στάξῃ ὀλίγο αἷμα ἀνθρωπινὸ ἢ ἀπὸ τὸ δακτυλάκι του ἢ ἀπὸ ἄλλο μέρος. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τότε δὲν ζῇ, πεθαίνει. Γιαυτὸ ποτὲ δὲ ξεφανερώνεται θησαυρὸς μὲ ἀνθρωπινὴ πατησιά.

Ἔτσι ἕνας μιὰ φορὰ εἶδε 'ς τὸν ὕπνο του πῶς ἀποκάτω ἀπὸ τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ τους εἶναι κρυμμένο ἕνα κιοῦπι φλουριά. Ἔσκαψε λοιπὸν νὰ εὕρῃ αὐτὰ τὰ φλουριὰ καὶ ἐκεῖ ποῦ ἐκτύπησε ὁ κασμᾶς (=ἡ σκαπάνη) τὸ κιούπι, αὐτὸς ἀπὸ τὴ χαρά του δὲν ἐβάσταξε καὶ ἐφώναξε, «μώρ' μάννα, νὰ τὰ φλουριά». Καὶ 'ς τὴ στιγμὴ ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ κιούπι ἕνας καπνός, τὸν ἐκτύπησε 'ς τὰ μάτια καὶ δὲν ἔβλεπε τίποτε, καὶ ἄκουσε, γκράν, γκράν, ποῦ ἐκύλησαν πρὸς τὰ κάτω μὲ ὁρμὴ τά φλουριὰ καὶ ἐχάθηκαν Ὕστερα ἐκτύπαγε τὸ κεφάλι του, ποῦ ὠμίλησε, ἀλλὰ τὶ νὰ τὸ κάνεις: Τὰ πῆρε ὁ ξαποδώς, ποῦ τὸν ἐστράβωσε μὲ τὸν καπνὸ καὶ χάθηκε.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ φυλάσσον τὸν θησαυρὸν στοιχειὸ εἰς τὰς ἐκ ΒΑ Θράκης παραδόσεις (ἀρ. 1-6) εἶναι *ὁ δράκος, ὁ Ἀράπης* ἢ *τὸ θεριό*, εἰς τὸ ὁποῖον

ὁ κατορύξας τὰ χρήματα *μὲ νομάτισμα* μετέβαλεν ἀντικείμενόν τι, οἷον *σκοινὶ* (ἀρ. 2), *λουρὶ πὲ τὸ τσαρούχι dου* (ἀρ. 3), *πέτρα, ξύλο* (ἀρ. 1.2)· *τὸ θέτ' πάμ'ς τὰ γρόσια καὶ νοματίζ' «νὰ γέν'ς φίδ', νὰ φυλάῃς τὰ γρόσια»* (ἀρ. 3· πρβλ. καὶ ἀρ. 1. 2). Οὕτω τὰ χρήματα *δρακοdεύουνε, στοιχειώνουdαι*, τὸ στοιχειὸ δὲ παρίσταται ἐπικείμενον τοῦ θησαυροῦ.[1]) Ὑπηρετοῦν δ' ὅμως τὸν στοιχειώσαντα αὐτὸ καὶ εἰς αὐτὸν ὑποτασσόμενον,[2]) ὅταν οὗτος ἐμφανισθῇ πάλιν ζητῶν ν' ἀναλάβῃ τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατορυχθέντα χρήματα, τὸ στοιχειὸ πείθεται εἰς τὴν προσταγὴν αὐτοῦ καὶ μεταπίπτον εἰς τὴν ἀρχικήν του φύσιν καταλείπει αὐτῷ ἐλευθέραν τὴν ἀνάληψιν τοῦ θησαυροῦ· *. . .ξέρ' ὅτ' εἶναι σκοινί. . . καὶ λέει «σκοινὶ ἤσουν καὶ σκοινὶ νὰ γέν'ς.» Τότες τὸ στοιχειὸ χάνεται κι' αὐτός. . . βρίσκ' τὸ σκοινὶ ἁπὰν 'ς τὰ χρήματα* (ἀρ. 2 πρβλ. 1. 3). Πειθήνιον δ' ἐπίσης τοῦτο παρίσταται καὶ εἰς τὸν ἐκ κληρονομίας ἔχοντα δικαιώματα ἐπὶ τῆς κατοχῆς τοῦ θησαυροῦ (ἀρ. 1. 2) ἢ καὶ ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως γινώσκοντα τὸ μυστικὸν τῶν στοιχειωμένων χρημάτων (ἀρ. 3). Εἰς πάντα ὅμως ἄλλον, ὅστις ἤθελεν ἐπιχειρήσῃ νὰ συλήσῃ τὸν θησαυρόν, χωρὶς νὰ γινώσκῃ καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξευμενίσεως ἢ ἀποδιώξεως τοῦ στοιχειοῦ, παρίσταται τοῦτο φύλαξ φοβερός· *κάνει νὰ dόνε ξεσκίσῃ* (ἀρ. 1).

Τοιαύτην δι' ἐξορκισμοῦ (*μὲ νομάτισμα*) στοιχείωσιν θησαυρῶν δὲν ἀναφέρουσιν αἱ ἄλλοθεν παραδόσεις, κατὰ τὰς ὁποίας καθόλου τὸ στοιχειὸ εἶναι «τὸ φάσμα ἀνθρώπου ἀποθανόντος ἢ θυσιασθέντος ἢ ζώου σφαγέντος ἐπὶ τούτῳ, ὅπως στοιχειωθῇ ὁ θησαυρὸς» (*Πολίτου* Παραδόσ. σ. 1031). Ὥστε αὕτη ἰδιάζει εἰς τὰς ἐκ Θράκης παραδόσεις. Εἰς ταύτας ὅμως, καθὼς καὶ τὴν κυζικηνὴν (ἀρ. 7) καὶ ἡ ἄλλη, ἡ κοινὴ δοξασία τῆς διὰ θυσίας στοιχειώσεως θησαυροῦ[3]) ὑπολανθάνει, ἐμφαινομένη σαφῶς ἐν τῇ πρὸς ἐξευμένισιν ἢ ἀποδίωξιν τοῦ στοιχειοῦ ἀπαιτουμένῃ θυσίᾳ· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ συγγενεστάτη πρὸς ταύτην στοιχείωσις κτιρίων καὶ πλοίων καὶ ἐκεῖ διὰ θυσίας αἱματηρᾶς γίνεται (βλ. Λαογρ. Γ' σ. 166). Πῶς δ' ὅμως ἐπῆλθεν εἰς τὴν κοινὴν

[1]) Πρβλ. *Πολίτου* Παραδόσ. σ. 1029 σημ. 5.

[2]) Πρβλ. τὴν γενικὴν δοξασίαν, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ θυσιαζομένου προσηλοῦται εἰς ἐκεῖνον, ὑπὲρ οὗ γίνεται ἡ θυσία, ὑποτασσομένη καὶ ὑπηρετοῦσα αὐτῷ (Αὐτ σ. 1088).

[3]) Περὶ ταύτης βλ. αὐτ. σημείωσιν εἰς ἀρ. 418.

πίστιν ἡ ἀντικατάστασις αὕτη τῆς θυσίας δι' ἐξορκισμοῦ ἐν τῇ περὶ στοιχειώσεως θησαυρῶν δοξασίᾳ, ἀδυνατῶ νὰ ἐξηγήσω. Ἀλλὰ βεβαίως δι' ἠθῶν μεταβολὴν δὲν ἔγινε, διότι τοῦτο θὰ συνέβαινε πολλῷ μᾶλλον ἐν ταῖς περὶ συλήσεως θησαυρῶν καὶ θεμελιώσεως οἴκων συνηθείαις.

Κατὰ τὰ λοιπὰ αἱ παραδόσεις αὗται περιέχουσι σημεῖα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κοινὰ πρὸς τὰς ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν παραδόσεις τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης συλλογῆς. Οὕτω ὁ φρουρὸς τοῦ θησαυροῦ ἐπιφαίνεται καὶ ἐν ταύταις ὑπὸ ποικίλας μορφάς· ὡς *δράκος* ἢ *φίδι* (ἀρ. 1-3) ὡς *ἀρκοῦδα* (ἀρ. 1. 2), ὡς *σκυλὶ* ἢ ἄλλο τι *θεριὸ* (ἀρ. 2), ὡς *ἀράπης* (ἀρ. 2), ὡς δαιμόνιον (*οὐ ξαπουδὼς*) (ἀρ. 7), ἐν γένει δὲ κατὰ τὰς θρακικὰς παραδόσεις *ὅ τ' τὸ νοματίσῃ, ἐκεῖνο τὸ στοιχειὸ θὰ γέν'* (ἀρ. 2 πρβλ. καὶ ἀρ. 1). Περὶ φυλάκων τῶν θησαυρῶν βλ. *Πολίτου* Παραδ. σημ. εἰς ἀρ. 414.

Ἐμφανεστάτη εἶναι εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας ἰδία ἡ δοξασία ὅτι ἀπαιτεῖται ἀνθρωποθυσία πρὸς κτῆσιν τοῦ θησαυροῦ, ἣν ὑπεμφαίνουσι μόνον αἱ ἐν ἀρ. 404. 409. 426. 427 παραδόσεις καὶ προπάντων ἡ ἐν σ. 1004 τηνιακὴ τῆς εἰρημένης συλλογῆς.

Τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ θησαυροῦ κάμνει εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας αὐτὸς ὁ φύλαξ αὐτοῦ, ὑπὸ μορφὴν ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ἐπιφαινόμενος καθ' ὕπνους εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὃν εὐνοεῖ.[1]) Καὶ ἄλλοτε μὲν οὗτος ὑποδεικνύων αὐτῷ τὸν τόπον, ὅπου εἶναι κεχωσμένος ὁ θησαυρός, ἐξαγγέλλει συγχρόνως καὶ τὸ εἶδος τῆς θυσίας, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ διὰ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ· συνίσταται δ' αὕτη προπάντων εἰς θῦμα ἀνθρώπινον, τὸ ὁποῖον καὶ κατονομάζει πολλάκις· *σὲ γυρεύει νὰ πάρῃς τὸ παιδί, dὸν ἀξάdρεφό σου* (ἀρ. 1). . *γυρεύει παπούτσ' γιὰ (=ἢ) ῥοῦχο ἀπὸ τὸν τάδε ἄνθρωπο* (ἀρ. 2) ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου *γυρεύει νὰ πιῇ τὸ αἷμα dου* (ἀρ. 4), ὅταν ζητῇ παρ' αὐτοῦ *ῥοῦχο ἢ κουντούρα*, καὶ *ἐπειδὴς φοβοῦνται ποῦ θὰ πεθάν'* (ἐκεῖνος, ὅποιου εἶναι τὸ παπούτσι ἢ τὸ ῥοῦχο *γι' αὐτὸ dὲ πηγαίνουνε* (νὰ βγάλουν τὸ θησαυρὸ) (ἀρ. 2 πρβλ. καὶ ἀρ. 1.7). Ἄλλοτε δὲ περιορίζεται

[1]) Κατ' ἀνακοίνωσιν ἄλλου τινὸς Σωζοπολίτου ὁ ἐπιφαινόμενος ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ εἶναι ἅγιός τις ἢ ἡ Παναγία μεταμορφωμένη. Πρβλ. *Πολίτου* Παραδ. σημ. εἰς ἀρ. 405 σ. 1008.

ἁπλῶς εἰς ὑπόδειξιν τοῦ θησαυροῦ, ὁ θησαυροθήρας δὲ τότε ἀνάγκη μὲ *σουμάδια* νὰ διαγνώσῃ τὸν τρόπον, δι' οὗ θὰ δυνηθῇ ἄνευ βλάβης νὰ γίνῃ τοῦ θησαυροῦ κάτοχος· τὴν κλεῖδα δ' εἰς τοῦτο παρέχουσιν αὐτῷ τὰ ἐπὶ τῆς κοσκινιζομένης στάκτης τὴν νύκτα ἀποτυπούμενα σημεῖα *(πατημασιές, χαράκια, κουκκίδες)*, ἐν τοῖς ὁποίοις πιστεύεται ὅτι τὸ στοιχειὸ φανερώνει τί θέλει διὰ νὰ ἐξευμενισθῇ ἢ ἀπομακρυνθῇ ἐκεῖθεν (ἀρ. 1. 7). Ὁμοίας πως λεπτομερεῖς ὁδηγίας περὶ τῆς θυσίας παρέχει καὶ ἡ ἐν σ. 1006 τῆς συλλογῆς τηνιακὴ παράδοσις, ἐν ταύτῃ ὅμως δὲν εἶναι σαφὴς ἡ σημασία τῶν σημείων (*... καὶ ἂν δῇ μιὰ πατημασιὰ πάνω 'ς τὴ στάχτη, νὰ πάρῃ ἕνα πετεινό...*) Εἰς τὰς ἡμετέρας παραδόσεις τὰ ἐπὶ τῆς στάκτης σημεῖα καθορίζουσι τὸ εἶδος τοῦ ἀπαιτουμένου θύματος, εἶναι δὲ τοῦτο ζῷόν τι (*ὄρνιθα, πετεινός, σκύλος...*) ἢ ἄνθρωπος (ἀρ. 1. 7) ἢ καὶ προσφορὰ ἀναίμακτος κηρίων καὶ θυμιάματος ἢ σταυροῦ (ἀρ. 1). Καὶ περὶ μὲν τῆς εἰς θυσίαν ζώου μεταβολῆς τῆς ἀνθρωποθυσίας βλ. αὐτ. σ. 1004 5, ἀναφέρονται δ' ἅμως ἐνταῦθα καὶ ἄλλοι τρόποι εἰς ἀντικατάστασιν αὐτῆς, ἡ πρόσληψις τοῦ θύματος ὡς συντρόφου, καταρχομένου τῆς σκαφῆς ἢ μᾶλλον ἡ παρουσία τοῦ ἥσκιου του [1]) (*ὁ ἥσκιος σου νά ναι κεῖ* ἀρ. 1), ἡ ἐναπόθεσις τοῦ ὑποδήματος ἢ ἐνδύματος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ θησαυροῦ (ἀρ. 2. 4) καὶ ἡ χύσις ἁπλῶς ὀλίγου αἵματος (ἀρ. 1. 7)· φανερὸν δ' ὅτι καὶ οἱ τρόποι οὗτοι δὲν μειοῦσι ποσῶς τὸν προφανῆ χαρακτῆρα τῆς πράξεως ὡς ἀνθρωποθυσίας, ἀφ' οὗ ὁ ἐν λόγῳ ἄνθρωπος *ἴσαμε τὶς σαράδα δὲ βάει... θὰ πεθάνῃ* (ἀρ. 1. πρβλ. καὶ ἀρ. 2. 4. 7).

Εἰς εὕρεσιν τοῦ θησαυροῦ ἀναφέρονται καὶ μαγγανεῖαι (ἀρ. 5). Πρβλ. ἔνθ. ἀν. σημ. εἰς ἀρ. 411. Ὡς καθοδηγία δ' εἰς τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἐν ἀρ. 1α διήγησις περὶ τῆς μαύρης ὄρνιθας, ποῦ *...φώναζε κάθε πρωί... καὶ πήγαινε 'ς τὸ βαξὲ ποπάνου πεκεῖ ποῦ* (τὸ) *νύπνιασε* (τὸ κορίτσι)· *τότε ἔπιανε τὸ κορίτσ' καὶ σκάλιζε κ' εὕρισκε ἕνα δυὸ φλουριὰ σὲ κεῖνο τὸ μέρος...* δυναμένη ὡς τοιαύτη νὰ

[1]) Κατὰ τὴν στοιχείωσιν πλοίων ἐν Σωζοπόλει, περὶ ἧς θὰ διαλάβωμεν προσεχῶς, ὁ θύτης *σφάζοντας δὸ βετεινὸ θὰ ν' ἔχ' ἀὸ νοῦ σου νὰ μὴ βεράσῃ κανείς... καὶ κάνῃ ἥσκιο.* Περὶ συνταυτίσεως τῆς σκιᾶς πρὸς τὴν ψυχὴν βλ. *Πολίτου* Παράδ. σ. 1066-7.

σχετισθῇ πρὸς τὴν ἐν σ. 1006 τῆς εἰρημένης συλλογῆς τηνιακὴν παράδοσιν, καθ' ἣν εἰς εὕρεσιν θησαυροῦ καθοδηγεῖ λευκὸς ἀλέκτωρ.

Τοῦ θησαυροῦ ἡ παρουσία ἐνδεικνύεται καὶ διὰ τῶν φλογίων, τὰ ὁποῖα *δὴ Μεγάλη Πέφτη,* [1]) *δὴ νύχτα .. νεβαίννε καὶ κατεβαίννε* (ἀρ. 1) ἢ ἀποτελοῦσι *τὴν ἡμέρα, ποῦ εἶναι παραχωμένα... μιὰ φωτιὰ μεγάλ', πῶς καῖνε ξύλα 'ς τὰ βουνὰ* (ἀρ. 2), ὅταν τὸ στοιχειὸ *βγάζ' τὰ γρόσια καὶ τὰ κοσκινίζ'* (ἢ *τὰ λιχνίζῃ*) (πρβλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 435 σαμιακήν). Ἂν τις τότε προφθάσῃ νὰ καλύψῃ δι' ὑφάσματος τὸν τόπον ἐκεῖνον, μετὰ τοῦτο δὲ ἀπομακρυνθῇ σαράντα βήματα ἐκεῖθεν, ἐπιστρέφων κατόπιν εὑρίσκει ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος *νομίσματα ποῦ βγαίνουνε ποπάνου πὲ τὸ ῥοῦχο καὶ τὰ παίρνει* (ἀρ. 1). (Πρβλ. περὶ τούκων· αὐτ. σημ. εἰς ἀρ. 417 καὶ 428). Ἐπειδὴ δὲ *τὸ κοσκίνισμα* καὶ *οἱ φωτιὲς* ἐπαναλαμβάνονται κατ' ἔτος τὴν ἰδίαν νύκτα, δύναται ὁ ἰδὼν τὰ φλόγια νὰ λάβῃ γνῶσιν τοῦ εἴδους τῶν κεκρυμμένων χρημάτων καὶ ν' ἀποκτήσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν, ἂν ἀπὸ τῆς προτεραίας κοσκινίσῃ ἐπὶ τοῦ τόπου στάκτη· διότι *δὴ νύχτα θὰ πάῃ τὸ στοιχειὸ νὰ τὰ κοσκινίσῃ... καὶ θ' ἀφήσῃ πέντ' ἕξη κομμάτια. Τὸ πρωὶ πηγαίν' καὶ (τὰ) βρίσκ' πάν 'ς τὴ στάχτ'.* (ἀρ. 1) Ἂν δὲ δὲν φοβῆται δύναται τότε καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν σύλησιν τοῦ θησαυροῦ, τηρῶν ὅμως τοὺς ἀπαιτουμένους ὅρους.

Κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας ὁ θησαυρὸς μεταβάλλεται εἰς ἄνθρακας (ἀρ. 1. 5) ἢ χάνεται ἐξαφανιζόμενος μετὰ βοῆς εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς καὶ βλάβην ἐπιφέρων εἰς τὸν θησαυροθήραν (ἀρ. 1. 2. 7) ὄχι τόσον ἂν οὗτος ἀνακοινώσῃ καὶ εἰς ἄλλον τὸ ἐνύπνιον (ἀρ. 1, β. 7), διότι καὶ συνεταῖροι εἰς τὴν ἀνόρυξιν ἀναφέρονται (ἀρ. 1α), ὅσον ἂν ὁ μεταβαίνων πρὸς ἀνάληψιν τοῦ θησαυροῦ διακόψῃ τὴν σιωπὴν (ἀρ. 1. 2. 7) ἢ παρανοήσῃ τὰ σημάδια καὶ δὲν προσφέρῃ τὴν ὑποδεικνυομένην θυσίαν (πρβλ. αὐτ. σ. 1011 καὶ σημ. εἰς ἀρ. 420, ἔνθα πρβλ. τὴν τηνίαν πρὸς τὴν ἐν ἀρ. 7 κυζικηνὴν διήγησιν). Ὁμοίως κινδυνεύει οὗτος νὰ χάσῃ τὸν θησαυρὸν καὶ ἂν εὑρὼν αὐτὸν καὶ κομίζων εἰς τὸν οἰκόν του μεταστραφῇ καὶ αὐτὸς δὲ *κακο-*

[1]) *Δὴ Μεγάλη Πέφτη* κατ' ἀνακοίνωσιν ἑτέρου Σωζοπολίτου τὰ στοιχειὰ εἶναι *νεκρωμένα.*

παθαίνει ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ παρακολουθοῦντος αὐτὸν στοιχειοῦ (ἀρ. 1)· πέραν ὅμως τῶν σαράντα βημάτων ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦ θησαυροῦ δύναται ὁ θησαυροθήρας καὶ τὴν σιωπὴν νὰ λύσῃ καὶ νὰ μεταστραφῇ (ἀρ. 2). Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ ἐνέργεια τοῦ στοιχειοῦ, προσηλωμένου εἰς τὸν τόπον τῆς φυλάξεως τοῦ θησαυροῦ, ἐπεκτείνεται εἰς κύκλον σαράντα βημάτων ἀπ' αὐτοῦ, πέραν τοῦ ὁποίου εἶναι ἀνίσχυρον ν' ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν. Τοιαύτην ἀμετάστροφον ἀναχώρησιν (περὶ ἧς βλ. αὐτ. σημ. εἰς ἀρ. 422) πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὄψεως δαίμονος, προδήλως χθονίου, ἀναφέρει καὶ παράδοσις ἐκ τοῦ χωρίου Ναίμονα περὶ στοιχειώσεως καραβιοῦ· ἐπειδὴ *τὸ καράβι δὲν εἶχε δρόμο, γιατὶς ἤτανε βαστούμενο* (=στοιχειωμένο), *μιὰ γεναῖκα εἶπε 'ς τὸ γαραβοκύρη, « νὰ βρῇς ἕνα βετεινὸ ἑνοῦς χρονοῦ μαῦρο, ἄσπρο πούπουλο δέ θὰ ν' ἔχ'. Θὰ τὸν σφάξῃς, ὅταν βασιλέψ' ὁ ἥλιος·*[1]) *ὕστερα νὰ διασταυρώσ'ς δὴ βλὼρ πρῶτα καὶ δὴ βρὺμ' καὶ κατόπι δεξιὰ κι' ἀριστερὰ τὸ καράβι κι' ὅταν βγῇς ὄξω νὰ ῥήξῃς dὸ βετεινό οὔτε νὰ μιλήσ'ς οὔτε πίσου νὰ γυρίσ'ς νὰ ἰδῇς. Καὶ τότες θὰ λευτερώσ'ς τὸ καράβι πὲ τὸ στοιχειό.* » Πρέπει δὲ τελευταῖον ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας τὰ ἀναληφθέντα χρήματα ἢ ἀρχαῖα πράγματα νὰ θυμιῶνται[2]) κατ' οἶκον *γιὰ νὰ ξορκιστῇ τὸ κακό* (ἀρ. 1) ἢ *γιὰ νὰ μὴ ὀνειρεύεται 'ς τὸν ὕπνο του* (ὁ θησαυροθήρας) *τὸ στοιχειὸ αὐτό* (πρβλ. αὐτ. ἀρ. 426).

[1]) Πρβλ. *Πολίτην* αὐτ. σ. 713 ἡ ἀποφυγὴ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου προσιδίαζε καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῶν χθονίων θεῶν.

[2]) Κατὰ τὸν Σωζοπολίτην *Δ. Α. Γκανόγλου ἅμα βρῇς κάρβουνα, πρέπει νὰ dὰ θυμιάσῃς σαράdα μέρες καὶ τότες γένουdαι πάλε γρόσια* (πρβλ. αὐτ. σ. 1006 παράδ. τηνίαν). Ὁ ἀριθμὸς *σαράντα* πιθανῶς εὕρηται ἐνταῦθα κατ' ἐπικράτησιν ἐκ τῶν θρησκευτικῶν συνηθειῶν (πρβλ. Λαογρ. Γ' σ. 484 σημ.).

ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΕΠΩΔΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΔΕΣΜΩΝ

ΥΠΟ

Θ. Ι. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΝΤ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Σ. Δ. ΠΑΓΩΝΗ, Ε. Δ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, Γ. ΡΟΥΣΙΑ, Ι. Π. ΦΩΤΙΟΥ.

ΕΠΩΔΗ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ

Πῶς ῥήχνουν τοὶς μυρμητζέλλαις ἐν Καστρίῳ Κυνουρίας.

Μυρμητζέλλαις ἢ *μυρμητζίλλαις* ὀνομάζουν ἐν Καστρίῳ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα ἐξανθήματα τῶν χειρῶν ἢ τῶν ποδῶν, τὰ ὀλίγον σκληρὰ καὶ παρὰ τὴν βάσιν πλατέα. Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, εἶναι τὰ παρὰ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν καλούμενα μυρμήκια ἢ μυρμηκιαί.

Πιστεύουσι πολλοί, ὅτι οἱ μυρμητζίλλαις γεννῶνται, ἂν πλυθῇ τις τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας εἰς τὴν βρύσιν κατόπιν ἄλλου φέροντος αὐτάς, ἢ ἂν μετρῇ τὰ ἄστρα καὶ εὑρεθῇ ὥρα ἀνοιχτή, ἢ τέλος ἂν τοῦ τοὶς ῥήξῃ ἄλλος ἔχων αὐτάς.

Τὸ ῥίψιμον τοῦτο γίνεται ὡς ἑξῆς. Ὁ ἔχων τὰ ἐν λόγῳ ἐξανθήματα, ἀφ' οὗ σταθῇ εἰς τὸ σταυροδρόμι, συλλέγει τόσα χαλίκια, ὅσα καὶ τὰ ἐξανθήματά του, καὶ ῥίπτει ταῦτα ὄπισθέν του λέγων τρὶς τὴν ἑξῆς ἐπωδήν.

Ἄστρι μου πρωτάστρι μου,
μοῦ δωσες τὰ πρόβατά σου,
τὰ φύλαξα τὰ βόσκησα,
πᾶρτα δός τα κι' ἀλλουνοῦ.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ὅταν θὰ νιφθῇ, ἐξαλείφονται καὶ ἀναφύονται εἰς τὸν πρῶτον διελθόντα ἐκ τοῦ σταυροδρομίου.

Κατ' ἄλλους, λαμβάνει ἓν καλάμιον, ἵσταται εἰς τὸ σταυροδρόμι καὶ ἐκεῖ κόψας τὸ καλάμιον εἰς τεμάχια ἰσάριθμα πρὸς τὰ ἐξανθήματά του ῥίπτει ὄπισθέν του.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὰ ἐξανθήματα ἐξαλείφονται καὶ πηγαίνουν εἰς τὸν ἄλλον, ὅστις θὰ διαβῇ πρῶτος τὸ σταυροδρόμι.

Ἄλλοι πάλιν δὲν μεταβαίνουσιν εἰς τὸ σταυροδρόμι, διὰ νὰ τοῖς ῥήξουν, ἀλλὰ περὶ τὴν ἑσπέραν, ἅμα ἴδωσι τὸ πρῶτον ἄστρον ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσι τρὶς τὴν ἄνω ἐπῳδὴν καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναμένουσι τὸ ἀποτέλεσμα. Ἂν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν δὲν ἐξαλειφθῶσι, θὰ ἀποβῇ ματαία πᾶσα ἄλλη προσπάθεια πρὸς ἐξάλειψιν.

Ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν θέλει τις νὰ τοῖς ῥήξῃ ἀλλουνοῦ, τότε χαράσσει ὀλίγον αὐτὰς καὶ διὰ τοῦ αἵματος ἀλείφει ἐδῴδιμόν τι π. χ. τεμάχιον πνεύμονος, ἥπατος κλπ. καὶ δίδει τοῦτο εἰς τὸν κύνα, ἵνα τὸ φάγῃ. Οὕτω θεραπεύεται ὁ πάσχων, ἀλλ' ὀφείλει νὰ μὴ γευθῇ πλέον τοιούτου ἐδέσματος, διότι ἐπανέρχονται.

Προχείρως δύναταί τις νὰ εὕρῃ πολλοὺς διατεινομένους, ὅτι ἀπηλλάγησαν τῶν ἐξανθημάτων των καθ' ἕνα τῶν ἄνω ἐκτεθειμένων τρόπων.

ΘΕΟΔ. Ι ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Δ. φ.

ΑΙΤΩΛΙΚΑΙ ΕΠΩΔΑΙ.

1. Ξορκολόϊ γιὰ τὸ στῆθι.

Ἰννιὰ κουρίτσια κίνησαν
κὶ πῆραν τὰ λιήνια.
Πάνι 'στὴ βρύση γιὰ νιρό,
βρίσκουν ἕνα καλογεράκι.
Νιὰ πιθαμὴ τὰ γένεια του
κὶ μία τὰ μαλλιά του.
Ἀφῆσαν τὰ λιγήνια καταῆ,
κὶ τοὺν ἀγιλούσανι,
κὶ τοὺν πιριγιλούσανι,
«Σεῖς ποῦ μὶ γιλάσιτι
κὶ μὶ πιριγιλάσιτι·
νά βγ' ἡ γιώρια τρίχ' ἀπ' τοὺ γιῶρι πουγκάκι,
νὰ πάῃ στῆς κόρης τὸ βυζί,
νὰ μὴ χουρταίν' ἡ κόρη ὕπνου κὶ τοὺ πιδί της γάλα!» . . .
«Ἂν δὲ μὶ γιλούσατι
κὶ δὲ μὶ πιριγιλούσατι,
νά βγ' ἡ γιώρια τρίχ' ἀπ' τῆς κόρης τοὺ βυζί,
νὰ πάῃ 'ς τὸ γιῶρι πουγκάκι,
γιὰ νὰ χουρταίν' ἡ κόρη ὕπνου κὶ τοὺ πιδί της γάλα!»

2 Ξορκολόϊ γιὰ φιδιασμένουν.

Ὅσου μάκρους τοῦ φιδιοῦ
Τόσου σ' ἀγαποῦ κ' ἰγού!

Θὰ φτύῃς τρεῖς φουρὲς κὶ θὰ φ'σήξ'ς ἄλλις τρεῖς φουρὲς κὶ θὰ μπήξ'ς τοὺ μαυρουμάν'κου μαχαὶρ κεῖ π θὰ ξουρκᾷς. Κὶ τν ἄλλ' τν ἡμέρα θὰ πᾷς νὰ πάρς τοὺ μαχαίρ.

3. Γιὰ τοὺ ῥίμμα.[1])

Ἔπισ' ἡ στραβὴ κουτσοῦρα
κὶ τοὺ ῥίμμα βάρισι,
οὺ Χριστὸς γεννήθη,
βαφτίσκι κὶ μυρώθηκι.

Θὰ πάρς ἕνα δαχλίδ, θὰ βάλς ἕνα πουτὴρ ἀναχέργου νιρό·[2]) ἔπειτα θὰ βάλ'ς τοὺ δαχλὶδ μὲσ 'στοὺ νιρὸ κ' ὕστιρα θὰ τοὺν σταυρώῃς τρεῖς φουρὲς τοὺ μὰτ κὶ θὰ πῇς τὰ λόϊα. Τότι π θὰ ξουρκᾶς, θὰ φ'σᾷς τοὺ μάτ. Ἔπειτα, φούντα θὰ πιῇς τοὺ νιρό, θὰ πιῇς λιγάκ', κ' ὕστιρα θὰ τοὺ χύῃς τοὺ νιρό.

Τὰς ἀνωτέρω τρεῖς ἐπωδὰς ἔγραψα καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς Βαγγελῆς Ν. Καλύβα, ἐγγάμου ἐτῶν 35, ἐξ Ἀγρινίου· αὕτη δὲ ἤκουσε ταύτας παρά τινος θείας της.

4. Ξουρκουλόϊ γιὰ τοὺ ῥίμμα.

Πῆρα τοὺ στραβόξυλου κὶ τοὺ στραβουσκέπαρνου.
Βαρῶ πάν 'ς τοὺ στραβόξυλου κὶ 'στοὺ στραβοσκέπαρνου.
Πιτᾶτι νιὰ φλένζα
κὶ πααίν' 'ς τοὺ μὰτ κ' ἔκαμι τοὺ ῥίμμα.

(Τοὺ φ'σάει τοὺ μάτ τότι κὶ λέει ἀκόμα).

Φοῦ ῥίμμα τοὺ ῥίμμα, τρίμμα νὰ μὴ μείν'!

(Νὰ λέῃ τρεῖς φουρὲς τν αὐγὴ αὐτὰ τὰ λόϊα, χουρὶς νὰ ἔχ' φάῃ).
Τοὺ ῥίμμα κόβιτι κὶ μὶ τοὺ ματουστάσι.[3])
Καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς Αἰκ. Σταυροπούλου.

[1]) *Ῥίμμα* = ἕλκος τοῦ κερατίου, ἐξέλκωσις δηλ. τοῦ ὀφθαλμοῦ,
[2]) *Ἀναχέργου νιρό* = ἀμεταχείριστο νερό
[3]) *Ματουστάσι* = αἱματίτης λίθος.

5. Γιὰ τ λοῦγκα. [1])

Παίρν'ς τ φύσ' τἀνθρώπ κὶ τ σταυρών'ς τ λοῦγκα κὶ λές:
«Φεῦγα λοῦγκα νὰ μὴ σὶ γ. . . »
'Αλλ' ἅμα τοὺ κάν'ς αὐτὸ νὰ εἶσι ὄξου 'ς τἀστέρια.

6 Γιὰ τὸ μάτι. [2])

α'.

Κύριε 'Ιησοῦ Χριστὲ καὶ Παναγία, ἀποὺ μὰτ δὲν ἀποὺ μάθ, λόρθο [3]) *ἀπὸ μάθ.*

β'.

'Εν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος· ὡς ἂν τὸ δικό του ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐδὲν ἐγένετο. Νέφους ἐφάνη, ἀστραπὴ καὶ βροντὴ καὶ νεφέλη καὶ ἔπαρον αὐτοὺς ἕως τρεῖς καὶ τάφοντες καὶ εἶπον Ἐνὼχ καὶ 'Ηλία: Πᾶρον τὰ ἔργα σου καὶ ρίψε τα εἰς ἔρημους τόπους· ἐκεῖ ὅπου κόκκοτος δὲ λαλεῖ, παπᾶς δὲ λειτουργάει.

Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου Θεοῦ. 'Αμήν.

γ'.

'Ο Ἅγιος 'Αντώνιος ἐκίνησε,
μὲ τς ἀστραπὲς καὶ τὲς βροντές, μὲ τὸ νερὸ χαλάζι.
'Ο Χριστὸς τὸν ἀπάντησε:
«Ποῦ πᾷς, Ἅγιε 'Αντώνιε,
μὲ τς ἀστραπὲς καὶ τὲς βροντές, μὲ τὸ νερὸ χαλάζι;
— Πάγω νὰ χαλάσω ἢ τοὺς Κριτούς, μέγα ἔλεος.
— Μὴν πᾷς νὰ χαλάῃς ἢ τοὺς Κριτούς.
Ὕπαγε εἰς τὰ ἄγρια βουνά,
εἰς τὰ ἄγρια βουνά, εἰς τὰ ἄκαρπα ξύλα,
κόψε δέντρους, πεύκας ξερρίζωσε·
κιὰ δὲ στάσου εἰς τὸν τόπον σου καὶ νέρωσε,
σύρε 'στὸ καλό σου.»

[1]) *Λοῦγκα* = διόγκωσις βουβωνικοῦ ἀδένος. — Τὴ λοῦγκα τὴ σταυρώνουν τὴ νύχτα, ἅμα βγοῦν τἀστέρια.
[2]) *Μάτι* = ἡ βασκανία.
[3]) *Λόρθο* = ὁλόρθοι, τὸ παιδὶ δηλ. ὁλόρθο ἀπὸ μάτι.

δ'.

Κίνησε ἡ βασκανία κ' ἡ κακὴ καταναλωσιά,
τὸν 'Ιησοῦ Χριστὸν ἀπάντησε.
«Ποῦ πᾷς, βασκανία, κὶ κακὴ καταναλωσιά;
— Πάγω νὰ πιῶ τὸ αἷμα τοῦ (δεῖνος)
ἀπ τς ἑβδουμῆντα δύου φλέβις τοῦ κορμιοῦ του,
τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς καρδιᾶς του.
— Πνεῦμα πονηρόν, πνεῦμα ἀκάθαρτον,
σὲ ἐξορκίζω νὰ μὴν πᾷς 'ς τὸν νέον
(ἢ τὴν νέαν δεῖνα)
βαπτισμένον, μυρωμένον, τοῦ θεοῦ παραδωμένον,
ἀλλὰ νὰ ὑπάγῃς 'στοὺς μονόκερους, δίκερους, τρίκερους, τετράκερους, πεντάκερους, ἑξάκερους, ἑπτάκερους, ὀκτάκερους, ἐννεάκερους, δέκα κέρατα 'στὸν κόλο.

Ταῦτα πάντα λέγων ποιεῖς τρὶς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ σταυρώνων διὰ τῆς χειρὸς τὸ μανδήλιον ἢ ἄλλο τι μετρᾷς σπιθαμὴν καὶ παλάμην τρεῖς φοράς.

Τὰς ἀνωτέρω τέσσαρας ἐπῳδὰς ἀντέγραψα ἀπὸ σημείωσιν, τὴν ὁποίαν κρατεῖ ὁ πενθερός μου 'Αθ. Βασιλόπουλος εἰς τὸ στάχωμα παλαιοῦ νομικοῦ βιβλίου. 'Εννοεῖται, ὅτι κατέγραψε ταύτας καθ' ὑπαγόρευσιν παλαιοτέρου τινός, ἀλλὰ φανερὰ παρατηρεῖται ἡ προσπάθεια πρὸς ἐξελλήνισιν τοῦ δημώδους κειμένου· ἑπομένως δὲν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἁγνὸν τὸ λαϊκὸν πνεῦμα. [1])

Δυστυχῶς δὲν ἠδυνάμην νὰ ζητήσω πληροφορίας περὶ τῆς προελεύσεως τῶν ἐπῳδῶν, οὔτε καὶ τὴν προφορικὴν αὐτῶν διατύπωσιν πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ἐπισήμου γλωσσικοῦ κειμένου, ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης προλήψεως, ὅτι «δὲ στρένι, ἅμα τς πῇ κανένας».

Αὐτὸς εἶναι δὲ καὶ ὁ λόγος δι' ὃν πολλὰς δυσκολίας ἀπαντᾷ ὁ λαογράφος προκειμένου νὰ καταγράψῃ δημώδη κείμενα ἐπῳδῶν· μόνον εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τῆς ἐκμαθήσεως αὐτῶν διὰ τὸ καλὸν τῶν ἀνθρώπων δύναται νὰ στηρίξῃ τὴν ἀπαίτησιν αὐτοῦ πρὸς καταγραφήν.

[1]) [Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει· αἱ ἐπῳδαὶ οὖσαι γεγραμμέναι τὸ πρῶτον εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν, προσελάμβανον κατὰ μικρὸν διὰ τῆς χρήσεως τύπους τῆς δημώδους. — Σ. τ. Δ.]

7. Διά στρόφον ζῴου.

Μὲ ἕνα κλαδευτῆρι καὶ μὲ νιὰ κληματόβεργα νὰ πῇ:

Ἡ ἀγαθὴ ἡ ν'κουκυρά,
οὔ πουνηρὸς οὔ ν'κουκύρς
φάκου βράζαν, λάρδου βράζαν,
σὶ τρεῖς λίτρις τσουκαλάκ'.
Πῆρα κὶ γὼ τοὺ στριφτὸ κλαδηυτράκ'
κὶ τοὺ στριφτό μ κληματάκ',
νὰ κόψου τοὺμ πουνόκαρδου
τοῦ ζῴου τούτου γιὰ νὰ ταφήσ'.

8. Εἰς στάσιν οὔρου ζῴου.

Σημειών'ς μ' ἕνα μουλύβ τὰ τέσσιρα στοιχεῖα·
Φισῶν. — Γιῶν. — Τίγρι. κὶ *Αὐφράτη.*

9. Εἰς πόνον μαστοῦ γυναικός.

Κὶν'σαν ἰφτὰ κουρίτσια ἀπάρθινα
μὶ τὰ καλάθια δίκουπα,
μὶ τὰ μαχαίρια δίκουπα
νὰ πὰ νὰ λαχανουλουήσουν.
Σ τ στράτα π πάϊναν
βρίσκνι τοὺ Γιρουσόλυμου,
ποῦ εἶχι πιθαμὴ ταρχίδια, πιθαμὴ τοὺμ πούτσου, πιθαμὴ τοὺγ κόλου.
Τοὺν γέλασαν, τοὺγ καταγέλασαν,
εἶπι κι' αὐτός.
«Ἄς εἶνι! Ἄς εἶνι, κόρη μ,
νὰ βγάλου τρίχ ἀπ' τοὺ μπουκοῦνι μ,
νὰ σᾶς πουνέσν τὰ βζιά.
— Ἡμεῖς δουξάζουμι τοὺ Θιό, τὴν Παναϊά, τὴν Ἁγία Τριάδα κὶ δὲ μᾶς πουνοῦν τὰ βζιά.»

10. Εἰς πονόματον.

Κίνησαν πέντ ἀδέρφια,
σύντιχα κὶ πάντιχα μὶ τὰ τσικούρια 'ς τοὺν ὦμου,
νὰ πᾶν ἀπὰν 'ς τς Νζώρτζιας τὰ βνά,
νὰ κόψνι κέδρα κ' ἔλατα κὶ πεῦκα
νὰ φκειάσνι σημαντρόξ'λα τς Κυρίας Θιοτόκου.

'Σ τ στράτα π πάϊναν, βρίσκνι τμ Παναγία.
Τὰ ῥώτ'σ' ἡ Παναγία:
«Ποῦ πᾶτι πέντ ἀδέρφια,
σύντιχα κὶ πάντιχα μὶ τὰ τσικούρια 'ς τοὺν ὦμου;
— Πᾶμ ἀπὰν 'ς τς Νζώρτσινας τὰ βνά,
νὰ κόψουμι κέδρα κ' ἔλατα κὶ πεῦκα,
νὰ φκειάσουμι σημαντρόξ'λα τς Κυρίας Θιοτόκους!
— Δὲμ πᾶτι νὰ κόψτι (τ δεῖνα) τοὺ μάτι,
ποῦ 'ν ἀπ' ἀβασκανία, ἀπ ἀγιρκό, ἀπανσπίθα!
'Σ ἄγρια βνά, 'ς ἄγρια λαγκάδια
κόκκουτους δὲ λαλεῖ, σκαφίδ δὲ ζ'μόν'νι.
Ὅπους ἀρνειέτ Οὐβριὸς τοὺ Σαββάτου,
νὰ φηύγ' κι' οὔ πόνους ἀπ τοὺ μάτ!»

11. Διὰ τὸν φιδιασμένον.

Παίρν'ς ἕνα πιάτου μ' ἀναχέρ'γου νιρὸ κ' ἕνα μαυρομάν'κου μαχαῖρ, κὶ παίρν'ς κὶ χοῦμ ἀπ ὄξου κὶ τοὺ ρήχν'ς μὲσ 'ς τοὺ νιρὸ κὶ τοὺ μιλιτᾷς κὶ λές:

Ἄς του ζόμπουρ, ἂς του ζῶ,
ἐσκρὶ σκαρεσὸν ὀτόν·
ἀρά, ἀρά, τσιμπιτί, ἀγατοῦνε.

12. Εἰς πρισμένον βόϊδι.

Παίρν'ς τρία χαλίκια ἀποὺ τρία σταυροδρόμνια κὶ μ αὐτὰ λὲς 'ς τοὺ κιφάλ' τ βουιδγιοῦ:

Κίπιρνους οὔ δέντρους, κίπιρνα τὰ φύλλα!
Σπέρνου τοὺ κιχρί, φύτρουσι τοὺ κιχρί!
Ἔπαψι τοὺ πλαντάμ!

Τὰς ἀνωτέρω ἓξ ἐπῳδὰς (7 - 12) εἶχον καταγράψῃ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ μακαρίτου πάππου μου Λουκᾶ Γρηγορίου, ὅστις πρὸ ἐννέα ἤδη ἐτῶν ἀπεβίωσεν ἐν ἡλικίᾳ 90 ἐτῶν.

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ
δημοδιδάσκαλος

ΕΠΩΔΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ
(Καλάβρυτα)

1. Γιὰ τὶς μπαρδαβίτσες [1])

Πρὸς θεραπείαν τῆς ἀσθενείας ταύτης τῶν χειρῶν ὁ πάσχων περιμένει πότε θὰ εἶναι νέο φεγγάρι μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν καὶ βγαίνει τὴν νύκτα εἰς τὸν δρόμον, ὁπόθεν κυττάζει τὸ φεγγάρι καὶ ἐνῷ τρίβει τὰ χέρια του λέγει: «Ἀπόψε νιὸ φεγγάρι καὶ σάπιες μπαρδαβίτσες». Τοῦτο ἐπαναλαμβάνει τρὶς καὶ ἔπειτα βρέχει τὰ χέρια του μὲ τὸ οὖρόν του. Μετὰ 5 6 ἡμέρας οἱ κάλοι τῶν χειρῶν ἔχουν ἐξαλειφθῆ, ὡς δὲ μὲ ἐβεβαίωσεν ὁ ἀνακοινώσας ταῦτα, διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔχει θεραπεύσει οὐκ ὀλίγους, δι' οὓς ἡ ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσέ τι.

Ἄλλος τρόπος θεραπείας τῆς αὐτῆς ἀσθενείας εἶναι ὁ ἑξῆς· ὁ πάσχων ἀναμένει νὰ πλύνουν γυναῖκες ῥοῦχα εἰς καμίαν βρύσιν καὶ κρατῶν εἰς τὴν πάσχουσαν χεῖρά του ἁλάτι χύνει αὐτὸ εἰς τὸ νερὸ λέγων. «Ὅπως λειώνει τὸ ἁλάτι, νὰ λειώσουν κ' οἱ μπαρδαβίτσες μου».

2. Γιὰ τὴ λοῦγκα. [2])

Ὁ ἀσθενὴς ἔρχεται τὴν νύκτα εἰς ἕνα σταυροδρόμι καὶ ἀφοῦ λάβει τέσσαρα λιθάρια, παρατηρεῖ πρὸς τὸν ἕνα δρόμον καὶ πετῶν πρὸς τὰ ὀπίσω ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του τὸ ἕνα λιθάρι λέγει:

Ἀπόψε ἄστρα καὶ λοῦγκα,
αὔριο οὔτ' ἄστρα, οὔτε λούγκα.

Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ διὰ τοὺς ἄλλους τρεῖς δρόμους πετῶν ἀπὸ ἕνα λιθάρι.

3. Γιὰ τὸ κριθαράκι. [3])

Ἐνῷ *σταυρώνουν* τὸν ὀφθαλμὸν ἤτοι κάμνουν ἐπ' αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ τῆς χειρός, ὥστε νὰ ἐγγίζῃ τὸν ὀφθαλμὸν ὁ μικρὸς δάκτυλος, λέγουν:

Σιτάρι σπέρνω, κριθάρι θερίζω, ἄμ ἄμ κριθαράκι!
εἶμαι τὸ πρῶτο παιδὶ τῆς μάννας μου καὶ σὲ τρώω.

Τοῦτο λέγεται τρίς.

[1]) *Μπαρδαβίτσες* = ἀκροχορδόνες τῶν χειρῶν.
[2]) *Λοῦγκα* = βουβωνῖτις.
[3]) *Κριθαράκι* = δοθιὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ.

(Σουδενὰ)
4. Γιὰ δομή. [1])

Πρὸς ἐλάττωσιν τῶν πόνων οἱασδήποτε πληγῆς καὶ διὰ νὰ μὴ *ἀφορμίσῃ* αὐτη ἤτοι νὰ μὴ ἐρεθισθῇ, λέγεται ἡ ἑξῆς ἐπῳδή.

Ὁ Θωμᾶς, ὁ Κοσμᾶς κι' ὁ Δαμιανὸς
ἐπῆραν λᾶδι ἀπ' τῆς Παναγίας το καντῆλι
καὶ λάγια μαλλιὰ τσέρνα.
Πᾶν νὰ γιατρέψουν τοὺς σφαγμένους,
τοὺς κομμένους καὶ τοὺς σκυλοφαωμένους.
Ὅσοι κι' ἂν τ' ἀκούσανε σκούζουν, βάζουν,
καὶ τὴ γῆς ἀναταράζουν.
Πᾶρε τὴν ὑγειά σου κ' ἔλα.

5. Γιὰ τὸ σκροπιό. [2])

Τούτη τὴ ῥάχη, κείν' τὴ ῥάχη,
εἶναι μιὰ ἀχλαδοῦλα,
κρέμουνται τρία καρδαράκια.
Τό νά χει μέλι τ' ἄλλο γάλα, τ' ἄλλο τοῦ σκορπιοῦ τὸ αἷμα.
Πὲ τὸ γάλα, φάε τὸ μέλι, χύσε τοῦ σκορπιοῦ τὸ αἷμα,
πᾶρε τὴν ὑγειά σου κ' ἔλα.

(Βυσωκὰ)
6. Γιὰ πληγαῖς.

Ἐκίνησ' ὁ γιωργὸς νὰ κόψῃ, νὰ πελεκήσῃ,
νὰ φτειάσῃ τοῦ Χριστοῦ ῥαβδὶ καὶ τῆς Παναγίας σαμαρίτσα. [3])
(Τρίς).

Ὁ γνωρίζων τὴν ἐπῳδὴν καὶ ἀνακοινώσας αὐτὴν ἰσχυρίζεται ὅτι διὰ ταύτης ἡ θεραπεία εἶναι ἄφευκτος καὶ ὅτι ἐν ὅσῳ αὐτὸς ζῇ εἶναι ἀδύνατον ἡ ἐπουλωθεῖσα πληγὴ νὰ ἀνοίξῃ ἐκ νέου. Πρέπει ὅμως νὰ τὴν ἐξορκίσῃ αὐτός.

Ἐν Καλαβρύτοις.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Δ Φ.

ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΚΗ ΕΠΩΔΗ
Γιὰ τὴ λιόκριση. [4])

Εἰς τὸ ὄνομά σου, ἀφέντη μου Χριστέ, καὶ εἰς τὸ ὄνομα (τοῦ δεῖνος, ἢ τῆς δεῖνος τῆς ἀσθενοῦς),

[1]) *Δομὴ* = ἐντομή, πληγή.
[2]) Διὰ τὸ δῆγμα σκορπίου.
[3]) *Σαμαρίτσα* = κούνια, λίκνον.
[4]) *Λιόκριση* = χρυσή, ὁ ἴκτερος.

ποῦ εἶναι μυρωμένη, βαπτισμένη,
τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας παραδομένη
μὲ τὴν τρίχα μετρημένη.
Ὁ ἀφέντης ὁ Χριστὸς βάνει τὸ χέρι του κ' ἐγὼ νὰ βάλω τὸ δικό μου.
Ὡς ἐκίνησε ὁ κίτρινος κίτρινος, ὁ σάλιαρης σάλιαρης,
ὁ νιακέρης, ὁ δικέρης, ὁ τρικέρης ὁ τεσσαροκέρης, ὁ πεντοκέρης, ὁ ἑξικέρης, ὁ ἑπτακέρης, ὁ ὀκτακέρης, ὁ ἐννιακέρης, ὁ δεκακέρης, ὁ δεκακαμακαλοκέρης,
ὡς σκορπάει ὁ ἥλιος τσοῖ ἀχτῖδες του, ἡ θάλασσα τὰ κύματά της, οἱ καλαῖς νοικοκυραῖς ἀπὸ τὴ δουλειά τους, οἱ κότταις ὁκ τὴν κούρνια τους,
ἔτσι νὰ σκορπίσῃ καὶ ὁ κίτρινος κίτρινος, ὁ σάλιαρης σάλιαρης,
ὁ νιακέρης, ὁ δικέρης, ὁ τρικέρης. ὁ τεσσαροκέρης, ὁ πεντακέρης, ὁ ἑξικέρης ὁ ἑπτακέρης, ὁ ὀκτακέρης, ὁ ἐννιακέρης, ὁ δεκακέρης, ὁ δεκακαμακαλοκέρης·
ποῦ μπῆκε 'στὴν καρδιά της, 'στὰ χέρια της, 'στὰ ποδάρια της, σὲ ὅλο της τὸ κορμὶ καὶ σὲ οὖλα της τὰ μέλη,
καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ βαστάξῃ οὔτε ὥρα, οὔτε Πάτερ ἡμῶ οὔτε Πιστεύω,
κὶ ἀπὸ τὰ σήμερα ἡμεροῦ κὶ ἀπὸ τὴν ὥρα τούτη τὸ ξορκίζω,
νὰ φύγῃ νὰ πάῃ σὲ τριάβουνα, σὲ τριὰ κακὰ λαγκάδια,
πὸ κεῖ κόκκορος δὲ λαλεῖ,
καμπάνα δὲ σημαίνει, παπᾶς δὲ λειτουργάει,
χαρὰ δὲν τραγουδάει, μικροῦ παιδιοῦ κουλοῦρι δὲν πλάθεται·
ἐκεῖ νὰ κάτσῃ, ἐκεῖ νὰ ξεχειμωνιάσῃ
καὶ ἔτσι θὰ ματαγυρίσῃ τότες νὰ τὴν ματαπιάσῃ.
Ἅγιοι Ἀνάργυροι, πρῶτοι γιατροὶ τοῦ κόσμου,
δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν ἐδώσετε,
τί χάρη ἐζητήσετε καὶ δὲν ἐλάβετε;
Δέξου γῆς τὸν πόνον της ὁδός της τὴν ὑγειά της.
Καὶ θὰ φτύσῃ ἡ ἄρρωστη δεξιὰ ζερβιὰ ἀπὸ μία φορά.

Σ. Δ. ΠΑΓΩΝΗΣ
Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀργοστολίῳ Πρακτικῆς σχολῆς.

ΕΠΩΔΑΙ ΕΞ ΑΓΙΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΔΗΨΙΩΝ

1. *Διὰ τὸν στρόφον τῶν ἀλόγων.*

Ὅταν ὁ ἵππος προσβληθῇ ὑπὸ τῆς κοινῶς λεγομένης στρόφου ἀσθενείας, τότε καταφεύγουσιν εἰς τὸ ἑξῆς. Γυνή τις κρατοῦσα διὰ

τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἕνα κάλαμον καὶ κόκκινο ζωνάρι κόρης μήπω ἐχούσης τὰ ἔμμηνα κτυπᾷ τρὶς σταυροειδῶς τοὺς ὄνυχας τοῦ ἀσθενοῦντος ἵππου λέγουσα τὴν ἑξῆς ἐπῳδήν:

Κίνησε ἡ γριὰ μὲ τὰ σ·ρντάργια της,
μὲ τὰ μρντάργια της
καὶ μὲ ὅλα τὰ πάργαλά της,
νὰ πάγῃ νὰ ποτίσῃ τἄλογά της
εἰς ταῖς χρυσαῖς ταῖ: βρύσαις. (τρίς).

2. *Διὰ τὸ κριθαράκι.*

Ὁ πάσχων ἀπὸ τὸ κριθαράκι καλεῖ ἕνα πρωτότοκον, ὅστις βαυίζει ὡς ἑξῆς:

α'

Ἄμ στάρι,
ἄμ κριθάρι,
εἶμαι πρῶτος
καὶ σὲ τρώω
γάου, γάου, γάου. (τρίς)

β'.

Ἄμ στάρι,
ἄμ κριθάρι,
ἄμ σπυρὶ μαργαριτάρι.
εἶμαι πρῶτος νὰ σὲ φάω,
γάου, γάου, γάου (τρίς)

[Βλ. Λαογραφ. Γ' 495, 2. 3. 665, 6. Δ' 42.]

3. *Διὰ τὸν σκορπιόν.*

Πρὸς θεραπείαν τοῦ σκορπιοδήκτου λέγεται τρὶς ἡ ἑξῆς ἐπῳδή:

Κάτω 'στὸ τρίχινο γεφύρι,
τρία βεδούρια κρέμονται,
τὸ ἕνα μέλι, τὸ ἄλλο γάλα,
τὸ ἄλλο τοῦ σκορπιοῦ τὸ αἷμα,
τὸ μέλι τὸ τρῶμε, τὸ γάλα τὸ πίνομε,
τοῦ σκορπιοῦ τὸ αἷμα τὸ χύνομε. (τρίς)

Ὁ λέγων τὴν ἐπῳδὴν ταύτην πτύει τρὶς τὸ σκορπιόδηκτον μέρος, ὁ δὲ σκορπιόδηκτος ἀπαλλάσσεται τῶν πόνων.

[Βλ. Λαογραφ. Β' 466–8. Δ' 43.]

4. *Διὰ τὰ κλαίοντα μικρὰ παιδία.*

Πρὸς κατάπαυσιν τῶν κλαυμάτων τῶν μικρῶν παιδίων αἱ μητέρες λέγουσι τρὶς τὸ ἑξῆς:

Ἄστερα ἀνεμοάστερα,
ἄστερα, βροντάστερα,
ἔβγα πῦρ
ἔμβα δρόσο.

5. Διὰ τὸν κοττόκωλον.

Ὅταν ἀναφανῇ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου σπυρὶ κυκλοτερὲς ὁμοιάζον πρὸς ἐμβολίασμα, τότε πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ λαμβάνουσι μίαν κότταν μαύρην καὶ θέτοντες τὸν κῶλον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ σπυρίου λέγουσι τὴν ἑξῆς ἐπῳδήν:

«Πάρε πίσω κόττα τὸ κῶλο σου.» (τρίς.)

6. Διὰ τοὺς λειχῆνας.

Διὰ νὰ μὴ προσβάλλωνται τὰ κορίτσια ἀπὸ λειχῆνας κατὰ συμβουλὴν τῶν γραιῶν, πρέπει τὴν πρωΐαν τῆς 1 *Μαρτίου* νηστικὰ νὰ κυττάξωσι μέσα εἰς πλῆρες λαδοπίθαρον.

7. Διὰ τὸν ὀμφαλόν.

Ὁ πάσχων ἀπὸ πόνους τοῦ ὀμφαλοῦ ἀπαλλάσσεται τῇ ἐπεμβάσει τοῦ ἐμπειρικοῦ ἰατροῦ λέγοντος τὴν ἑξῆς ἐπῳδήν:

Ἀφαλὸς ἦτο σὰν αὐγό,
ἔπειτα ἔγινε σὰ σφονδύλι
καὶ ὕστερα ἔγινε σὰν τῆς κόττας τὸ κῶλο
που σώνει τὰ αὐγά της. (*Τρίς*).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Δ. φ. Σχολάρχης

ΕΠΩΔΑΙ ΞΗΡΟΧΩΡΙΟΥ

1 Γιὰ τὸ βυζί, ὅταν πονάῃ.[1])

Τρία κορίτσ' ἀπάρθενα
πῆραν τρία καρπομάχαιρα, τρία καρποκόφινα,
νὰ πάν 'στὸ Καρπενίσι, νὰ κόψουν καρπολάχανα.
Στράτα πηγαίνανε, βρῆκαν ἕνα γέρο,
πιθαμὴ μπόϊ, πιθαμὴ ποδάρια, πιθαμὴ χέρια.
Γέλασαν καὶ ξεροκακανίστηκαν.
«Τί εἴδετε, κορίτσια, καὶ γελάσετε
καὶ ξεροκακανιστήκετε μὲ μένα τὸ γέρο;
Νὰ βγῇ ἀργυρὴ τρίχα μ πὸ τ ἀργυρόμ σαγόνι,
νὰ μπῇ 'στἀργυρό σας βυζί.

[1]) Ἴδε κατωτέρω καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 13.

— Δὲ γελάσαμ μὲ σένα, μπάρπα,
δὲν ξεροκακανιστήκαμ.
— Σὰ δὲ γελάσετ μὲ μένα καὶ σὰ δὲ ξεροκακανιστήκετ,
νὰ βγῇ ἀργυρή μου τρίχα ἀπὸ τἀργυρό σας βυζί,
νὰ μπῇ 'ς τἀργυρό μου σαγόνι,
νὰ χορτάσῃ ἡ μάννα ὕπνο καὶ τὸ παιδὶ γάλα».

2. Γήτεμα γιὰ τὸ λαιμό.

Κίνησαν τρία κορίτσια,
νὰ πάνε γιὰ λάχανα καὶ γιὰ μουσχοσέλινα,
βρῆκαν ἕνα γέρο καὶ μπαμπόγερο.
'Αρχίσαν τὰ κορίτσια καὶ γελάσανε
καὶ ξεροκακανιστήκανε.
«Τί γελᾶτε, κορίτσια, καὶ ξεροκακανίζεσθε;
— Γελᾶμε μὲ σένα τὸ γέρο, τὸ μπαμπόγερο,
πὄχεις μιὰ πθαμὴ κ'φὰλ', μιὰ πθαμὴ αὐτιά, μιὰ πιθαμὴ φρύδια, μιὰ πθαμὴ μύτη, μιὰ πθαμὴ ποδάρια καὶ μιὰ πιθαμὴ νύχια.
— Δὲν εἶμ' ἐγὼ μπαμπόγερος καὶ γελᾶτε μὲ μένα, κορίτσια,
παρὰ πάω νὰ κάνω τοῖς χριστιανοὶ
νὰ πνέσῃ ὁ λαιμός τους, χέρια τους, πόδια τους.»

Τότε τὰ κορίτσια τὸν ἐξωρκίσανε καὶ τοῦ πανε νὰ πάῃ 'στἄγρια βνὰ καὶ 'στὰ ῥιζιμνιὰ λιθάρια.

3. Γήτεμα γιὰ τὸ ἀνεμοπύρωμα.[1])

Πῆρα τὸ ἀνεμοτσέκουρο,
νὰ κόψ ἀνεμοπάλουκα,
νὰ φθειάσω ἀνεμόστρουγκα.
Πῆρα τἀνεμοκάρδαρο,
ν' ἀρμέξω τς ἀνεμόγιδες
καὶ 'ς τἀνεμοκάρδαρο
νὰ βάλω τἀνεμόγαλα.
Πῆρα τὴν ἀνεμοτσάντηλα,
νὰ βάνω τἀνεμοτύρι,
νὰ τὸ πάω 'στἀνεμοβοῦνι.
Πῶς φεύγει ὁ ἥλιος 'στὸ βουνό,
ἔτσι νὰ φύγῃ τἀνεμικὸ
καὶ νὰ πάῃ κεῖ ποῦ δὲ λαλοῦν οἱ πετεινοὶ καὶ δὲ βελάζουν γίδια.

(Λέγεται τρίς, ἅπαξ τὴν πρωΐαν, ἅπαξ τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν ἑπομένην πρωΐαν).

[1]) Ἴδε καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 12.

4. Γήτεμα γιὰ μάτωμα τῆς μύτης.

Κίνησε κφὸς γέρος,
πῆρε κφὸ τσικοῦρι,
νὰ πάῃ 'στὸ κφὸ βουνό,
νὰ κόψῃ κφὸ σκαμνί,
νὰ καθίσῃ κφὴ λεχώνα,
νὰ κάνῃ κφὸ παιδί,
νὰ τὸ πάρῃ κφὴ μαννοῦ,
νὰ τὸ πάῃ σὲ κφ' ἀκκλησιά,
νὰ τὸ βαφτίσῃ κφὸς νουνός,
νὰ τὸ μυρώσῃ κφὸς παπᾶς νὰ βαθῇ, [1])
τὸ αἷμα του νὰ σταθῇ.

5. Ξόρκι τῆς ἀκρίδας.

'Ανυφαντὴς κι' ἀνυφαντίνα εἶχαν τρία κακὰ παιδιά.
Λέει ὁ ἀνυφαντὴς τῆς ἀνυφαντίνας,
«Τί νὰ τὰ κάνωμε αὐτὰ τὰ τρία κακὰ παιδιά;
— Νὰ τὰ ξορκίσωμε 'στὰ ὄρη, 'στὰ βουνά, 'στὰ ἀκαρπα κλαδιά,
νὰ πάνε 'στὴ θάλασσα νὰ πνιγοῦνε

6. Ξόρκι γιὰ τὸν ἀφαλό.

'Από πέρα ἀπ' τὸ ποτάμι,
τρί' ἀπάρθενα κοράσια,
τό να στρίβει, τἄλλο νέθει,
καὶ τἄλλο κουβαργιάζει.
Κόπη τὸ μισὸ ποτάμι.

7. Ξόρκι γιὰ τὸ λαιμό.

Μνιὰ φορὰ ἤτανε ἐννεὰ ἀδέρφια, ἀπὸ τὰ νιὰ μείνανε ὀκτώ, ἀπὸ τὰ ὀκτὼ μείνανε ἑφτά, ἀπὸ τὰ φτὰ μείνανε ἕξι, ἀπὸ τὰ ἕξι μείνανε πέντε, ἀπ' τὰ πέντε μείναν τέσσαρα, ἀπὸ τὰ τέσσαρα μείναν τρία, ἀπ' τὰ τρία μείναν δυό, ἀπ' τὰ δυὸ μείναν ἕνα ἴσο κανένα.

8. Γήτεμα, ὅταν τὸν φάγῃ ὁ σκορπιός.

'Από πέρα ἀπ' τὸ ποτάμι,
τρία κακκάβια βράζανι,
τό να μέλι, τἄλλο γάλα,

[1]) Νὰ βουβαθῇ (;)

τἄλλο τοῦ σκορπιοῦ τὸ φαρμάκι.
Τὸ μέλι, τὸ γάλα τό φαγα,
τοῦ σκορπιοῦ τὸ φαρμάκι τό χυσα.

9. Γήτεμα γιὰ πόνο τς καρδιᾶς.

Ἀγαθὸς ὁ νοικοκύρης, πονηρ' ἡ νοικοκυρά,
ἄφχου [1]) ἔβραζε,
σφαχτὸ ποδάρι μέσα,
τρεῖς λιαῖς μέσ' 'στὸ τσανάκι,
φελὶ ψωμὶ 'στὴν τάβλα,
κλῆμα στρῶμα, σακκὶ σκέπασμα, πέτρα προυσκέφαλο,
ἔβγα πόνο, ἔμπα δρόσο

10. Γήτεμα, ἅμα δὲ μπορεῖ νὰ κατουρήσῃ.

Κάτω 'στὰ κίτρινα λ'βαδάκια,
ἦταν κίτρινα κλαράκια,
κ' ἦταν κίτρινα πουλάκια,
κ' εἶχαν κίτρινες φουλίτσες,
κ' εἶχαν κίτρινα αὐγούτσκα.
Χωρὶς ποδάρια πῆγα,
χωρὶς χέρια τά πιασα,
χωρὶς μαχαῖρι τά σφαξα,
χωρὶς σοῦβλα τὰ σούβλησα,
χωρὶς φωτιὰ τά ψησα,
χωρὶς στόμα τά φαγα·
σὰ δὲν πιστεύῃς λιγουργιά
χέσι καὶ κατούρα.

11. Γήτεμα γι' ἀνεμοπύρωμα.

Πουνοκέφαλε κι' ἀνεμοζάλη,
τ'ἤθελες σὲ τούτου τοὺ κεφάλι;
τούτου εἶναι βαφτισμένο,
τοῦ θεοῦ παραδομένο.
Νὰ σηκωθῇς νὰ φύγῃς,
νὰ πᾷς 'ς τἄγρια βουνὰ
'στἄκαρπα ξύλα.
Κεῖ ν' τὸ κατοικίδιό σ,
κεῖ πιτνὸς δὲ λαλάει,

[1]) Ἄφχου = στάρι [Πιθανώτατα εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία λ. αὖχος (= ὄσπριόν τι), λησμονηθείσης τῆς πρώτης σημασίας αὐτῆς. — Σ. τ. Δ.].

ἀρνὶ δὲ μιλάει,
ἄνθρωπος δὲν κουβεντιάζει,
ἄλογο δὲν χλιμιντράει,
βόϊδ δὲ μουγκρίζει,
γομάρι δὲ γκαρύζει,
σκυλὶ δὲ γαυγίζει,
γίδι δὲ βελάζει,
γροῦνι δὲ γκουρνίζ'.
Κεῖ νὰ πᾷς, 'ς ν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ,
κεῖ ναι τὸ κατοικίδιό σ,
νὰ φύγῃς ἀπ' τὸ Χριστιανὸ τὸ γένος.

12. Γήτεμα γιὰ πόνο βυζιοῦ.

Κίνησαν τρία καλὰ κορίτσια,
πῆραν τρία καλὰ κοφίνια,
πῆραν καὶ τρία καλὰ μαχαίρια,
πάνε νὰ βροῦν τρία καλὰ λάχανα.
Τς στράτα, ποῦ πααίνανε,
βρῆκαν ἕνα γέρο, πθαμόγερο
Εἶχε πθαμὴ μαλλιά, πθαμὴ φτιά,
πθαμὴ φρύδια, πθαμὴ μάτια,
πθαμὴ στόμα, πθαμὴ γένεια,
πθαμὴ κορμί, πθαμὴ χέρια,
πθαμὴ δάχλα, πθαμὴ ποδάρια.
Γέλασαν καὶ ξεροκακανίσκανε.
«Τί ἔχετε, κορίτσια,
καὶ γελάσατε καὶ ξεροκακανίσκατε;
Νὰ μὴν εἴδατε μένα, τὸν πθαμόγερο
καὶ γελάσατε καὶ ξεροκακανίσκατε;
—"Οχι, παππού. Δὲν εἴδαμε σένα.
Εἴδαμε ψάρι 'στὸ βουνὸ
κι' ἀλάφι 'στὸ γιαλό,
κ' ἐγελάσαμε κ' ἐξεροκακανίσκαμε.
—Σὰν εἴδατε ψάρι 'ς τὸ βουνὸ
κι' ἀλάφι 'ς τὸ γιαλό,
νὰ φύγῃ ἡ τρίχα ἀπ' τὸ βυζί,
νὰ χορτάσῃ τὸ παιδὶ γάλα κ' ἡ μάννα ὕπνο.

13. Γητέματα γι ἀβάσκαμα (ἢ σαράντισμα).

α'.

Κάτ' 'ς τὸ μακρυπλάτανο καὶ 'ς τὸ μακρὸν τὸγ κάμπο
ἦταν μιὰ ἀγέλη γελάδια.
Βρακλὴ [1]) γελάδα γέννησε,
βρακλὸ μοσκάρι ἔκαμε,
ἀνάτριχα τὸ κύτταξε,
ἀνάτριχα τὸ ἄγλειψε,
ἀνάτριχα τὸ βύζαξε,
ἀνάτριχα τὸ σήκωσε,
τὸ εἶδε ὁ γιὸς τῆς ἀβασκανίας καὶ τὸ ἀβάσκανε.
Τού δε καὶ ἡ μάννα του
καὶ τὸ φίλησε ἀνάμεσα καὶ τὸ ξιαβάσκανε.

β'.

Ἦτο μιὰ βρακλὴ γελάδα,
κ' εἶχε ἕνα βρακλὸ μουσκάρι,
καὶ τὸ βγάλαν 'ς τὸ παζάρι νὰ τὸ πουλήσουν
καὶ τὸ ἀβασκάνανε,
καὶ τὸ ἄγλειψε ἡ μάννα του καὶ τὸ ξεβάσκανε.

γ'.

Κίνησ' 'Αβασκαντήρα,
χαλκομαντλισμένη, χαλκοποδιμένη, χαλκοτσιμπερωμένη.
Στὴ στράτα, ποῦ πάγαινε, Χριστὸς ν ἀπάντησε.
Ν' ἀρώτησε, «Ποῦ πᾶς, 'Αβασκαντήρα,
χαλκομαντλισμένη, χαλκοποδιμένη, χαλκοτσιμπερωμένη;
—Πάω ν'ἀβασκάνω τὸν (δεῖνα),
νὰ τὸν κοψοκεφαλίσω, νὰ τὸν κοψοποδαριάσω,
νὰ τοῦ πάρω τὴ φρόση [2]) τῆς καρδιᾶς.
—Τί ἔχεις, 'Αβασκαντήρα, ἀπὸ τὸν (δεῖνα);
αὐτὸς εἶναι βαπτισμένος, λαδωμένος, μυρωμένος, τοῦ Θεοῦ παραδωμένος.
Νὰ πᾶς 'ς τ' ἄγρια κλαριά, 'ς τ' ἄγρια βουνά,
κεῖ ποῦ δὲ σημαίνει παπᾶς, κεῖ ποῦ δὲ λαλεῖ πετεινός,
νὰ μετρήσῃς τἀστέρια, τοῦ κάμπου τὰ λελούδια, τὴν ἄμμου τοῦ γιαλοῦ,
ν' ἀβασκάνῃς, νὰ ξεθυμάνῃς,
τὰ στουρνάρια νὰ ξηράνῃς.

[1]) Βρακλὴ = ἡ ἔχουσα τὴν κοιλιὰ λιάρα
[2]) Φρόση = τὸ ἄνθος.

14. Γήτεμα γιὰ τὴ λοῦγκα. [1])

Κίνησε δροῦγα κὶ τρουβγιᾶς [2]) καὶ λοῦγκα,
νὰ πάνε νὰ κολλήσουν ἀπὸ πέρα ἀπὸ τὸ γιαλό.
Κ' ἡ δροῦγα, κὶ τρουβᾶς κουλλήσανε,
λοῦγκα ἔπισι μέσα 'στὸ γιαλό.

15. Γιὰ πονόματο.

Τρεῖς ἐφτά, τρεῖς ὀκτώ, τρεῖς ἐννιά,
καλοὶ μαστόροι πῆραν τὰ τσικούρια, τὰ τσικροπέλεκα,
νὰ πὰν 'στὰ ὄρ τὸ βνί, 'στὰ ὄρ τὸ μοναστήρ.
Κεῖ π' ἀρχίσανε νὰ τσικροπελεκήσουνε,
νὰ φκειάσουν τοῦ Χριστοῦ ῥαβδὶ καὶ τς Παναγιᾶς ῥόκα,
πέχκει [3]) πελεκοῦδα καὶ βάρισε τὸν (τὸν δεῖνα, ἤτοι τὸν πά-
[σχοντα τὸν ὀφθαλμὸν) 'στὸ μάτι.
Κλαῖνε καὶ θρήνονται τί νὰ τόνε κάνε.
Πέρασε Χριστὸς κὶ τσοῦ πε.
«Τρεῖς ἐφτά, τρεῖς ὀκτώ, τρεῖς ἐννιά,
καλοὶ μαστόρ, τί ἔχετε καὶ κλαίεστε καὶ θρήνεστε;»
Καὶ τοῦ παν' «Τρεῖς ἐφτὰ τρεῖς ὀχτώ, τρεῖς ἐννιά,
ἐμεῖς καλοὶ μαστὸρ πήραμε,
τὰ τσικούρια, τὰ τσικ ροπέλεκα,
νὰ πὰν 'στὰ ὄρ, τὸ β'νί, 'στὰ ὄρ, τὸ μοναστῆρ.
κεῖ π' ἀρχίσαμε νὰ τσικ'ροπελεκήσουμε,
νὰ φκειάσουμε τοῦ Χριστοῦ ῥαβδὶ καὶ τς Παναγιᾶς ῥόκα
πέχκει πελεκοῦδα καὶ βάρισι τὸν (δεῖνα) 'στὸ μάτι.»
Καὶ τσού πε ὁ Χριστός.
«Νὰ πᾶρτε μαυρομάνικο,
νὰ τὸν γητέψετε, νὰ τοῦ γιάνῃ »

16. Γιὰ δάγκαμα φιδιοῦ.

Ἔλη, ἤλι, ἄγρα φίδ.

Γ. ΡΟΥΣΙΑΣ
Δ. φ. Καθηγητὴς

[1]) *Δοῦγγα* = σπυρὶ ὑπὸ τὴν μοσχάλην.
[2]) *Δροῦγα* = μεγάλο ἀδράκτι. *Τρουβιᾶς* = λίθος λεῖος στρογγύλος, δι' οὗ ἔτριβον τὸ ἄλας.
[3]) Πέφτει.

ΕΠΩΔΑΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΔΕΣΜΟΙ
ἐκ τοῦ χωρίου Καστρισιάνικα τῶν Κυθήρων

1. Γιὰ τὴν ἄφτρα.

Παπᾶς ἔοχετ' ἀπ τὴ Ῥώμη,
ἄφτρα ἔβγαλε 'ς τὸ στόμα,
ἔσκυψε νὰ πιῇ νερὸ
πέσαν τ' ἄφτρα 'ς τὸ νερό.

Ἐπαναλαμβάνεται τρίς, ἑκάστην δὲ φορὰν ἡ ξορκίστρα βυθίζει εἰς ποτήριον ὕδατος ἕκαστον τῶν τριῶν ἀνημμένων νταυλῶν (δαυλῶν), τοὺς ὁποίους κρατεῖ μεθ' ὃ προσφέρει τὸ ὕδωρ τοῦτο εἰς τὸν πάσχοντα, ὅστις πίνει ἐξ αὐτοῦ ὀλίγον.

2. Γιὰ τὸν κρῖθο.

Κρῖθος καὶ μὴ τσῖτος. (τρίς)
Μήτε κι' ὁ μέρμηγκας χολή,
μήτε κ' ἡ μῦγα σπλῆνα,
μήτε κι' ἀπάνω κεφαλὴ
μήτε καὶ κάτω ῥίζα.

Ἐπαναλαμβάνεται ἡ ὅλη ἐπῳδὴ τρίς, ἑκάστην δὲ φορὰν ἡ ξορκίστρα κρατοῦσα κόκκον κριθῆς ποιεῖ διὰ τούτου τρὶς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ κρίθου.

Πρβλ. Λαογραφίας Γ' 495.

3. Γιὰ τὴν ἀπορριφή. [1])

α'.

Πάω 'ς τὸ βουβοπάζαρο,
νὰ πάρω βουβοσίδερο,
νὰ δώσω μιάνε τῆς κουφῆς.
Οὔτε κι' ἀπάνω κεφαλή,
οὔτε καὶ κάτω ῥίζα,
οὔτε κι' ὁ μέρμηγκας χολή,
οὔτε κ' ἡ μῦγα σπλῆνα

[1]) Ἀπόστημα ἀδένων.

Ἐπαναλαμβάνεται τρίς, ἑκάστην δὲ φορὰν ἡ ξορκίστρα κτυπᾷ με κόπανον κατὰ γῆς.

β'.

Κουφὸς κουφή, κουφὸ παιδὶν ἐκάμανε,
κουφὴ μαμμὴ τὸ δέχτηκε,
κουφὸς παπᾶς τὸ βάφτισε
κουφὸς νοννὸς τὸ φώτισε.

Ἐπαναλαμβάνεται τρίς, ἑκάστην δὲ φορὰν ἡ ξορκίστρα σταυρώνει μὲ ἕνα κλειδὶ τὸ πάσχον μέρος τοῦ σώματος.

4. Γιὰ τὸ ῥόξυγκα.

α'.

Φεύγα ῥόξυγκα πὸ μένα
κι' ἄμε 'στὴν ἀγγαστρωμένη
ποῦ χει καὶ πολλὰ παιδιὰ
καὶ μεγάλη παραστιά. (τρίς)

β'.

Ἐγὼ κι' ὁ Θιὸς κι' ὁ ῥόξυγκας πέλαγο περάσαμε
κι' ἐγὼ κι' ὁ Θιὸς ἐβγήκαμε κι' ὁ ῥόξυγκας ἐπνίγη.

Ἐπαναλαμβάνεται τρίς.

5. Γιὰ τὸν ἁγιάθωνα.

Τυφλὸς τυφλὴν ἀγγάστρωσε,
τυφλὸ παιδὶν ἐκάμανε.
Οὔτε κι' ὁ μέρμηγκας χολή,
οὔτε κι' ἡ μῦγα σπλῆνα,
οὔτε κι' ἀπάνω κεφαλή.
οὔτε καὶ κάτω ῥίζα

(Ἐπαναλαμβάνεται τρίς)

6. Γιὰ τὸ μοῦρο.

Σ τοῦ Χριστοῦ τὸ περιβόλι
φυτρώσανε τρία δεντρουλάκια : δαφνιά, μηλιά, μουριά.
Δαφνιά, μηλιὰ ῥιζώνει
καὶ μουριὰ τὰ ξεριζώνει.

Κι' ὁ Χριστὸς τὰ εὐλογᾷ
κι' ὅλα τὰ διασκορπᾷ.

Μὲ αἰχμηρὸν ξύλον μορέας τρυπᾷ ἡ ξορκίστρα τὸ μοῦρο (τὸ ἀπόστημα) καὶ εἰς τὴν ἀνοιγεῖσαν ὀπὴν ῥίπτει γάλα μορέας. Πρβλ. Λαογραφ. Α' 374.

7. Γιὰ τὸ μάτιασμα

α'.

Ἀπάνω 'στὰ ὄρη 'στὰ βουνὰ
ἄγριο λάφι γέννησε.
μαῦρο μουσκάρι ἔκανε·
ἄγγελος ἐπέρασε καὶ τὸ μάτιασε,
κι' ὡς τὸ μάτιασε τὸ ἀνάλειξε
καὶ τοῦ πέρασε.

(Ἐπαναλαμβάνεται τρίς.)

β'.

Ποιὸς εἶδε γαϊδάρα μὶ μουσκάρι
κι' ἀγελάδα μὶ πουλάρι
καὶ λαφίνα μ' ἕνα κέρατο;
Ἀγελάδα μ' ἕνα κέρατο
καὶ γαϊδάρα μ' ἕν' αὐτί;
Ποιὸς εἶδε καὶ σένα σκορδὲ καὶ σ' ἐμάτιασε;
Φιοῦ σου νὰ μὴν ἀμασκαθῇς!

(Ἐπαναλαμβάνεται τρίς.)

γ'.

Ποιὸς εἶδε σκρόφα μὲ πουλιά, κλωσσοῦ μὲ τὰ γουρούνια;
Ποιὸς εἶδε τὸν κῦρ γάϊδαρο κ' ἔπαιζε τὴν τζαμποῦνα;
Ποιὸς εἶδε λύκο κ' ἔβοσκε. σκύλο κ' ἐτυροκόμα;
Ποιὸς εἶδε θηλυκὸ παπᾶ καὶ διᾶκο γγαστρωμένο;
Ποιὸς εἶδε καὶ 'στὴ θάλασσα κληοὰ νὰ λειτουργᾶται;
Ποιὸς ἔφαγε τὴν προσπορά, ποιὸς ἤπιε καὶ τὸ νᾶμα;
Ἐγὼ δα σκρόφα μὶ πουλιά, κλωσσοῦ μὶ τὰ γουρούνια,
εἶδα καὶ τὸν κὺρ γάϊδαρο κ' ἔπαιζε τὴν τζαμποῦνα,
τὸ λύκον ὅπου ἔβοσκε καὶ σκύλο ἐτυροκόμα.
Εἶδα καὶ θηλυκὸ παπᾶ καὶ διᾶκο γγαστρωμένο,
εἶδα καὶ μέσ 'ς τὴ θάλασσα κληοὰ νὰ λειτουργᾶται.
Ἐγὼ φαγα τὴν προσπορά, ἐγὼ πια καὶ τὸ νᾶμα.

Πρβλ. πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. α' ἐπῳδὴν 'Ανατολικὴν ἐπιθεώρησιν τ. Α'. (1872) σ. 573.

8. *Γιὰ τὸ χτύπημα.*

α'.

Οἱ ἑφτά, οἱ ὀκτώ, οἱ ἐννιὰ δερφοὶ
πααίνανε νὰ κόψουνε ἀπὸ τῆς Παναγίας τῆς Δέσποινας
ἀνωφιλα κατωφιλα καὶ παραθυροστέμματα.
"Επεσε πέτρα καὶ βάρηκε 'ς τό. . (τάδε μέρος.)
Βάλε του ἔλαιος ἀπὸ τὴν ἐλαία
κι' ἀζεμάτιγο μαλλί·
ὡς δὲν ἐκακουργήσανε τ' ἀφέντη τοῦ Χριστοῦ οἱ πληγὲς
νὰ μὴν κακουργήσῃ κι' αὐτό.

'Η ξορκίστρα θέτει ἐπὶ τῆς πληγῆς ἔλαιον καὶ μαλλίον.

β'.

Σαράντ' ἀδέλφια ἤτανε 'ς τὸ βουνὸ
καὶ κόβανε ἀνώφιλα καὶ κατώφιλα
καὶ παραθυρόξυλα.
Καὶ πέφτει τοῦ ἑνοῦ τὸ μανάρι
καὶ βαραίνει του 'στ (τάδε μέρος.)
Καὶ τοῦ πε ὁ ἅγιος Γιάννης ὁ Πρόδρομος κ' ἡ Παναγία ἡ [Δέσποινα
νὰ πάρῃ μαλλὶ πὸ μαῦρο πρόβατο,
νὰν τὸ γητέψῃ νὰν τοῦ περάσῃ.
Ὁ 'Ιησοῦς Χριστὸς νικᾷ
κι' ὅλα τὰ κακὰ σκορπᾷ.

'Η ξορκίστρα λαμβάνει μαλλίον μαύρου προβάτου, τὸ βυθίζει εἰς ἔλαιον, τὸ ἀνάπτει καὶ εἶτα δι' αὐτοῦ σταυρώνει τὴν πληγήν. Πρβλ. Λαογραφ. Β' 645 - 6.

9. *Γιὰ τὸ τρίχωμα.*

'Απὸ τὸ βουνὸ κατέβαινε ἕνας καλόγερος
δύο πιθαμὲς κορμὶ καὶ τρεῖς τὰ γένεια.
Καὶ 'στὸ δρόμο τὸν ἀπαντήξανε τρία ὄμορφα κορίτσια καὶ γε- [λόσανε
καὶ περιγελάσανε.
«Τί ἔχετε, σεῖς κορίτσια, κ' ἐγελάσετε κ' ἐπεριγελάσετε;
ἂν ἐγελάσετε κ' ἐπεριγελάσετε γιὰ τὰ ὡραῖα μου γένεια,
νὰ βγῇ μία τρίχα ἀπὸ τὴν ὡραιότατή μου γενειάδα,

νὰ κάτσῃ 'ς τοῖ ἑβδομῆντα δύο φλέβες τῶ βυζιῶ σας,
νὰ μὴ χορταίνῃ ἡ μάννα ὕπνο καὶ τὸ παιδὶ γάλα.
—Δὲν ἐγελάσομε κ' ἐπεριγελάσαμε γιὰ τὴν ὡραιότατή σου γενειάδα,
μον' ἐγελάσαμε κ' ἐπεριγελάσαμε γιὰ τὰ ὡραῖα μας κάλλη.
—"Αν ἐγελάσετε κ' ἐπεριγελάσετε γιὰ τὰ ὡραῖα σας κάλλη,
νὰ βγῇ ἡ τρίχα ἀπὸ τοῖς ἑβδομῆντα δύο φλέβες τῶ βυζιῶ σας
καὶ νὰ κάτσῃ 'ς τὴν ὡραιότατή μου γενειάδα,
νὰ χορταίνῃ ἡ μάννα ὕπνο καὶ τὸ παιδὶ γάλα.

Πρβλ. ἐν Λαογραφ. Α'. 374-4. Β'. 189. 470. 652.

'Η ξορκίστρα ποιεῖ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ πάσχοντος μαστοῦ διὰ τριῶν τριχῶν ἐκ τῆς κόμης τῆς πασχούσης.

10. *Γιὰ τὸν ἀστέρα* [1])

α'.

Κράκον ἐμαγέρευε,
φάκον ἐμαρτύρησε.
Γιὰ τὴ φέτα τὸ ψωμί,
ἄφησ' ἀστέρας τὸ παιδί.

β'. [2])

Νοικοκύρης ἀγαθὸς
καὶ νοικοκερὰ σκληρή,
λάρδον ἐμαγέρευε,
φάκο τὸν κατάστεσε.
Πιάνει ἀστέρας τὸ παιδὶ
κι' ὁ Χριστὸς τὸ γιάτρεψε.

Μ' ἕνα μαυρομάνικο μαχαῖρι σταυρώνεις τὸ παιδὶ 'ς τὸν ἀφαλό.

'Η γητεία αὐτὴ βγῆκε πὸ τὸ Χριστό.

Μία φορὰ πῆγε ὁ Χριστὸς 'ς ἕνα ὀβραίικο σπίτι καὶ περικάλεσε τὴ σπιτονοικοκερὰ νὰ κοιμηθῇ σὲ δαῦτο γιατὶ νυχτιάστηκε. 'Η νοικοκερὰ τὸν κράτησε. Σὲ λίγο τὴν ἐρώτηξε τί μαγερεύει, καὶ κείνη τοῦ πε πῶς μαγερεύει φακὴ — ψέματα, γιατί μαγέρευε κρέας — Σὲ λίγην ὥραν ἔρχεται κι' ὁ ἄντρας της ἀπὸ τὴ δουλειά. Βλέπει τὸν ξένο, τὸν καλησπερίζει κ' ὕστερα πηγαίνει 'ς τὴν κουζίνα, ποῦ τοίμαζε ἡ γυ-

[1]) 'Αστέρα ἢ γαστέρα = γαστρικὴ νόσος. Βλ. Λαογραφ Α' 389—390.
[2]) Καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ γέροντος Π. Κοπέλλη.

ναῖκα του τὸ φαΐ, καὶ τσῆ λέει νὰ δώσῃ καὶ 'ς τὸν ξένο φαΐ Κείνη τότες τοῦ λέει: «Δὲν μπορῶ νὰν τοῦ δώσω, γιατὶ μὲ ῥώτηξε τί μαγερεύω καὶ τοῦ πα ψέματα πῶς μαγερεύω φακή.» Ἔτσι φάγανε χωρὶς νὰ δώσουνε τοῦ Χριστοῦ. Σὲ λίγην ὥρα πιάνει πόνος τὸ παιδί. Κόβουν τσοῖ φωνές, τρέχουν ἀπὸ δῶ, τρέχουν ἀπὸ κεῖ, τίποτα δὲν μποροῦνε νὰ κάμουνε. Τότες σηκώνεται ὁ Χριστὸς βγαίνει ἕνα μαυρομάνικο μαχαιράκι καὶ τοὺς λέει: «Μὴ φοβᾶστε, ἐγὼ θὰ τὸ κάμω καλά» Σταυρώνει τότες τὸ παιδί, λέει τὴ γητεία, ποῦ παμε, καὶ γίνεται εὐτὺς καλὰ τὸ παιδί. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μάννα τοῦ παιδιοῦ καταλάβανε ἀπὸ τὴ γητεία πῶς ἤτανε ὁ Χριστὸς καὶ τοῦ ζητήξανε χίλια συμπάθεια.

γ΄.

Ἀστέρα μελανέ,
μελανὲ μελαχρινέ,
ἐκεῖ κάτω 'ς τὰ βρυσάκια
ἔχει τρία σκουτελλάκια
κ' εἶναι πίστομα γεμᾶτα·
τό να μέλι τ' ἄλλο γάλα,
τ' ἄλλο τοῦ παιδιοῦ τ' ἀντέρι.
Φά τὸ μέλι, φά τὸ γάλα,
κι' ἄφες τοῦ παιδιοῦ τ' ἀντέρι.

Πρβλ. τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2 παραλλαγῆς καὶ τοῦ μύθου ἐν Λαογραφ. Β΄. 469—649. Ὁμοίως τῆς ὑπ' ἀριθ. 3 ἐν Δελτ. Ἱστορ. ἑταιρ. 1883 τ. Α΄. σ. 18 καὶ ἐν Νεοελ. ἀναλ. τ Α΄. σ. 332.

11 Γιὰ τὴν τροῦμπαν. [1])

Ὅντις φανῇ τροῦμπα 'ς τὸ πέλαγο, πρὸ τοῦ σιμώσῃ τὸ καράβι, ἕνας μ' ἕνα μαυρομάνικο μαχαῖρι κάνει τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ πάνω στὸ κατάρτι, τρυπᾷ μὲ τὸ μαχαῖρι τὸ σταυρὸ 'ςτὴ μέση καὶ λέει τρεῖς φορές.

«*Ἕνας εἶναι ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος εἶναι πρὸς τὸ Θεὸ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ λόγος*».

12. Γιὰ τὸ δάγκαμα τοῦ σκορπιοῦ.

Στὸ βουνὸν ἐπήγαινα,
τὸ σκορπιὸ συνάντησα.

[1]) Καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ γέροντος ναυτικοῦ Π. Κορώνη.— *Τρόῦμπα* ὁ σίφων.

Πόνο μοῦ δουσε, φόβο τοῦ δακα.
Οὔτε κι' ἀπάνω κεφαλή,
οὔτε καὶ κάτω ῥίζα,
οὔτε κι' ὁ μέρμηγκας χολὴ
οὔτε κ' ἡ μῦγα σπλῆνα.

Ἐπαναλαμβάνεται τρίς. Ἑκάστην δὲ φορὰν ἡ ξορκίστρα κτυπᾷ διὰ κοπάνου τὸ δηχθὲν μέρος τοῦ σώματος.

13. Γιὰ τὸ δάγκαμα τῆς σκόρπαινας καὶ τῆς δράκαινας. [1])

Σὰ σὲ δαγκάσῃ κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ψάρια νὰ μὴν πῇς τίποτα, παρὰ νὰ βρῇς νερὸ καὶ τότες νὰ πῇς πρῶτα «πάτερ ἡμῶν» κ' ὕστερα «'ςτὸ ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνέγματος» πίνοντας σὲ κάθε λέξη καὶ μία μπουκοματέα νερό.

14. Δέσιμο τοῦ σκύλου. [2])

α΄.

Μόλις δῶ τὸ σκύλο καὶ πρὸ τοῦ βαβλίξῃ, κλειῶ τὰ χέρια, μ' ἀνοιχτὰ τὰ δάχτυλα, ὥστε νὰ σταυρώσουν, νὰ μπλέξουν τὰ δάχτυλα, καὶ λέω:

«*Ἐν τημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν*». [3])

β΄.

Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ
κι' ὅλα τὰ ξωτερικά.
Σκύλος ἐβάβλιξε·
κι' ἂν ἐβάβλιξε, δὲ μ' ἐδάγκασε
κι' ἃ μ' ἐδάγκασε, δὲν ἐπόνεσα.
ὁ στόμας του κλειστὸς
κι' ὁ κῶλος του ἀνοιχτός.

Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ λεχθῇ πρὸ τοῦ βαβλίξῃ ὁ σκύλος.

15. Δέσιμο ἀντρόγενου.

Ὡς ἐπρόσταξεν ὁ προφήτης Λίας τὸν οὐρανὸ νὰ μὴ βρέξῃ χρόνους τρεῖς καὶ μῆνες ἕξι, ἔτσι κ' ἐγὼ θὰ προστάξω ἐσένα νά... (μαλλώνῃς μὲ τὴ γυναῖκα σου λ. χ. κ. τ. λ.)

Συγχρόνως δένει κόμβον εἰς ἓν βροῦλον.

Πρβλ. ἠπειρωτικὸν ἐν Ζωγραφ. ἀγῶνι τ. Α΄ σ. 15.

ΙΩΑΝ. Π. ΦΩΤΙΟΣ
Δημοδιδάσκαλος

[1]) Καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ αὐτοῦ γέροντος.
[2]) Καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Φριλίγκου.
[3]) Ψαλμ. λα', 9 «ἐν χαλινῷ καὶ κημῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄξαι.»

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΗΣ, ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΟΠΩΝ

ΣΥΛΛΕΧΘΕΝΤΑ

ΥΠΟ

ΠΑΝΑΓ. Δ. ΣΕΦΕΡΛΗ

Τὰ αἰγινητικὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς ταύτης, τὰ ἐπισημειούμενα διὰ τῶν ἀρχικῶν στοιχείων Μ. Κ., ἔγραψα, τῇ βοηθείᾳ καὶ τῆς μητρός μου, καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς πρὸ δεκαεξαετίας ἀποθανούσης ἐκ μητρὸς μάμμης μου Μάρθας Σωτηρίου Κηρύκου πρεσβυτέρας, γεννηθείσης καὶ ἀνατραφείσης ἐν Αἰγίνῃ. Τὰ διὰ τῶν γραμμάτων Κ. Σ. καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ γέροντος Κωνστ. Σπυριδάκη κατοίκου τοῦ χωρίου Μεσαγρὸς τῆς Αἰγίνης, καὶ τὰ διὰ τῶν στοιχείων Κ. Κ καὶ Γ. Σ κατ' ἀνακοίνωσιν τῆς γραίας Καλομοίρας Κουκούλη καὶ τοῦ Γεωργ. Σπυριδάκη 45ετοῦς τὴν ἡλικίαν, κατοίκων τοῦ χωρίου Ἅγιοι τῆς Αἰγίνης.

Τὴν δὲ συλλογὴν τῶν ᾀσμάτων τοῦ Ἄργους κατήρτισα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Ἄργει διαμονῆς μου (ὡς ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας μου)· καὶ τὰ μὲν διὰ τῶν γραμμάτων Β. Χ. ἐπισημειούμενα, ἔγραψα καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς γραίας Βασιλικῆς Χρυσικοπούλου, μαίας, πάντα δὲ τὰ ὑπόλοιπα ἤκουσα εἰς τοὺς δημοσίους χορούς, οἱ ὁποῖοι γίνονται εἰς ὅλας τὰς συνοικίας τοῦ Ἄργους κατὰ τὰς Κυριακὰς τῶν Ἀπόκρεων. Τοὺς χοροὺς αὐτοὺς συρτοὺς πάντοτε, ἀπαρτίζουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κόραι, ᾄδουσαι συγχρόνως, λαμβάνουσιν ὅμως εἰς αὐτοὺς μέρος καὶ ὕπανδροι γυναῖκες· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ οἱ νέοι περιερχόμενοι τὰς συνοικίας βλέπουν τοὺς χοροὺς καὶ συμμετέχουν αὐτῶν «σέρνουν τὸν χορόν» τιθέμενοι ἐπὶ κεφαλῆς τῶν χορευτριῶν κατ' ἔθιμον δὲ ἐπικρατοῦν, οὐδεὶς θεωρεῖ ὅτι προσβάλλεται τὸ *φιλότιμό του*, ἐάν, μόλις ἀρχίσῃ νὰ σύρῃ τὸν χορόν, καὶ πρωτοῦ ἀκόμη κάμῃ ἕνα ὁλόκληρον γῦρον μετὰ τῶν χορευτριῶν, ἄλλος χορευτὴς ἔλθῃ καὶ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χοροῦ.

Τὰ πέντε ἐκ Κορινθίας ᾄσματα κατέγραψα κατ' ἀνακοίνωσιν Ἀργείου, ὑπηρετήσαντος ὡς δασοχωροφύλακος εἰς χωρία τῆς Κορινθίας κατὰ τὸ ἔτος 1896 Τὰ δὲ κεφαλληνιακὰ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ἑξηκονταετοῦς Βασιλείου Κουρούκλη, ἐκ τοῦ χωρίου Φραγκᾶτα τῆς νήσου. Τὰ τῶν ἄλλων τόπων τέλος μοὶ ἀνεκοινώθησαν ὑπὸ συναδέλφων μου οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων, ὡς ᾀδόμενα εἰς τὰς πατρίδας των.

1. Ἄργους (Β. Χ.)

«Ποῦ πᾶς, Ἑλένη, ἀπὸ σπεροῦ, τώρα τὸ βράδυ βράδυ;
— Πά' νὰ μαζέψω κάστανα μὲ τἄλλα τὰ κορίτσια.»
Κι' ὁ Γιάννης τοῖς ἀγνάντευε ἀπὸ ψηλὴ ῥαχοῦλα,

μὲ τὸ μαντῆλι νόημα καὶ μὲ τὰ χείλη λέει.
«Κορίτσια μαυρομάτικα καὶ γαϊτανόφρυδούσαις,
μὴν εἶναι κλέφταις 'στὸ χωριό, μὴν εἶν' Ἀρβανιτᾶδες;
— Ἐμεῖς, Γιάννο, δὲν εἴδαμε ἂν εἶναι κι' ἂν δὲν εἶναι.
— Ποιὸς νὰ πουλάῃ γλυκὸ κρασί, κ' ἔχῃ ὄμορφο κορίτσι;
— Παπᾶς πουλάει γλυκὸ κρασί, κ' ἔχει ὄμορφο κορίτσι.»
'Εκίνησαν καὶ πήγανε μέσ' 'ς τοῦ παπᾶ τὸ σπίτι.
«Παπᾶ ψωμί, παπᾶ κρασί, νὰ φᾶν τὰ παλληκάρια,
παπᾶ, τὴ δυχατέρα σου νὰ μᾶς κερνάῃ νὰ πιοῦμε.
— Παιδιὰ ἡ δυχατέρα μου λείπει σὲ μοναστῆρι,
καλογριὰ πάει νὰ γενῇ νὰ σώσῃ τὴ ψυχή της.»

ΣΗΜ. [Ὁ πρῶτος στίχος ἐκ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Λιμάζη (*Passow* 471. Λαογραφ. Α' 638. Β' 181 κ. ἀ.), τὸ ὅλον συμφυρμὸς δύο ᾀσμάτων, τοῦ περὶ τῶν κλεφτῶν καὶ τῶν κοριτσιῶν καὶ τοῦ περὶ τῶν κλεφτῶν ἢ ὡρισμένου τινὸς κλέφτη (Σύρος, Κλεφτογιάννης, Κέντρος, Λάπας) ἢ Ὀθωμανοῦ (ἀγᾶς, Βελῃγκέκας) καὶ τῆς παπαδοπούλας. Παραλλαγαὶ τοῦ πρώτου: *Passow* 141. *Παπαζαφειροπούλου* Περισυναγωγὴ 68, 13 (Γορτυνίας). *Λάσκαρη* ἡ Λάστα 429, 8 (Λάστας τῆς Γορτυνίας). Μακεδον. ἡμερολόγ. 1911 Δ' 117 (Βαλαάδων Μακεδονίας). Τοῦ δὲ δευτέρου: *Passow* 30 α. 142. 143. Πανδώρ. ΙΓ' 309, 10 (Πύργου Ἠλείας). Κ. Π. Σύλλογος Η' 499, 12 (Στερεᾶς Ἑλλάδος) 545 17 (Ἴμβρου). *Παπαζαφειροπούλου* 69, 14 (Γορτυνίας). *Γουσίου* τραγούδ. πατρίδος μου 19, 31 (Παγγαίου). Ὁ συμφυρμὸς παρατηρεῖται καὶ ἐν ἠπειρωτικῷ ᾄσματι τοῦ Λάπα (*Χασιώτ.* 111, 34), εἶναι δ' εὐδιάκριτος καὶ ἐν τῇ γορτυνιακῇ παρὰ *Παπαζαφειροπούλῳ* 68, 13. — Σ. τ. Δ.].

2. Δήμου Παλλήνης τῆς Κορινθίας.

«Ἀρνήσου, Δῆμο, τὸ Μοριὰ κι' αὐτὴ τὴ δόλια Πάτρα.
— Πῶς ν' ἀρνηθῶ, (παιδιά μου) τὸ Μοριὰ κι' αὐτὴ τὴ δόλια Πάτρα.
ποῦ 'στὸ Μοριὰ καζάντησα πέντε χιλιάδες γρόσια,
καὶ μιὰ βραδειὰ τὰ ξόδεψα 'ς τοὺς κλέφταις καπετάνιος.
Καὶ τώρα πιὰ βαρέθηκα καὶ νὰ πεθάνω θέλω.
Κάνετε τὸ κιβοῦρι μου μακρὺ πλατὺ νὰ γένῃ,
κι' ἀφῆστε καὶ παράθυρο, φυτέψτε καὶ λουλούδια
γιὰ νὰ ἐρχῶνται τὰ πουλιὰ νὰ κελαϊδοῦν τραγούδια.»

ΣΗΜ. [Παραλλαγὴ τοῦ γνωστοτάτου πανελληνίου ᾄσματος τοῦ τάφου τοῦ κλέφτη (πρβλ. *Passow* 185. 134), ἀναφερομένη εἰς Μοσκίτην κλέφτην. Βλ. καὶ τὸ ἑπόμενον. — Σ. τ. Δ.]

3. Ἄργους.

Ὁ Κώστας εἶδε τ'ὄνειρο, εἶδε πῶς θὰ πεθάνῃ,
μήτ' ἔτρωε μήτ' ἔπινε, μήτε γλυκοκοιμᾶταν,
παρὰ πικροσιργιάναγε 'στὸ ἔρμο περιβόλι·
καὶ 'στοὺς μαστόρους ἔλεγε καὶ 'στοὺς μαστόρους λέει.
«Μαστόροι Καλαβερτιανοί, καλοὶ πελεκητάδες,
ποῦ πελεκᾶτε μάρμαρα καὶ φτειάνετε κιβούρια,
γιὰ φτειάστε τὸ κιβοῦρι μου, τὸ ἔρημό μου μνῆμα,
οὔτε πλατὺ οὔτε στενὸ οὔτε τόσο μεγάλο,
νὰ στέκω ὀρθὸς νὰ ζώνουμαι καὶ δίπλα νὰ κοιμοῦμαι,
καὶ 'στὴ δεξιά μου τὴ μεριὰ ἀφῆστε παραθύρι,
νὰ μπαίνῃ ὁ ἥλιος τὸ πρωΐ, δροσιὰ τὸ μεσημέρι
νὰ μπαινοβγαίνῃ τὸ πουλὶ νὰ φέρνῃ τὸ χαμπέρι.»

ΣΗΜ. Στ. 5. *Καλαβερτιανοὶ* = Καλαβρυτινοί, ἐκ Καλαβρύτων. [Βλ. τὸ προηγούμενον. Μαστόροι Καλαβρυτινοί, ὡς δεξιοὶ κατασκευασταὶ τάφων ἀναφέρονται καὶ εἰς ἄλλας τινὰς ἀνεκδότους παραλλαγὰς τοῦ προκειμένου ᾄσματος. — Σ. τ. Δ.].

4. Σκοτεινῆς τοῦ δήμου Ἀλέας τοῦ Ἄργους.

Τρεῖς περδικούλαις κάθουνταν 'στὴ μέση 'στὸ Λεβίδη,
μά χαν τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερὰ βαμμένα,
μά χαν καὶ τὰ κεφάλιά τους 'στὸ αἷμα βουτημένα·
μοιρολογοῦσαν κ'ἔλεγαν, μοιρολογᾶν καὶ λένε:
Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ γίνηκε 'στὴ μέση 'στὸ Λεβίδη,
σκοτῶσαν τὸ Στριφτόμπολα τὸ πρῶτο παλληκάρι,
τρεῖς πιστολιαῖς τοῦ δώσανε μέσ' 'στὴ δεξιά του πλάτη,
τοῦ φάγανε τὰ σωθικὰ καὶ οὔλα τὰ πλεμόνια·
κ' ἐκεῖνος ἀντρειεύτηκε καὶ λέει τῆς παρέας.
«Τί τὸν φυλάτε, βρὲ παιδιά; δὲν παίρνετε τὸ αἷμα;»
κ' ἐκεῖνον τὸν ἐπιάσανε τὸν κάνανε κομμάτια.

ΣΗΜ. [Δημώδη ᾄσματα περὶ τῆς μάχης εἰς τὸ Λεβίδη (πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπολιτσᾶς): *Legrand* Recueil 176, 85. Κ. Α. Ἀπαντήσεις καὶ παρατηρήσεις εἰς τὸ φυλλάδιον Ἱστορικαὶ ἀλήθειαι ἢ ἡ Πετιμεζαϊκὴ οἰκογένεια, ἐν Ἀθ. 1850 σ. 4 καὶ 14. *Παπανδρέου* Καλαβρυτινὴ ἐπετηρὶς σ. 128 *Λάσκαρη* ἡ Λάστα 463,14. — Σ. τ Δ.]

5. Σκοτεινῆς τοῦ δήμου Ἀλέας Ἄργους.

Ἕνα κομμάτι μάλαμα κ' ἕνα κομμάτι ἀσῆμι
ἐκόπη ἀπὸ τὰ Τρίκαλα καὶ πάει 'στὴν Ἀθήνα.
Καράβια φτειάνει 'στὸ γιαλό, καράβια τοῦ πολέμου
καὶ 'στὴν Ἀθήνα ἀράξανε καὶ 'στὴν Ἀθήνα βγαίνουν.
Ἐκεῖ ἔκαναν ναν πόλεμο κ'ἕνα βαρὺ ντουφέκι.
Γὸ Γιάννη τὸν ἐπιάσανε καὶ τὸν τουρκοπαιδεύουν.
«Τοῦρκοι μὴ μὲ παιδεύετε καὶ μὴ μὲ τυραγνᾶτε.
Ἐγώ μαι τ'ἀρχοντόπουλο, ὁ στρατηγὸς τῆς Κόρθος,
ὅπ' ἔχω στέρναις τὰ φλωριὰ καὶ τὰ μαργαριτάρια.
Τοῦρκοι ἂν θέλτε ξαγορά, τὴν ξαγορὰ νὰ φέρω,
τὰ στείλω τὴ φεργάδα μου, τὴν πολυξακουσμένη,
νὰ τὴ φορτώσω μάλαμα νὰ τὴν φορτώσω ἀσῆμι.»
Ὅσο νὰ πάῃ κι' ὅσο νὰ ρθῇ τὴν ξαγορὰ νὰ φέρῃ,
οἱ Τοῦρκοι μετανοιώσανε, τὸν Γιάννη τὸν σκοτῶσαν.
Μὴν κλαῖς καημένη Νοταροῦ μὲ τὸ λεβέντη ποῦ χες.
Θέλτε νἀκοῦστε κλάϊματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια;
διαβῆτε ἀπὸ τὰ Τρίκαλα τοῦ Νοταρᾶ τὸ σπίτι,
ν'ἀκοῦστε τοῖς ἀρχόντισσαις καὶ τοῖς ἀρχοντοπούλαις
πῶς κλαῖνε, πῶς μοιρολογᾶν, πῶς χύνουν μαῦρα δάκρυα.

ΣΗΜ. [Τραγοῦδι τοῦ πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Φαλήρου (1827) Γιάννη Νοταρᾶ, τοῦ ἀρχοντόπουλου Παραλλαγαί: *Η. Χρηστοφίδου* Ὠδαί, Ἀθ. 1839 σ. 25-8. *Δελέκου* Δημ. ἀνθολ. 1868 σ. 65, 55 (= *Legrand* Recueil σ. 152, 75). *Δελέκου* Ἐπιδόρπιον σ. 43. *Παπαζαφειροπούλου* 72, 20. *Λάσκαρη* ἡ Λάστα 330, 9. — Σ. τ. Δ.]

6. Ἄργους.

«Μὴν τὸν εἴδατε — τὸν ἀπαντήσατε
τὸ Λίγκο τὸ λεβέντη — τὸν ἀρχιληστή;
— Χτὲς τὸν εἴδαμε — τὸν ἀπαντήσαμε,
'ς ἑνοῦ παπᾶ τὴν στάνη — ποῦ τρωε κ'ἔπινε
ἀρνιὰ καὶ γουρνοπούλαις — τὸν ταΐζανε

πέντ' ἕξη βλαχοπούλαις — τὸν κερνάγανε,
κ' ἡ μικρότερη — τὸν κουβέντιαζε
γιὰ δὲν παντρεύεσαι; — νὰ πάρῃς βλαχοποῦλα
σὰν κ' ἐμένανε — καὶ σὰν τὴν ἀδερφή μου.»

[Τὸ ᾄσμα εἶναι παλαιόν, τὸ δ' ὄνομα τοῦ πρὸ πεντηκονταετίας περίπου ζήσαντος λῃστοῦ Λίγκου ἀντικατέστησε τ' ὄνομα κλέφτου ἐπὶ τουρκοκρατίας (τοῦ Κωσταντῆ Κανέλλου ἐν ἠπειρωτικῇ παραλλαγῇ). — Παραλλαγαί: *Ἀραβαντιν.* 101, 112. Δωδώνη, ἡμερολόγ. Β' 161, 1 (ἠπειρωτικαί). *Σιγάλα* Ἐθν. ᾄσματα σ. 437 - 8. — *Δελέκου* Ἐπιδόρπιον σ. 67 - 8 (Κορινθίας). *Λάσκαρη* ἡ Λάστα 319, 6 (Λάστας τῆς Γορτυνίας). — Σ. τ. Δ.]

7. Ἄργους.

Μαραθῆκαν τὰ δεντρά, μαραθήκανε τὰ χόρτα
(μέσα 'ςτῆς Σοφιᾶς τὴν πόρτα)
καὶ ἡ Σοφιὰ καθώτανε 'ςτὴν ἄκρη 'ςτὸ ποτάμι
(Σοφιὰ δὲν βαρειεστάει)
μὲ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ πετροβολάει
(Σοφιὰ δὲν βαρειεστάει)
«Ποτάμι, γιὰ λιγόστεψε, ποτάμι στρέψε πέρα,
(Σοφία ντελμπεντέρα)
γιὰ θὰ περάσῃ ὁ Μῆτσος μου, ὁ ἀγαπητικός μου»
(τὰ μάτια καὶ τὸ φῶς μου)
Τὸ Μῆτσο τὸν ἐπιάσανε, δὲν τὸν δικάζουν χρόνο
(τὸ Μῆτσο γιὰ τὸ φόνο)
τὸν δίκασαν ἐπὶ ζωῆς (Σοφία μου τί θὰ γενῇς;)
ὅσα φλωριὰ χει ἡ τσέπη μου,
κι' ἄλλα τόσα θέλα δώσω
τὸ Μῆτσο νὰ γλυτώσω
κι' ἂν δὲν μὲ σώσουνε κι' αὐτά,
πουλῶ καὶ τἄρημα προικιά.

ΣΗΜ. [Ἆσμα περὶ συγχρόνου καταδίκου, συντεθειμένον κατὰ τὸ γνωστότατον ᾄσμα τοῦ Κίτσου: *Passow* 26-28. Ἀνθολογ. Κορομηλᾶ 1838 σ. 6. *Μανούσου* Α' σ. 144 καὶ ἕτερον σ. 145. *Μπάρτα* Ἀναμνήσεις σ. 149 *Οἰκονομίδου* Τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου 48,61. *Δελέκου* Δημ. ἀνθολ. 1868 σ. 51,46. *Τοῦ αὐτοῦ* Ἐπιδόρπιον σ. 31,4. *Βλαχάκη* ἡ Λεσβία Σαπφὼ σ. 334. *Σιγάλα* Ἐθνικὰ ᾄσματα σ. 481-2 (Ρούμελης). *Λάσκαρη* ἡ Λάστα 466, 19. Δωδώνη, ἡμερολόγιον, Β' 161,2 (Ἠπείρου). *Λουλουδοπούλου* Ἀνέκδοτος συλλογὴ 76,71 (Καρυῶν ἐπαρχ. Καβακλῆ). Ἀνατολικὴ Ἐπιθεώρησις (Σμύρνης) τ. Β' σ. 144. *Παχτίκου* 260 ᾄσματα ἀρ. 193 (Μακεδονίας). — Ὁμοίαν περὶ καταδίκου ἐπίσης παραλλαγὴν βλ. κατωτέρω εἰς τὴν συλλογὴν τῶν τραγουδίων τοῦ Λιγουριοῦ ἀρ. 24. - Σ. τ. Δ.]

8. Δήμου Παλλήνης τῆς Κορινθίας.

Τί μὲ κυττᾶς, μανοῦλα μου, τί μὲ κυττᾶς καημένη,
μὲ πᾶν οἱ χαροφύλακες, μὲ πᾶν συνωδεμένο.
Γιὰ ἔβγα μπρός, μαννοῦλα μου, 'ςτὴν ὑπομοιραρχία
καὶ κάνε τρεῖς ἀναφοραῖς, τοῖς τρεῖς φαρμακωμέναις·
ἡ μιὰ νὰ πάῃ 'ς τὸ βασιλιᾶ, ἡ ἄλλη 'ςτὸ νομάρχη
κ' ἡ τρίτη ἡ καλύτερη νὰ πάῃ 'ς τὸ γέρο Δῆμο.

9 Ἄργους (Β. Χ.)

Τὸ μπουγιουρντὶ διαβάστηκε
μέσα ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο
κι' ἀπ' τὸ κακουργοδικεῖο·
τὸν Κάβουρα νὰ πιάσουνε νὰ πᾶν νὰ τὸν κρεμάσουν
καὶ νὰ τὸν καταδικάσουν.
Μὰ πῆγαν καὶ τὸν βρήκανε
μέσα 'ςτὴ σπηλιὰ σκοτάδι·
(γειά σου Ντῖνο παλληκάρι!)
ἀπὸ μακριὰ τὸν χαιρετᾶν κι' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λένε:
(Γειά σου Ντῖνε παινεμένε!)
«Ντῖνε, γιὰ δός μας τ'ἄρματα,
τὸ ντουφέκι, τὸ σπαθί σου,
νὰ γλυτώσῃς τὴ ζωή σου.
—Ἐγὼ δὲ δίνω τ' ἄρματα
τὸ ντουφέκι, τὸ σπαθί μου,
κι' ἂς τὴ χάσω τὴ ζωή μου·
ἔχω ντουφέκι κ' εἶν' τοῦ γκρᾶ,
ἔχω σφαίραις πεντακόσαις,
σᾶς σκοτώνω σὰν τοῖς κόττας.»

ΣΗΜ. [Τὸ ᾄσμα τοῦτο περὶ τοῦ λῃστοῦ Ντίνου Κάβουρα, καταλέγεται εἰς τὰ λῃστρικὰ τὰ μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ποιηθέντα, πρὸς διαφήμησιν τῶν ἄθλων διασήμων λῃστῶν, οἵτινες κατέλαβον τὴν θέσιν τῶν ἐκλιπόντων κλεφτῶν τῆς τουρκοκρατίας· εἶναι δὲ περίεργος ἡ διατήρησις ἐν τῇ φρασιολογίᾳ αὐτῶν ἀναμνήσεων τῆς τουρκικῆς διοικήσεως (λ. χ. μπουγιουρντί, νὰ τὸν κρεμάσουν). — Σ. τ. Δ.]

10. Ἄργους (Β. Χ.)

«Μάννα μὲ τοὺς πολλοὺς ὑγιούς, μὲ τοὺς πολλοὺς λεβέντες,
γιὰ δὲ γελάει τἀχεῖλι σου, δὲ χαίρεται ἡ καρδιά σου;
— Πῶς νὰ γελάει τἀχεῖλι μου, νὰ χαίρετ' ἡ καρδιά μου;
τὰ δυὸ παιδιά μ' 'στὴ φυλακή, καὶ τ'ἄλλα δυὸ 'στοὺς κλέφταις,
καὶ τἄλλα δυὸ 'στὸ ταχτικό, καὶ τἄλλο καπετάνιος.
Μὰ βγῆκαν τ'ἀποσπάσματα καὶ κυνηγοῦν τοὺς κλέφταις,
ῥήχνει ὁ ἀδερφὸς τοῦ ἀδερφοῦ, πληγώνεται ὁ κλέφτης,
πήγανε κι' ἀνταμώσανε σὲ μιὰ κρῦὰ βρυσοῦλα,
καὶ σφιχταγκαλιαστήκανε καὶ γλυκοφιληθῆκαν.»

ΣΗΜ [Παραλλαγαί: *Λάσκαρη* ἡ Λάστα 396, 14 καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Λιγουριοῦ κατωτέρω ἀρ. 50. — Σ. τ. Δ.]

11. Ἄργους (Β. Χ.)

Θέλ' ἀρχινήσῃ ἡ γλῶσσα μου τραγούδια ν'ἀραδιάσῃ,
ἀγγέλους ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς θέλει τοὺς καταιβάσῃ.
Ἅγιε μου Γιώργη στρατηγὲ καὶ πρῶτε καβελλάρη,
ἁρματωμένε μὲ σπαθὶ καὶ μὲ χρυσὸ κοντάρι,
'στὴ δόξα καὶ 'στὴ δύναμη θέλω σοῦ ἐπιβάλλω,
γιὰ νὰ σκοτώσῃς τὸ θεριὸ τὸ δράκο τὸ μεγάλο,
ποῦ ἔχουμε 'ς τὴ χώρα μας, 'ς ἕνα βαθὺ πηγάδι·
ἄνθρωπο τὸν ταΐζουμε κάθε πρωῒ καὶ βράδυ·
καὶ ῥήχνουμε τὰ μπουλετιὰ τίνος θέλει νὰ πέσῃ,
νὰ στείλῃ τὸ παιδάκι του τοῦ δράκοντα πεσκέσι·
κι' ἂν δὲν τοῦ πάμε ἄνθρωπο νὰ φάῃ καὶ νὰ δειπνήσῃ
γιουλιὰ νερὸ δὲν ἄφηνε οἱ ἄνθρωποι νὰ πιοῦμε.
Καὶ ἔπεσε τὸ μπουλετὶ σὲ μιὰ βασιλοποῦλα,
ὅπου τὴν εἶχε ἡ μάννα της μονάχη κι' ἀκριβοῦλα.
Κι' ὁ βασιλιᾶς ποῦ τ ἄκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη.
Πολὺς λαὸς συνάχτηκε μπροστὰ 'στὸν βασιλέα·

«Γιὰ δῶσε μας τὴν κόρη σου ἢ θὲ νὰ πάμε σένα.
— Τοὺς θησαυρούς μου πάρετε, τὴν κόρη μου ἀφῆστε.»
Κι' ἀμέσως τὴν ἁρπάξανε, τὴν πήγανε 'στὴ βρύση,
μὲ ἄλυσους τὴν δέσανε, πίσω νὰ μὴ γυρίσῃ.

Κι' ἅη Γεώργης ὅπου τό μαθε τρέχει νὰ τὴν γλυτώσῃ,
κι' ἀπὸ τὸ ἄγριο θεριὸ νὰ τήνε λευτερώσῃ.
'Απὸ μακριὰ τήνε θωρεῖ ποῦ κάθεται καὶ κλαίει,
κ' ἡ κόρη τὸν ἐκύτταζε μὲ δάκρυα 'στὰ μάτια,
καὶ σὰν ἐζύγωσε κοντὰ βασιλοποῦλα λέει.
«Σήκω καὶ φεύγα, ἀφέντη μου, μήπως φάῃ καὶ σένα
αὐτὸ τὸ ἄγριο θεριὸ ὅπου θὰ φάῃ καὶ μένα.
— Λίγο θέλ' ἀποκοιμηθῶ 'στὴν ἄλυσίδα ἀπάνω,
κ'ἐγὼ σκοτώνω τὸ θεριὸ τὸ δράκο τὸ μεγάλο.
— Φύγε, στρατιώτη μου, ἀπὸ δῶ νὰ μὴ σὲ φάῃ καὶ σένα,
αὐτὸ τὸ ἄγριο θεριὸ ὅπου θὰ φάῃ καὶ μένα.»

Ἅη Γεώργης ἐξαπλώθηκε λίγον ὕπνο νὰ πάρῃ.
Ὅταν ἐβγῆκε τὸ στοιχειὸ τὰ ὄρη σεῖσαν τρέμαν,
κ' ἡ κόρη λέει ἀπ' τὸ φόβο της «'Αλίμονο 'ξέμενα!
ὄχου ἡ κακορίζικη κ' ἡ κακομοῖρα ποῦ μαι!
Σήκω καὶ σκότωσ' τὸ θεριὸ ποῦ εἶπες δὲ φοβοῦμαι.»
Σηκώθηκε ἀνατολικὰ καὶ κάνει τὸ σταυρό του,
τοῦ βάρεσε μιὰ κονταριά, τοῦ κόβει τὸ λαιμό του.
Κ' ἡ κόρη ἀπὸ τὸ φόβο της «ἅη Γιώργη μου» φωνάζει.
κι' ἅη Γιώργης ὅπου τἄκουσε λίγο τοῦ κακοφάνη.
«Κόρη, ποῦ ξέρεις τὄνομα καὶ ποῦ τὸ ἐπιβάλλεις;
— 'Εδῶ ποῦ ἐκοιμώσουνα πέρασε περιστέρι,
βάστασε τὸν τίμιο σταυρὸ εἰς τὸ δεξί του φτέρι·
καὶ ὁ σταυρός του ἔγραφε «ἅη Γιώργη καβελλάρη,
ἁρματωμένε μὲ σπαθὶ καὶ μὲ χρυσὸ κοντάρι.»
Πές μου νὰ ζῇς στρατιώτη μου πῶς λένε τὄνομά σου,
καὶ θέλει κάμῃ ὁ κύρης μου χάρη 'στὴν ἀφεντιά σου.
— Σύρε, κόρη μ', 'στὸ σπίτι σου, σύρε καὶ 'στοὺς γονεῖς σου
καὶ πές τους πῶς σοῦ χάρισα σήμερα τὴ ζωή σου.
Ἅη Γιώργης ὀνομάζομαι ἀπ' τὴν Καππαδοκία,
καὶ ἂν θελήσῃ ὁ κύρης σου, ἂς χτίσῃ ἐκκλησία.»

ΣΗΜ. Τὸ ᾄσμα τοῦτο ἐλέγετο τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου ἔξωθι τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ἐγίνετο χορός. ἐπίσης καὶ εἰς οἱονδήποτε ἄλλην ἑορτὴν ὡς τραγούδι χοροῦ, πλὴν τῶν Ἀπόκρεων· σήμερον πλέον σπανίζει ἐν Ἄργει ἐνῶ ἄλλοτε εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἦτο συνηθέστατον. [Περὶ τοῦ ᾄσματος τούτου

διαλαμβάνομεν ἰδίᾳ εἰς τὸ προκείμενον τεῦχος μετὰ τὴν συλλογὴν τῶν ᾀσμάτων.— Σ. τ. Δ.].

12. Κεφαλληνίας

Λεβέντης ἐκατέβαινε ἀπὸ ψηλὴ ῥαχοῦλα,
εἶχε τὸ φέσι του στραβὰ καὶ τὸν τζεβρὲ στριμένο,
καὶ τὸ τουφέκι 'ςτὸ λουρὶ καὶ τὸ σιψὶ ἀνιμμένο.
Ὁ Χάρος κάπου τό μαθε, κάποιο πουλὶ τοῦ τό πε,
πάει καὶ τόνε καρτερεῖ κάτω 'ςτὸ σταυροδρόμι.
«Λεβέντη, ποῦθεν ἔρχεσαι; λεβέντη ποῦ πηγαίνεις;
—'Απὸ τὰ πρόβατ' ἔρχομαι 'ςτὸ σπίτι μου πηγαίνω,
πὰ νὰ πιθώσω τὸ τυρὶ καὶ πίσω νὰ γυρίσω.
—'Εδῶ μ'ἀπεστειλ' ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχή σου.
—Χωρὶς αἰτία κι' ἀφορμὴ ψυχὴ δὲν παραδίνω,
παρὰ ἂς παρασαρτάρουμε καὶ ὅποιος χάσῃ ἂς πέσῃ.»
Σαρτάρει τῆς χήρας ὁ ὑγιὸς καὶ πάει σαράντα μίλλια,
σαρτάρει ὁ Σκυλοχάροντας καὶ πάει σαράντα πέντε
«Χωρὶς αἰτία κι' ἀφορμὴ ψυχὴ δὲν παραδίνω,
ἔχω γυναῖκα παρανιὰ καὶ δὲν τῆς πιάνουν μαῦρα,
ἔχω παιδιὰ παραμικρὰ καὶ δὲν τοὺς πρέπει ἀρφάνια,
ἔχω τὰ πρόβατ' ἄκουρα καὶ τὸ τυρὶ 'ςτὸ ζύγι.
—Τὰ πρόβατα κουρεύονται καὶ τὸ τυρὶ πουλειέται
καὶ τ'ἀρφανὰ πορεύονται κ' ἡ χήρα κυβερνειέται.
—Χωρὶς αἰτία κι' ἀφορμὴ ψυχὴ δὲν παραδίνω,
παρὰ ἂς παρασαρτάρουμε καὶ ὅποιος χάσῃ ἂς πέσῃ.»
Σαρτάρει τῆς χήρας ὁ ὑγιὸς καὶ πάει ἑξήντα μίλλια
σαρτάρει ὁ Σκυλοχάροντας καὶ πάει ἑξήντα πέντε.

ΣΗΜ. [Παραλλαγὴ τοῦ ᾄσματος περὶ τῆς πάλης τοῦ Χάρου καὶ ἀνωνύμου λεβέντη ἢ βοσκοῦ ἢ τοῦ Ζάχου, ὅπερ εἶναι ἄλλος τύπος τοῦ περὶ τῆς πάλης τοῦ Χάρου καὶ τοῦ Διγενῆ, περὶ οὗ βλ. Λαογραφ. Α' 171. Ἄλλαι παραλλαγαί: *Passow* ἀρ. 426-433 (= Ζωγρ. ἀγ. Α' σ. 131-2 ἀρ. 212-3, σ. 132-3, ἀρ. 215. *Kind* Anthologie 70,7. 74,9. *Mullach* Grammatik σ. 86). *Ἰατρίδου* Συλλογὴ σ. 16-7. *Μπάρτα* Ἀναμνήσεις σ. 157-8. *Μανούσου* Β' 94. *Χασιώτ.* 167,1. ΚΠ. Σύλλογος Η' 539,6 (Ἴμβρου). Θ' 355,5 (Αἴνου). ΙΘ' 198,4 (Νισύρου). ΛΑ' 162,30 (Ῥογδιᾶς Κρήτης). Ζωγρ. ἀγ. Α' 338-9 (Καρπάθου). *Κανελλάκη* Χιακὰ ἀνάλεκτα 108, 18 (Χίου) *Λελέκου* Ἐπιδόρπιον σ. 182-3 (Κορινθίας). *Jeannaraki* 142, 142 (Κρήτης). *Κριάρη* Κρητικὰ ᾄσματα σ. 169. 181. 234. *Ἐλπίδος Μελαίνης* Κρητικὴ Μέλισσα 1873 σ. 29-30 (1888 σ. 18-9). *Φραντζεσκάκη* Ἀριάδνη σ. 94 (Κρήτης). *Παπαζαφειροπούλου* 193,10 (Γορτυνίας). *Μανωλακάκη* Καρπαθιακὰ 240, 40. 252, 61 (Καρπάθου). *Γουσίου* Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδος μου σ. 99,153. 103,159 (Παγγαίου). Λαογραφ. Β' 87,7 (Γκιουμουλτζίνας τῆς Θρᾴκης). *Οἰκονομίδου* Τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου 111.1. Ἀκρόπολις (ἐφημ. Ἀθηνῶν) 24 Μαΐου 1911 σ. 4 Δελτ. ἱστ. Ἑταιρ. Α' 724-6 (Φερτάκαινων). *Lagarde* Neugriech. aus Klein Asien 17,10 (Τελμησσοῦ). *Λάσκαρη* ἡ Λάστα σ. 548,4, πρβλ. αὐτ. 544,2. 547,1. *Λουλουδοπούλου* Συλλογὴ ἀνέκδοτος 34,17 καὶ 55,44 (Καρυῶν Καβακλῆ). Βλ. καὶ κατωτέρω παραλλαγὴν τῆς Σκιλλοῦντος ἐν συλλογῇ Ἀδαμοπούλου ἀρ. 2. — Σ. τ. Δ.].

13. Ἄργους (Β. Χ.)

Ἡ Εὐγενίτσα ἡ μικρή, ἡ μικροπαντρεμένη,
ὅπου χε τοὺς ἐννιὰ ἀδερφούς, τὰ δεκοχτὼ ξαδέρφια,
ποῦ χε τὰ σπίτια τὰ ψηλά, τὸν ἄντρα παλλικάρι,
κείνη καυκιώταν κ' ἔλεγε τὸ Χάρο δὲ φοβᾶται.
Κι' ὁ Χάρος ὅπου τ'ἄκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη·
μικρὸ φιδάκι ἔγινε 'ςτῆς Εὐγενῆς τὸ στρῶμα,
καὶ πῆγε καὶ τὴν δάγκωσε 'ςτὰ χείλη καὶ 'ςτὸ στόμα.
Μπαινοδιαβαίνουν οἱ γιατροὶ καὶ γιατρεῖὰ δὲν ἔχει,
μπαινοδιαβαίνει ἡ μάννα της μὲ τὰ μαλλιὰ ἁπλωμένα,
μπαινοδιαβαίνει ὁ ἄντρας της μὲ χέρια σταυρωμένα.
«Κώστα μου, μὴν ξοδεύεσαι καὶ μὴ χαλᾷς τὸ βιό σου,
γιατὶ ἐγὼ θὲ νὰ χαθῶ, θὰ φύγω ἀπὸ μπρός σου.»

ΣΗΜ. Βλ. περὶ τοῦ ᾄσματος τούτου Λαογραφ. Β' 597 - 8. Γ' 261 - 2. 447 - 8.

14. Ἄργους

Λεβέντες ἀποφάσισαν (ῥήγο — ῥηγοποῦλα μου)
νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸν Ἅδη (κιτρολεμονιᾶς κλωνάρι)
καὶ τ'ἄκουσε μιὰ λύγερη (ῥήγο — ῥηγοποῦλα μου)
καὶ τοὺς παρακαλάει. (κιτρολεμονιᾶς κλωνάρι)
«Πᾶρτε καὶ μέ, λεβέντες μου, (λεβέντες μου, γιαρέντες μου)
γιὰ νὰ βγῶ ἀπὸ τὸν Ἅδη (μαργαριταροκλωνάρι)

— Τρίζουν τὰ πασουμάκιά σου (ῥήγο — ῥηγοπούλα μου)
καὶ μᾶς ἀκοῦνε κι' ἄλλοι (μαργαριταροκλωνάρι)
—'Εγὼ τὰ βγάζω τἄρημα (τἄρημα τὰ σκότεινα)
καὶ τὰ βάζω 'ς τὸ ζουνάρι (μαργαριταροκλωνάρι.)

ΣΗΜ. Βλ. *Ἰατρίδου* Συλλ. δημ. ᾀσμάτων σ. 21. Λαογραφ. Γ' 490, 7. [Ἄλλαι παραλλαγαί: *Passow* ἀρ. 420 — 425 (ἐντεῦθεν *Θέρου* σ. 81. Ζωγρ. Ἀγὼν 130, 209 — 211). Ἀθηνᾶ, ἐν Ναυπλίῳ 1831 σ. 128. *Μανούσου* Β' σ. 90 ἀρ. 1. 2 *Jeannaraki* 145, 147. *Κριάρη* σ. 180 (Κρήτης). *Δελέκου* Ἐπιδόρπιον σ. 135 - 6 (Κορινθίας) τοῦ αὐτοῦ Δημ. ἀνθολογία 1868 σ. 153. 153 - 4 (Κλεωνῶν Κορινθίας) Παρνασσὸς ΙΖ' 80, 22 (Μάνης). *Ἐπαμ. Γ. Παππαμιχαήλ*, Μῦθοι σ. 17 - 8 (Βουρβούρων Κυνουρίας). *Παπαζαφειροπούλου* Περισυναγωγὴ 200, 26 (Γορτυνίας). *Κουκουλὲ* Οἰνουντιακὰ σ. 106, 7 (Οἰνοῦντος). *Ἀραβαντιν.* 288. 475 (Ἠπείρου). ΚΠ. Σύλλογος Η' 598. 3 (ὁμοίως). ΛΑ' 163, 32 (Ῥογδιᾶς Κρήτης). Ζωγρ. ἀγὼν Α' 393, 7 (Νισύρου). Δελτ. ἱστορικῆς ἑταιρ. Α' σ. 725 - 6 στ. 28 κέ. (Φερτακαίνων Καππαδοκίας). *Lagarde* Neugriech. aus Kleinasien 17, 10 (Τελμησσοῦ). — Τῆς προκειμένης ἀτελοῦς παραλλαγῆς ὁ τελευταῖος πολιτικὸς στίχος (στ. 5. 5α.) ἐταράχθη, τοῦ δευτέρου ἡμιστιχίου αὐτοῦ προσαρμοσθέντος μετρικῶς πρὸς τὸ ἑπακολουθοῦν γύρισμα. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ εἰς προηγούμενον στίχον (στ. 3. 3α.) ἄνευ προσθήκης συλλαβῆς εἰς τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον διὰ χασμωδιώδους ἀποφυγῆς τῆς συνιζήσεως. — Σ. τ. Δ.]

15. *Ἄργους*

Δὲ σ' τό πα, Παναγιώτη μου καὶ σὺ γραμματικέ μου,
μὴν πάρῃς τὸν ἀνήφορο, τὴν ἄκρη τὸ ποτάμι,
τί τὸ ποτάμι εἶναι θελό, θελὸ καὶ βουρκωμένο,
φέρνει λιθάρια ῥιζιμιά, δένδρα ξεριζωμένα,
φέρνει καὶ μιὰ γλυκομηλιὰ 'στὰ μῆλα φορτωμένη·
τὰ μῆλα της λιμπίζουμαι, καὶ τὸ νερὸ φοβᾶμαι.
«Σὰν τὸ φοβᾶσαι τὸ νερό, πιάσε τὸ μονοπάτι.»
Τὸ μονοπάτι μ'ἔβγαλε μέσα σὲ ῥημοκλῆσι,
ποῦ ταν σαράντα μνήματα, ὅλα ἀδερφοξαδέρφια,
μὰ ἕνα μνῆμα χωριστό, ξεχωριστὸ ἀπὸ τἄλλα,

δὲν τό δα καὶ τὸ πάτησα ἀπάνω 'στὸ κεφάλι.
'Ακῶ τὸ μνῆμα καὶ βογγάει καὶ βαρυναστενάζει.
«Τί ἔχεις μνῆμα ποῦ βογγᾷς καὶ βαρυναστενάζεις;
μὴν εἶν' τὸ χῶμα σου βαρὺ κ' ἡ πλάκα σου μεγάλη;
—Δὲ μ' εἶδες καὶ μὲ πάτησες ἀπάνω 'στὸ κεφάλι.
Τάχα δὲν ἤμουν κ' ἐγὼ νιός, δὲν ἤμουν παλληκάρι;»

ΣΗΜ. Ἀναγραφὴ τῶν παραλλαγῶν τοῦ ᾄσματος οὑτου ἐν Λαογραφ. Α' 649. Β' 600.

16. *Κεφαλληνίας.*

Ὁ Κωσταντῖνος ὁ μικρὸς κι' ὁ 'Αλέξης ὁ ἀντρειωμένος
καὶ τὸ μικρὸ Βλασόπουλο ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουν.
κι' ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαύρους τους 'ς ἕνα στάβλο κλεισμένους.
'Εκεῖ ποῦ τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν
τοὺς ἤρθ' ἀπὸ Χριστοῦ φωνὴ κι' ἀπ' 'Αρχαγγέλου στόμα.
«Τρῶτε, παιδιά, καὶ πίνετε κ' οἱ Τοῦρκοι σᾶς κρουσεύουν.
—Σὰν τί κρουσιὰ μᾶς κάνουνε; σὰν τί μᾶς πολεμᾶνε;
—Παίρνουν τ' 'Αλέξη δυὸ παιδιά, τοῦ Κωσταντῆ τὴ μάννα
καὶ τοῦ μικροῦ Βλασόπουλου παίρνουν τὴν ἀδερφή του».
Ὅσο νὰ στρώσῃ ὁ Κωσταντὴς καὶ νὰ σελλώσῃ ὁ 'Αλέξης,
κειὸ τὸ μικρὸ Βλασόπουλο ἀπὰ 'ς τὴ σέλλα βρέθη.
«Σύρε μωρὲ Βλασόπουλο, σύρε καὶ μέτρησέ τους,
κι' ἂν εἶναι χίλιοι κόψε τους. κι' ἂν εἶν' καὶ δυὸ χιλιάδες,
κι' ἂν εἶναι τρεῖς καὶ τέσσερες, γύρισε μίλησέ μας.»
'Επῆε καὶ τοὺς μέτρησε καὶ μετρημοὺς δὲν εἶχαν,
καὶ πάλι τοὺς ξαναμετράει κ' ἦταν ἐννιὰ χιλιάδες.
«Νὰ πάω πίσω ντρέπομαι, νὰ πάω μπρὸς φοβᾶμαι.»
Τὸ μαῦρο του ἐρώτησε, «Μαῦρε μου, τί νὰ κάνω;
—'Ομπρὸς νὰ πᾷς, ἀφέντη μου, ὀμπρὸς νὰ πᾷς, λεβέντη.»

Βεργιὰ δίνει τοῦ μαύρου του μέσα σὲ δαύτους μπαίνει,
'Στὰ ἔμπα στράτες ἔκανε, 'στὰ ἔβγα μονοπάτια,
καὶ 'στὰ στριφογυρίσματα σκοτώνει ἐννιὰ χιλιάδες·
καὶ τὸ σπαθί του ῥάϊσε κόβοντας τὰ κεφάλια,
καὶ τ' ἄλογό του θύμησε πατῶντας τὰ κουφάρια.
«Ποῦ σαι, καημένε Κωσταντὴ κι' 'Αλέξη ἀντρειωμένε;
ἂν εἶστε πίσω κάτσετε, κι' ἂν εἶστε μπρὸς σταθῆτε·
τί τὸ σπαθί μου ῥάϊσε κόβοντας τὰ κεφάλια,
κι' ὁ μαῦρος μου ἀραθύμησε πατῶντας τὰ κουφάρια.»

Μά ἕνα σκυλὶ τουρκόπουλο πίσω ἀπὸ μία πόρτα
καιρὸ διόλου δὲν ἔχασε καὶ τὴ μπιστόλα βγάνει,
καὶ μπιστολιὰ τοῦ τραύηξε μὲ τρία ἀσημένια βόλια·
τὸ ἕνα τὸν πῆρε 'στὴ καρδιά, τὸ ἄλλο 'στὰ πλεμόνια,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ τὸν παίρνει μέσ' 'στὸ στόμα.
Τὸ στόμα του αἷμα γιόμισε, τὰ χείλη του φαρμάκι,
κ' ἡ γλῶσσά του ἀηδονολαλεῖ σὰν πετροχελιδόνι.
«'Ανάθεμά τον π' ἔβγαλε μπιστόλες καὶ ντουφέκια,
καὶ δὲν ἀφήνει τὰ σπαθιὰ νὰ παίζουν ἀντρειωμένοι,
πάρ' ἔβγαλε τοῖς μπιστολιαῖς νὰ παίζουν κ' οἱ σπασμένοι.»

ΣΗΜ. Βλ. παραλλαγὴν κεφαλληνιακὴν ἐν Λαογραφ. Β' 674—5. [Εἰς τὰς ἐν σ. 677-8 ἀναγραφομένας παραλλαγὰς παρελείφθησαν αἱ ἑξῆς: Παρνασσὸς Δ' 482-3 (Θήρας). *Οἰκονομίδου* Τραγούδια τοῦ 'Ολύμπου 57, 72.— *Κανελλάκη* 65, 55 (Χίου).—ΚΠ. Σύλλογος τ. Η' 407, 13 (Λευκάδος). Αὐτ. Η' 546, 19 ('Ίμβρου). — Κρητικὸς ἀστὴρ Γ' ἀρ. 46 σ. 456 (πρβλ. Λαογραφ. Α' 363). *Λουλουδοπούλου* Συλλογὴ ἀνέκδοτος 190, 3 (Καρυῶν Καβακλῆ). — Σ. τ. Δ.]

17. Αἰγίνης (Μ. Κ.)

Ἄγουρος ἀγάπησε μιὰ κόρη μὲ τὰ ῥόδα,
καὶ ξόδιασε 'στὴν πόρτα της πύργο μαργαριτάρι,
καὶ δὲν τὴν ἐκατάφερε ἕνα φιλὶ ν' τῆς πάρῃ,
καὶ ἡ μάννα του κι' ὁ κύρης του ἄλλοῦ τὸν προξενεύουν.

Ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ κάνουνε τοῦ βασιλιᾶ τὸ γάμο.
Σαράντα μύλοι ἀλέθανε τοῦ γάμου τὸ σιτάρι
κι' ἄλλοι σαραντατέσσερις ἀλέθαν τὴν κανέλλα,
κ' ἡ μοῦλα ἡ χρυσοκάπουλη ἄλεθε τὸ πιπέρι,
κι' ὁ νιὸς ἔμπαινε κ' ἔβγαινε σὰν μῆλο μαραμμένο,
κ' ἡ μάννα του τὸν ἐρωτᾷ, κ' ἡ μάννα του τοῦ λέει:
«Γιέ μου, γιατὶ δὲν χαίρεσαι ποῦ κάνω τοῖς χαραῖς σου;
—'Εγὼ θελα, μαννοῦλα μου νὰ μὴ σ'τὸ μολογήσω,
μὰ τώρα ποῦ μ' ἐρώτησες θὰ σ'τὸ ξεμολογήσω.
Ὅλο τὸν κόσμο ἂν κάλεσες, 'Ανατολὴ καὶ Δύση,
τὴν πρώτη μου ἀγαπητικιὰ δὲν ἔχεις καλεσμένη.
—Ὦ γιέ μου, δὲν τὴν ἤξερα, ὦ γιέ μου δὲν τὴν ξέρω·
ἂν εἶν' καὶ καταδέχεσαι, στεῖλε νὰ τὴν καλέσης,
τοὺς μαύρους σου μὴ λυπηθῇς καὶ στεῖλε νὰ τὴν φέρῃς.»

Παίρνει καὶ πάει 'στοὺς μαύρους του καὶ τοὺς ῥωτάει ἔτσι:
«Ποιὸς εἶν' ἀξιὸς καὶ γλήγορος τὴ γνώμη μου νὰ κάνῃ;
ποιὸς εἶν' ἀξιὸς καὶ γλήγορος νὰ φέρῃ τὴ καλή μου,
νὰ τ' αὐγατίσω τὴν ταὴ καὶ νὰ τοῦ τὴ διπλιάσω,
νὰ τὸν ποτίζω κρυὸ νερὸ 'ς ὁλάργυρο λεγένι.»
Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε ἀπ' ὅλους τοὺ τοὺς μαύρους·
ἕνας μόνο παλιόμαυρος, σαρανταδυοπληγιάρης.
«'Εγώ, κύρη, 'στὸ λόγο σου, ἐγὼ 'στὴν προσταγή σου,
ἐγὼ μαι ἀξιὸς καὶ γλήγορος νὰ πά, νὰ σοῦ τὴν φέρω.
Μὰ θέλω ἴγκλια δώδεκα καὶ παραΐγκλια δέκα,
νὰ θυμηθῶ τὰ νιᾶτα μου κι' ὁ νοῦς μου νὰ φυράξῃ·
καὶ δέσε τὸ κεφάλι σου μὲ ἐννιάπηχο μαντῆλι
κι' ἀτός σου εἷς ἐμένανε νὰ γίνῃς καβαλλάρης.»
Ὡς ποῦ νὰ πῇ ἔχετε γειὰ 'στὸ μισοστράτι εὑρέθη,
κι' ὡς νὰ τοῦ ποῦνε 'στὸ καλό, 'στῆς ἀγαπῶς εὑρέθη.

Στέκει καὶ συλλογίζεται πῶς νά τηνε φωνάξῃ·
νὰ τὴν εἰπῇ βεργολιγνή; βέργα ναι καὶ λυγίζει,
νὰ τὴν εἰπῇ βασιλικό; ἀπὸ φουσκὶ μυρίζει,
νὰ τὴν εἰπῇ ἀστρι τῆς αὐγῆς; καὶ τ' ἄστρι βασιλεύει,
νὰ τὴν εἰπῇ κληματσιανή; τὸ κλῆμα κάνει κόμπους.
«Πρόβαλε, μῆλο κόκκινο καὶ ῥόδο μου βαμμένο,
ὅλο τὸ χρόνο κρύβεσαι 'στῆς ἀγκαθιᾶς τὴ ῥίζα,
τὸ Μάη μῆνα φαίνεσαι 'στοῦ βασιλιᾶ τὰ χέρια,
'στοῦ βασιλιᾶ τὰ κάτεργα καὶ 'στοῦ πασσᾶ τὴν τέντα.
— Καὶ πῶς ἐκαταδέχθηκες νὰ ρθῇς 'στ'ἀρχοντικό μου;
—Ὄνειρό εἶδα 'στὸν ὕπνο μου, 'στὴν ὑπνοφαντασιά μου,
καὶ ἔδῶ σὲ σένα ἔτρεξα νὰ μοῦ τὸ ξεδιαλύνῃς.
— Πές μου το μένα τ' ὄνειρο νὰ σοῦ τὸ ξεδιαλύνω.
—Ἤμουν σὲ δέντρα, σὲ δροσιαῖς, σὲ περιβόλι μέσα,
σὰν πράσα πρασολόγουνα, σὰ σέλινα μαζεύα,
σὰν ἄγουρα δαμάσκηνα 'στὸν κόρφο μου νὰ βάνω.
—Τὰ πράσα εἶναι χωρισιά, τὰ σέλινά ναι λόγια,
καὶ τἄγουρα δαμάσκηνα ἄλλη γυναῖκα παίρνεις.
—Ἂν εἶν' καὶ καταδέχεσαι νὰ ρθῇς νὰ μπῇς κουμπάρα.»

Παίρνει καὶ πάει 'στὴ μάννα της τὴν ἄδεια της νὰ πάρῃ.
«Τοῦ ῥήγα γιὸς μὲ κάλεσε, νὰ πά' νὰ μπῶ κουμπάρα.
—Μώρ' ἔχεις πόδια νὰ σταθῇς καὶ χέρια νὰ τὰ πιάσῃς,
καὶ μάτια ἀναντρϊαλιστὰ νὰ τ' ἀναντρϊαλήσῃς;

—Καὶ πόδια ἔχω νὰ σταθῶ, καὶ χέρια νὰ τὰ πιάσω,
καὶ μάτια ἀναντραΐλιστὰ νὰ τ' ἀναντρϊαλήσω.»

Μπαίνει 'ςτὴ μέσα κάμαρα, 'ςτὴ μέσα καμαρίτσα,
κάνει στεφάνια ἀπὸ φλωρί, λαμπάδες ἀσημένιαις,
βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στῆθι
καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ βάνει καμαροφρύδι·
καὶ βάνει σκλάβαις ἀπὸ μπρὸς καὶ σκλάβαις ἀπὸ πίσω,
καὶ σκλάβαις ἀπ' τὰ δυὸ πλευρὰ νὰ μὴν τὴν πιάσῃ ὁ ἥλιος.

Παίρνει καὶ πάει 'ςτὴν ἐκκλησιὰ τὰ στέφανα ν' ἀλλάξῃ.
Παπᾶς τὴν εἶδε κ' ἔσφαλε, διάκος κ' ἐχάθη ὁ νοῦς του,
καὶ τὰ μικρὰ διακόπουλα πάψαν τὸ «Κύριε ἐλέησον.»
Στρέφει τοῦ ῥήγα ὁ ὑγιὸς εἰς τὸν παπᾶ καὶ λέει·
«Παπᾶ, γιὰ ματασήμανε, παπᾶ, γιὰ ματαψάλε.
παπᾶ, βγάλε τὰ στέφανα καὶ βάλ τα τῆς κουμπάρας.»
Κ' ἡ νύφη ποῦ καμάρωνε εἰς τοῦ γαμπροῦ τὸ πλάϊ,
ψιλὴ φωνίτσα ἔβγαλε, τραυάει τὰ μαλλιά της.
«Ἄχ τό εἶδα γὼ 'ςτὸν ὕπνο μου, 'ςτὴν ὑπνοφαντασιά μου,
πῶς βάσταγα χρυσὸν ἀϊτὸ καὶ μοῦ τὸν πῆρε ἄλλη.
Μὰ ὅσο γὼ τὸν χάρηκα, νὰ τὸν χαρῇ κ' ἐκείνη.»

Τὴν πῆρε καὶ γυρίσανε 'ςτῆς μάννας της τὸ σπίτι,
κείνη τὴ στράτα βίγγλιζε, τρέχει τὴν ἀγκαλιάζει·
«Καλό 'ςτηνε τὴν κόρη μου, καλό 'ςτην τὴν κυρά μου,
κουμπάρα μοῦ τὴν πήρανε καὶ νύφη μοῦ τὴν φέραν.»

ΣΗΜ. Στ. 20, 21 ἄλλως:
Ποιὸς εἶν' ἀπὸ τοὺς μαύρους μου νὰ κάνῃ τὴν καρδιά μου,
νὰ περπατῇ καὶ γλήγορα νὰ φέρῃ τὴν κυρά μου;
Στ. 50 ἄλλως:
Τὰ πράσα εἶνε σούλουγα κι' ὁ σέλινος ἀνθός σου.
Στ. 55, 56 ἄλλως:
Μώρ' ἔχεις πόδια γιὰ νὰ πᾷς, κουρμπέτι ν' ἀγναντέψῃς,
ἔχεις καὶ χεροδάχτυλα ν' ἀλλάξῃς δακτυλίδια;
Στ. 60 ἄλλως:
κάνει τὰ στέφανα χρυσὰ καὶ τὰ κεριὰ ἀσημένια
καὶ τὴ λαμπάδα τοῦ γαμπροῦ κάνει μαλαματένια.

[Παραλλαγὴ τοῦ ᾄσματος τῆς ἀπὸ κουμπάρας νύφης (Λαογραφ Α΄ 383-4. 596-7. Β΄ 456-8. 598-9) μετὰ συμφυρμοῦ τοῦ ἐπεισοδίου τῶν ἵππων ἐκ τοῦ ᾄσματος τῆς ἁρπαγῆς (Λαογραφ. Γ΄ 477). Ἄλλαι παραλλαγαὶ τοῦ ᾄσματος τῆς ἀπὸ κουμπάρας νύφης, μὴ ἀναγραφεῖσαι ἐν Λαογραφ. Α΄ 383-4 ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἀραβαντιν. ἀρ. 215 (ἠπειρωτική). — Βρετοῦ Ἐθν. ἡμερολογ. 1868 σ. 16-7. Λελέκου Ἀνθολογ. 1868 σ. 103-4 ἀρ. 66 Ἐπιδόρπιον σ. 119. — ΚΠ. Σύλλογ. τ. ΚΑ΄ σ. 356-7 ἀρ. 15 (Μεγίστης). — Λακίδου Ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Βιζύης καὶ Μηδείας ἐν Κ|πόλει 1899 σ. 127-8 ἀρ. 16 (Βιζύης) Λάσκαρη ἡ Λάστα σ. 477 (Λάστας τῆς Γορτυνίας). — Ζωγρ. ἀγὼν Α΄ 283, 9 (Καρπάθου). — Πανδωρ. ΙΓ΄ 460, 7. — Κριάρη Κρητικὰ ᾄσματα σ. 202 καὶ 244 (ἀτελῆ). — Βλαστοῦ ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 77-8. — Βύρων τ. Α΄ σ. 938-9 (Ἀθηνῶν). — Σ. τ. Δ.].

18. Αἰγίνης (Μ Κ.)

Ἕνα Σαββάτο βράδυ κοράσι ἐλουζόταν,
κι' ὅσοι περάσαν ἀπὸ κεῖ τὸ σχέδιο ἐβγάναν,
κ' ἕνα μικρὸ ἀρχοντόπουλο τὸ σχέδιο δὲν βγάζει.
Παίρνει καὶ πάει 'ςτὴ μάννα του πολὺ συλλογισμένο.
«Μάννα τὴν κόρη ποῦ δα γὼ γυναῖκα νὰ τὴν πάρω.
—Βρὲ σύ σαι ἀρχοντόπουλο κι' αὐτὴ φτωχὴ κουρτέσα.
—Μάννα, τὴν κόρη ποῦ δα γὼ χρυσοὺς φελλοὺς ἐφόρει,
μαργαριτάρια 'στὸ λαιμό, 'στὰ χέρια της βραχιόλια.
Τοῖς δούλαις της ἐμάλωνε καὶ τῆς πατούρισαις της.
«Δούλαις, γιατὶ δὲν ῥήξατε μόσκο 'στὴν ἁλισσίβα
μόν' πιάσατε καὶ ῥήξατε τῆς λεμονιᾶς τὰ φύλλα;»
—Ἂν εἶναι, γιέ μου, καθὼς λὲς νὰ στείλω μηνυτάδες.»

Στέλνει παπᾶδες δώδεκα, μητροπολίταις δέκα.
Σαράντα μέραις κάνανε τοῖς σκάλαις ν' ἀνεβοῦνε,
κι' ἄλλαις σαραντατέσσερες τὴ λύγερη νὰ δοῦνε.
Ὅταν τοὺς εἶδε ἡ λύγερη ἀπάνω ἐσηκώθη,
στρώνει θρονιὰ νὰ κάτσουνε καὶ τάβλαις νὰ γευτοῦνε.
«Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἤρθαμε νὰ φάμε καὶ νὰ πιοῦμε,
τοῦ δούκα γιὸς μᾶς ἔστειλε γυναῖκα νὰ σὲ πάρῃ.
—Στοῖς σκλάβαις μου. στοῖς δούλαις μου καὶ 'στοῖς πατούρισαις μου,
τὸν δούκα δὲν χρειάζομαι ἄνδρα νὰ τόνε πάρω.»

Γύρισαν καὶ τοῦ εἶπανε πῶς γι' ἄντρα δὲν τὸν θέλει.
«Γιέ μου ἔμπα μέσ' 'στὴν κάμαρα, 'στὴ μέσα καμαροῦλα,

μάζεψε ὅλο τὸ φλωρὶ καὶ τὸ μαργαριτάρι,
καὶ στεῖλε τα 'στὸ χρυσικὸ νὰ κάνῃ ἕνα ζουνάρι·
'στὴ μέση νά χῃ τὸ σταυρό, 'στὴν ἄκρη τὸ βαγγέλιο.»

'Στὴ μέση του τὸ ἔβανε καὶ περισιργιανάει.
'Επέρασε καὶ στάθηκε 'στῆς λύγερης τὴν πόρτα.
«Χαρίζω σου τὰ ῥοῦχα μου τὰ σκονοφαγωμένα.
—Ἔχετα σὺ τὰ ῥοῦχα σου ν' ἀλλάξῃς νὰ ξαλλάξῃς.
— Χαρίζω σου τὸ σκοῦφο μου τὸ σκονοφαγωμένο.
—Ἔχε τον σὺ τὸ σκοῦφο σου νὰ μὴ σὲ καίῃ ὁ ἥλιος.
— Χαρίζω τὸ σπαθάκι μου τἀσημοκαπνισμένο.
—Ἔχε το τὸ σπαθάκι σου νὰ φαίνεσαι ἀντρειωμένος.
— Χαρίζω σου τὸ μαῦρο μου νὰ περισιργιανάῃς,
χαρίζω τὸ ζουνάρι μου κόρη νὰ σὲ φυλάῃ.
—Ἔχε το τὸ ζουνάρι σου ἐσένα νὰ φυλάῃ.»

Δύο τὸν ἐβιγγλίζανε ἀπ' ἄργιο παραθύρι,
ἡ μιὰ τὴν ἄλλη κύτταξε καὶ ἔτσι τῆς μιλάει:
«Μωρ' βλέπεις κεῖνο τὸ χλωμὸ τὸ ἡλιομαυρισμένο,
οὔτ' ἀπ' ἀρρώστια ναι χλωμό, οὔτ' ἀπ' τὸν ἥλιο μαῦρο.
—Μωρὴ σκύλα, μωρ' ἄνομη, σκύλα μαγαρισμένη,
ἡ μάννα ποῦ μ' ἐγέννησε τὰ γκάρδια μου δὲν ξέρει,
καὶ σὺ ποῦ δὲν μ'ἐγέννησες τὰ γκάρδια μου τὰ ξέρεις;»
Τότ' ἔβγανε καὶ τοῦ δωσε 'στὸ χέρι τρία μῆλα.
«Τό να ῥῆξε 'στὸ τρίστρατο νὰ πάψουν οἱ διαβάταις,
τἄλλο ῥῆξε 'στὸν ποταμὸ νὰ πάψῃ τὸ ποτάμι,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ ἡ λύγερη νὰ φάῃ.»

Καὶ κείνη ἅμα τό φαγε τοῖς δούλαις της φωνάζει:
«Ἐλᾶτε ὅλαις οἱ δούλαις μου καὶ οἱ πατούρισσαίς μου,
νὰ πάρουμε στρατὶ στρατὶ 'στοῦ δούκα νὰ βρεθοῦμε.»

Εἶπε ὁ γιὸς τῆς μάννας του, «νὰ σηκωθῇς ν'ἀνοίξῃς
τὴν πόρτα ἅμα χτυπήσουνε καὶ μένα νὰ μιλήσῃς.»
Κι' ὅταν ἐπῆγε ἡ λυγερὴ καὶ ἔκρουσε τὴν πόρτα,
ἐβγῆκε 'στὸ παράθυρο ἡ δούκισσα καὶ λέει:
«Ποιὸς εἶδε ἥλιο ἀπὸ βραδὺς κι' ἄστρο τὸ μεσημέρι,
ποιὸς εἶδε τοῖς εὐγενικαῖς νὰ περπατοῦν τὴ νύχτα;
—Τὰ μάγιά σας μὲ φέρανε καὶ ὄχι ἡ ἀρχοντιά σας.»
Τὸ δαχτυλίδι ἔβγαλε 'στὸ στόμα της τὸ βάνει,
ἐκεῖνο ἦταν φαρμακερὸ καὶ πέθανε ἡ κόρη.

Κι' ὅταν σηκώθηκε ὁ νιὸς τὴν βρῆκε πεθαμένη.
«Σὰν ἤθελες, μαννοῦλα μου, νὰ ἔχῃς γιὸ καὶ νύφη,
ὄντας σοῦ πρωτοχτύπησε ἂς εἶχε νὰ ἀνοίξῃς.»
Τὸ μαχαιράκι του ἔβγαλε ἀπ' ἀργυρὸ φηκάρι
καὶ 'στὴν καρδιά του τό βαλε σὰν ἄξιο παλληκάρι.

ΣΗΜ. Στ. 2. 3 *τὸ σχέδιο ἐβγάναν* σημαίνει ἐξεσήκωσαν, ἀντέγραψαν καὶ διέδωκαν τὸ ὅ τι εἶδαν ἢ ἤκουσαν.—Στ. 9 *πατούρισσα* ἡ ψυχοπαίδα, ὡς νομίζω. Ἡ λ. δὲν συνηθίζεται πλέον ἐν Αἰγίνῃ. [Στ. 7. *Φελλοὺς* = πέδιλα (ἔχοντα φέλλινα καττύματα.) Παραλλαγὴ τοῦ γνωστοτάτου ἀκριτικοῦ ᾄσματος τοῦ Χαρτζανῆ καὶ τῆς Λιογέννητης. (Βλ. Λαογρ. Α΄ 198-9. Β΄ 458-60. 460-3. 675-7.)—Σ. τ. Δ.]

19. *Αἰγίνης (Μ. Κ.)*

Τώρα ναι Μάης κι' ἄνοιξη, τώρα ναι καλοκαῖρι,
τώρα μισσεύουν κάτεργα, τώρα κινοῦν φεργάδες,
τώρα κι' ὁ Μικροκωνσταντὴς νὰ ταξιδέψῃ θέλει.
Τοῦ λέει ἡ γυναῖκα του, τοῦ λέει ἡ καλή του.
«'Εσὺ μισσεύεις, Κωνσταντῆ, καὶ μένα ποῦ μ' ἀφήνεις;
—Πρῶτα σ' ἀφήνω 'στὸ Θεὸ καὶ δεύτερα 'στοὺς ἅγιους,
καὶ τρίτο 'στὴ μαννοῦλα μου καὶ 'στὰ γλυκά μου ἀδέρφια.
—Τί νὰ μοῦ κάνῃ μένα ὁ Θιός, τί νὰ μοῦ κάνουν οἱ ἅγιοι;
τί νὰ μοῦ κάνῃ ἡ μάννα σου καὶ τὰ γλυκά σου ἀδέρφια;
—Μάννα μου, τὴν γυναῖκα μου νὰ τὴν ταΐζῃς μέλι.
ν' τῆς δίνῃς μῆλο τὸ πρωΐ, ῥόδο τὸ μεσημέρι
καὶ κάθε ἡλιοῦ βασίλεμα δίνε της μόσκο ἀκρᾶτο.»

'Ακόμα δὲν ἀλάργεψε τρία μίλλια τὸ καράβι,
καὶ 'στὸ σκαμνὶ τὴν κάθησε καὶ τήνε μπαρμπερίζει.
Τῆς δίνει πέντε πρόβατα καὶ πέντε καψιμάδια.
τῆς δείχνει κεῖνο τὸ βουνὸ τὸ πέρα καὶ τὸ δῶθε.
«Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ βουνό, τὸ πέρα καὶ τὸ δῶθε;
ἐκεῖ κάνε τὴ στάνη σου, ἐκεῖ καὶ τὸ μαντρί σου,
κι' ἃ δὲν χιλιάξῃ ἡ στάνη σου καὶ διπλοτρισχιλιάξῃ,
'στοὺς κάμπους νὰ μὴν κατεβῇς, 'στοῖς γούρναις μὴν ποτίσῃς.»

Μὰ εἶδε ὁ Θιὸς τὴν ἀδικιὰ καὶ τὸ μεγάλο κρῖμα,
τ' ἀρνὶ ἀρνὶ ἐγέννησε κ' ἡ προβατίνα πέντε,
τὰ διπλοτριπλοχίλιαξε, 'στοὺς κάμπους ἐκατέβη,

καὶ πῆγε καὶ τὰ πότιζε μιὰ μέρα 'στὸ πηγάδι.
Κι' ἀπὸ καρσὶ ἐξάντησε, κι' ἀπὸ καρσὶ προβαίνει,
ὁ Κωνσταντὴς ξεμπάρκαρε καὶ βγῆκε ἀπ' τὸ καράβι,
κ' ἐκεῖ ποῦ ξεμπαρκάρησε παντάει τὸν τσοπάνη.
«Ὥρα καλή σου, πιστικέ. —Καλὸ 'στὸ παλληκάρι.
—Πές μου νὰ ζήσῃς, πιστικέ, ποιανοῦ ναι τὸ κοπάδι;
—Δικά σου, ναι τὰ πρόβατα δικά σου καὶ τὰ γίδια,
δικός σου ναι κι' ὁ πιστικὸς ποῦ πάει καὶ τὰ βοσκάει.»
. . . . . .

ΣΗΜ. Τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ ἄνω ᾄσματος δὲν ἐνεθυμεῖτο, εἰμὴ μόνον τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, ὡς ἑξῆς: Ἀφ' οὗ ἐγένετο ἡ ἀναγνώρισις, ὁ Κωνσταντὴς τὴν ἠσπάσθη καὶ τὴν πῆρε ἐπάνω 'στὸ ἄλογό του καὶ πῆγαν σπίτι τους· ἐκεῖ ἔκαμεν εἰς τὴν μητέρα του πικρὰς παρατηρήσεις διὰ τὴν περιφρόνησιν ποῦ ἔκαμεν εἰς τὴν γυναῖκά του καὶ κατόπιν πῆρε δύο ἄλογα καὶ εἰς τὰ καπούλια τοῦ ἑνὸς ἔδεσε τὸ ἕνα χέρι καὶ τὸ ἕνα πόδι τῆς μητρός του, καὶ τὸ ἄλλο χέρι καὶ τὸ πόδι της τὸ ἔθεσεν εἰς τὸ ἄλλο ἄλογο, κατόπιν τὰ ἐκτύπησε δυνατὰ νὰ τρέξουν κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν καὶ σχίζεται οὕτω ἡ μητέρα του εἰς δύο κομμάτια, πρὸς τιμωρίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν ἀφ' ἑτέρου διὰ τὰς ἄλλας πενθεράς.

[Πλὴν τῶν παραλλαγῶν τοῦ ἀκριτικοῦ τούτου ᾀσματος ὅσας ἀνέγραψα ἐν Παροιμ. τ. Γ' σ. 548 καὶ ἐν Λαογραφ. Α' 605, ἔχουσι δημοσιευθῇ καὶ αἱ ἑπόμεναι: Λαογρ. Β' 73-6 (Γκιουμουλτζίνας). *Ἰωαννίδου* Στατιστικὴ Τραπεζοῦντος σ. 274-5 (Τραπεζοῦντος). *Βλαστοῦ* ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 84-5 (Κρήτης). Jeannaraki 225, 289 (ἐπίσης). *Κριάρη* Κρητικὰ ᾄσματα σ. 209 (ἐπίσης). *Γουσίου* Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδος μου σ. 73-4 ἀρ. 114 (Λακκοβικίων). Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον Δ' 221 (Παγγαίου). *Παπαζαφειροπούλου* Περισυναγωγὴ σ. 80-2 (Γορτυνίας). Νεοελλ. ἀνάλ. Α' σ. 83-4 ἀρ. 17 (Μήλου). *Λακίδου* Ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Βιζύης καὶ Μηδείας σ. 111-3 (Βιζύης). *Δ. Κ. Κονδύλη* περὶ τῆς γλώσσης τῶν Θρᾳκῶν σ. 17-25 ἀρ. 8 (Διδυμοτείχου). Δελτ. ἱστορ. ἑταιρ. Α' 550, 4 (Πελοποννήσου). Αὐτ. Α' 721, 4 (Φερτακαίνων Καππαδοκίας). ΚΠ. Σύλλογος Η' 503, 23 (Βάρνης, ἀτελές). Αὐτ. Η' 539, 7 (Ἴμβρου). *Σακελλαρίου* Κυπριακὰ Β' 175, 60 (Κύπρου). Λαογραφ. Β' 73-4 (ἐπίσης). — Ἡ αὐτὴ ὑπόθεσις καὶ εἰς ἑλληνικὸν παραμύθιον (Νέα ἑλλ. μυθολογία, φυλλ. Α' σ. 28-9) Ὅμοιον ᾄσμα ἀλβανικὸν παρὰ *Rada* Rapsodie d'un poema albanese, Firenze 1866 σ. 81-2. Ἐπίσης καὶ εἰς ἄλλων ἐθνῶν τὴν δημώδη ποίησιν ἀνευρίσκεται τὸ αὐτὸ θέμα (Καταλανικόν: *Wolf* Proben portugiesischer u. catalanischer Volksromanzen σ. 131. Λιταυικόν: *Nesselmann* Dainos, Berlin 1853 σ. 106. Βρετανικόν: *Villemarqué* Chants populaires de la Bretagne, Par. 1846 σ. 240-5.) — Σ. τ. Δ.]

20. Αἰγίνης (Μ. Κ.)

Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ βουνὸ τὸ πέρα καὶ τὸ δῶθε;
ἐκεῖ παντρεύουν τὴν καλὴ τὴν ὄμορφη τοῦ κόσμου,
μὲ ἑξῆντα πέντε ἄρχοντες καὶ ἑξῆντα συμπεθέρους.
Μά νας κακὸς συμπέθερος ἀπὸ τοὺς συμπεθέρους
τὸ μαῦρό του καβάλλησε 'στὴν πεθερὰ πηγαίνει.
«Καὶ ποῦ σαι, μάννα τοῦ γαμπροῦ καὶ δόλια συμπεθέρα;
ἡ νύφη ποῦ σοῦ φέρνουνε εὑρέθη γγαστρωμένη,
κἂν δυὸ μηνῶ, κἂν τριῶ μηνῶ, κἂν τέσσερω, κἂν πέντε.»
Ἡ πεθερὰ σὰν τ' ἄκουσε πολὺ τῆς κακοφάνη·
τσαπὶ καὶ φτυάρι ἔπηρε καὶ 'στοῖς ὀχιαῖς πηγαίνει,
κόβει κεφάλι τῆς ὀχιᾶς, κεφάλι ἀπὸ ἀστρίτη,
'στὸ μάγερα τὰ ἔστειλε τσορβᾶ νὰ τῆς τὰ κάνῃ,
νὰ φάῃ ἡ νύφη ποῦ ρχεται ἀπὸ τὸν ξένο τόπο·
κ' ἡ νύφη καθὼς τά φαγε εὐτὺς ἐφαρμακώθη.
Σταυρὸ δένει τὰ χεριά της 'στὴν πεθερὰ πηγαίνει.
«Καὶ ποῦ σαι, μάννα τοῦ γαμπροῦ καὶ πεθερὰ δική μου,
λίγο νερὸ γιατ' ἔσκασα καὶ κάηκε ἡ καρδιά μου.
—Ποῦ ν το, νυφοῦλα μ', τὸ νερὸ 'στὸν ἔρημο τὸν τόπο;»
Σταυρὸ δένει τὰ χεριά της 'στὸν ἄντρα της πηγαίνει.
«Καὶ ποῦ σαι σύ, δόλιε γαμπρὲ καὶ δόλιε νοικοκύρη,
λίγο νερὸ γιατ' ἔσκασα καὶ κάηκε ἡ καρδιά μου.»
Χρυσὸ λαῆνι ἅρπαξε 'στὴ βρύση νὰ γεμίσῃ,
κι' ὡς νὰ γυρίσῃ ἀπ' τὸ νερὸ τὴν βρῆκε πλαντασμένη.

Τὸ μαχαιράκι του ἔβγαλε ἀπ' ἀργυρὸ φηκάρι,
'στὸν οὐρανὸ τὸ ἔσυρε καὶ 'στὴ καρδιὰ τοῦ φάνη.
«Σὰν ἤθελες, μαννοῦλα μου, νά χῃς ὑγιὸ καὶ νύφη,
ὅταν σοῦ γύρεψε νερό, νά φερνες ἀπ' τὴ βρύση.»

ΣΗΜ. [Παραλλαγὴ τοῦ ᾄσματος, περὶ οὗ βλ. Λαογραφ. Α' 352. Ἄλλαι παραλλαγαὶ πλὴν τῶν ἀναγραφομένων αὐτόθι: Δελτίον ἱστορ. ἑταιρ. Α' 557, 13 (Πελοποννήσου). *Λάσκαρη* Λάστα σ. 457, 4 (Γορτυνίας). *Κουκουλὲ* Οἰνουντιακὰ σ. 156-7 (Οἰνοῦντος). Κ. Π. σύλλογος Η' 224-5 (Ἠπείρου). *Χασιώτης* 51 ἀρ. 40 καὶ 103, 22 (ἐπίσης). *Ἰατρίδης* σ. 79-80 Ζωγραφ. ἀγὼν Β' 73,7 (Ῥογδιᾶς Κρήτης). *Κριάρη* Κρητ. ᾄσματα σ. 192 (Κρήτης). *Παχτίκου* 260 ᾄσματα ἀρ. 118 (Ἐσμὲ Νικομηδείας). — Σ. τ. Δ.]

21. *Αἰγίνης (Μ. Κ.)*

Ἤτανε χίλιαις ὅμορφαις καὶ χίλιαις μαυρομάταις,
ἦταν καὶ μιὰ κόρη ξανθὴ 'στὸν κόσμο ξακουσμένη.
Γενίτσαρης τὴν ἔπιασε 'στὴν τέντα του τὴν πάει,
κι' ἀπὸ τὴν τέντα 'στὸ λουτρὸ κι' ἀπ' τὸ λουτρὸ 'στὴν τέντα·
κι' ὁ ἄντρας της τὴ βίγγλιζε ἀπ' ἄργιο παραθύρι.
«Τώρα θὰ δῶ ἂν εἶσ' ἄντρας, ἂν εἶσαι κι' ἀντρειωμένος,
ἀνίσως ξαγοράσῃς με, ἀφέντη θὰ σὲ λέω.»
Γενίτσαρης σὰν τ'ἄκουσε πολὺ τοῦ βαρυφάνη,
τὸ μαχαιράκι του ἔβγαλε νὰ πὰ νὰ τὸν σκοτώσῃ.
«Φυλάξου σὺ γενίτσαρη, χρυσένιε μπερετένιε,
εἶχ' ἀδερφὸ πρωταδερφὸ κ' οἱ κλέφτες τὸν ἐπιάσαν,
γενίτσαρης ἐγίνηκε φυλάξου νὰ μὴ σ' εὕρῃ.
— Γιὰ πές μου, πές μου, λυγερή, πὸ ποῦ κρατεῖ ἡ γενιά σου;
— Ἂς εἶν' ἀπὸ τἀνάθεμα κι' ἀπ' τὴ βαρειὰ τὴν ὥρα.»
Καὶ πάλι τὴν ξαναρωτᾷ «Πὸ ποῦ κρατεῖ ἡ γενιά σου;
— Ἡ μάννα μου ἀπ' τὸ Γαλατᾶ κι' ἀφέντης μου ἀπ' τὴ Φήβα.»
Τὸ χέρι τοῦ ἀπ' τὴν τσέπη του χίλια φλωριὰ τῆς δίνει,
καὶ πάλι τὸ ξανάβανε σὲ ἄμετρο λογάρι.
«Σύρε ἀδερφὴ 'στὸν ἄντρα σου, σύρε 'στὰ γονικά σου.»

ΣΗΜ. Βλ. Λαογρ. Α' 616-7. Β' 178-9. [Παραλλαγὴ ἐκ Λιγουριοῦ δημοσιεύεται κατωτέρω ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Εὐαγγελίδη ἀρ. 61.]

22. *Αἰγίνης (Μ. Κ.)*

Γιὰ δὲς μπουνάτσα ποῦ ναι. γιὰ δὲς σιγανιά.
Ἐμένα τὸ πουλί μου λείπει 'στὴν Ἀρμενιά,

μήτε γραφὴ μοῦ στέλνει, μήτε ἀπιλογιά,
μὰ σήμερα μοῦ στέλνει τέσσερα γράμματα.
«Θέλεις, κόρη, παντρέψου, θέλεις μὴν παντρευτῇς,
θέλεις μαυροφορέσου καλόγρια νὰ γενῇς.
Ἐγὼ κόρη παντρεύτηκα ἐδῶ 'στὴν Ἀρμενιά,
καὶ πῆρα Ἀρμένου κόρη καὶ βγῆκε μάγισσα
μαγεύει τὰ καράβια καὶ δὲν περπατοῦν,
μαγεύει τὰ πουλάκια καὶ δὲν κελαϊδοῦν.
μαγεύει τὰ ποτάμια καὶ δὲν τρέχουνε,
μὲ μάγεψε καὶ μένα καὶ δὲν μπορῶ νὰ ρθῶ.
Ὅταν βουλειέμαι νά ρθω χιόνια καὶ νερά,
ὅταν γυρίζω πίσω. ἥλιος, ξαστεριά.
Ἡ ἀσημένια βέργα τώρα ἐλύγισε.
τὰ δυὸ περιστεράκια τώρα πετάξανε·
ἡ ἀσημένια βέργα εἶν' ἡ γυναῖκα μου,
τὰ δυὸ περιστεράκια εἶν' τὰ παιδάκια μου.»

ΣΗΜ. Βλ. Λαογραφ. Α' σ. 603. [Οἱ στ. 2. 4. 5. 7. 8. 12. 16 εἶναι ὑπέρμετροι, ἀλλ' ἡ ἀποκατάστασις αὐτῶν οὐδεμίαν παρουσιάζει δυσκολίαν.]

23. *Αἰγίνης (Κ. Κ.)*

Διώχνεις με μάννα, διώχνεις με, κ' ἐγὼ νὰ φύγω θέλω,
νὰ κάνῃς μῆνες νὰ μὲ ἰδῇς, χρόνια νὰ μ' ἀπαντήσῃς,
νὰ μπαμπαλιάσῃ ἡ γλῶσσα σου ῥωτῶντας τοὺς διαβάταις.
— Διαβάταις μου, διαβάταις μου, καλοί μου στρατολάταις,
μὴν εἴδατε τὸ γιόκα μου, μὴν εἴδατε τὸ γιό μου;
— Ἐχτὲς προχτὲς τὸν εἴδαμε 'στὸν ἄμμο ξαπλωμένο.
Μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε κι' ἄσπρα τὸν τριγυρίζαν,
μά να πουλί. καλὸ πουλί. δὲν ἤθελε νὰ φάῃ.
— Φάε καὶ σὺ καλὸ πουλὶ ἀπ' ἀντρειωμένου πλάταις.
νὰ κάνῃς πῆχυ τὸ φτερὸ καὶ σπιθαμὴ τὴν πέννα,
νὰ γράψῃς 'ς τὴν πατρίδα μου τρία λόγια πικραμένα
τό να νὰ πῇς τῆς μάννας μου, τἄλλο τῆς ἀδερφῆς μου,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ νὰ πῇς τῆς ποθητῆς μου

ΣΗΜ. [Παραλλαγὴ τοῦ ᾄσματος τῆς κακῆς μάννας περὶ οὗ βλ. Λαογραφ. Α' 647-8. Εἰς τὰς ἀναγραφομένας αὐτόθι παραλλαγὰς πρόσθες: *Λάσκαρη* Λάστα σ. 317-8. *Κοσμῆ* Κυψέλη, ἡμερολόγιον Γ' 1903 σ. 171-2 (Ζακύνθου). Νεοελλ. ἀνάλ. Β' 450-1 (Θήρας). *Ἀναγνώστου* Λεσβιακὰ σ. 238-9 (Λέσβου). Μακεδον. ἡμερολ. 1911

Δ΄ σ. 159—160 [Σιατίστης). Αὐτ. σ. 270 (Παγγαίου). *Λακίδου* Ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Βιζύης καὶ Μηδείας σ. 124-5 ἀρ. 13 (Βιζύης). ΚΠ. Συλλογος τ. ΚΑ΄ σ. 363-4 ἀρ. 28 (Καστελλορίζου). ΙΔ΄ 268, 10 (Ζαγορίου). Πανδώρ. Δ΄ 115 (Κύπρου). Αὐτ. ΙΓ΄ 460. 4 (Πύργου Ἠλείας). Αὐτ. ΙΕ΄ 416. 4 (Κορσικῆς) (=*Legrand* Recueil 224,140). *Τσικνοπούλου* Δημώδη ᾄσματα σ. 23, 14. *Κανελλάκη* 16, 11. 70, 59. (Χίου). *Jeannaraki* 198, 261 (Κρήτης) *Κριάρη* σ. 218 (ἐπίσης). *Σακελλαρίου* Κυπριακὰ Β΄ 65. 25. 198, 68. 200, 69. *Γουσίου* Τραγούδια τῆς πατρίδος μου 85,128. 92,142. 164,161 (Παγγαίου) Μακεδον. ἡμερολ. 1911 Δ΄ σ. 270 (ἐπίσης). Ὅμοιον ἀλβανικὸν ᾆσμα παρὰ *Raila* Rapsodie d'un poema albanese, Firenze 1866 σ. 28-9 ἀρ 16. — Βλ. τὸ ἑπόμενον καὶ κατωτέρω εἰς τὴν συλλογὴν τῶν τραγουδιῶν τοῦ Λιγουριοῦ τὸ ὑπ' ἀρ. 47. — Σ. τ. Δ.].

24. *Κεφαλληνίας.*

Ἕνας ἀϊτὸς ἐρχότανε ὀχ τοῦ βουνοῦ τὴ ῥίζα
καὶ βάσταγε 'στὰ νύχια του ἀντρεϊωμένου μπράτσο,
καλοῦ ἀντρεϊωμένου διάκτυλο μ' ὅλο τὸ δαχτυλίδι,
κι' ἄλλος ἀϊτὸς τὸν ἀπαντᾷ, κι' ἄλλος ἀϊτὸς τοῦ λέει:
«Πές μου νὰ ζήσῃς, σταυραϊτέ, ποῦ τό βρες τὸ κυνῆγι;
—Θωρεῖς ἐκεῖνο τὸ βουνὸ τὸ δῶθε καὶ τὸ κεῖθε,
πῶχει 'στὴ ῥίζα καταχνιὰ καὶ 'στὴν κορφὴ ἀντάρα;
ἐκεῖ πόλεμος γένεται, ποῦ ἡ γῆ ἀνατρομάζει,
πέφτουν οἱ μπόμπαις σὰ βροχή, τὰ βόλια σὰ χαλάζι,
κ' ἐκειὸ τὸ λιανοτούφεκο σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης.
Ἐκεῖ σκοτῶσαν ἕνα νιό, 'στὸν κόσμο δὲν εἶν' ἄλλος,
σὰ δυὸ βουνὰ εἶν' οἱ πλάταις του, σὰν κάστρο ἡ κεφαλή του,
σὰν ἀστραπὴ τὸ βλέμμα του, καὶ σὰν βροντὴ ἡ φωνή του.
Μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε κι' ἄσπρα τὸν τριγυρίζαν,
κ' ἕνα πουλὶ καλὸ πουλὶ ἔστεκε καὶ τὸν τήρα.
Γυρίζει ὁ νέος τὸ κυττᾷ, καὶ βαριαναστενάζει.
Φάε πουλὶ ὀχ τὰ σπλάχνα μου, φάε κι' ὀχ τὴν ἀντρειά μου,
κι' ἄσε μου τὴ γλωσσοῦλα μου καὶ τὸ δεξί μου χέρι,
νὰ γράψω τῆς μαννούλας μου δυὸ πικραμμένα λόγια,
νὰ τὰ διαβάζῃ ἡ μάννα μου, νὰ κλαίῃ ἡ ἀδερφή μου,
νὰ τὰ διαβάζῃ ἡ ἀδερφή, νὰ κλαίῃ ἡ ποθητή μου,
νὰ τὰ διαβάζῃ ἡ ποθητή, νὰ κλαίῃ ὁ κόσμος ὅλος.»

ΣΗΜ. [Καὶ τὸ προκείμενον ᾆσμα, ἀνήκει ὡς τὸ προηγούμενον εἰς τᾴσματα τῆς ξενιτειᾶς, τοῦ τύπου τῆς κακῆς μάννας, ἂν καὶ σπουδαίαν παρουσιάζει διαφορὰν τῶν παραλλαγῶν τούτου, ἀναφερόμενον εἰς ἀντρειωμένον πεσόντα ἐν μάχῃ καὶ ὃν συμπεφυρμένον πρὸς τὸ ᾆσμα τοῦ ἀετοῦ ποῦ κρατοῦσε 'στὰ νύχια του κεφάλι ἀντρειωμένου (πρβλ. Λαογραφ. Α΄ 267 κέ. ἀρ. 61-67). Ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικώτατον ἐπεισόδιον τοῦ ᾄσματος τῆς κακῆς μάννας, ἡ παράκλησις δηλ. εἰς τὸ πουλὶ νὰ κομίσῃ ἐπιστολὴν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἐν τῇ ξενιτείᾳ θνήσκοντος ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο παρέλαβε καὶ τὸ μεσαιωνικὸν ποίημα Περὶ τῆς ξενιτείας ἐκ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων (διότι τοῦτο καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετον φαίνεται πιθανώτερον, ὅτι δηλ. τὰ δημοτικὰ ᾄσματα ἐκ τοῦ ποιήματος ἐκείνου ἐκπηγάζουσιν). Βλ περὶ ξενιτείας στ. 359 κέ. σ. 214 κέ. Wagner:

Θέλω νὰ βρῶ ἕνα πουλίν, πονετικὸν πουλάκιν,
νὰ πάγῃ τὸ πιττάκιν μου[1]) *'ς τῆς μάννας μου τὰ χέρια...*
Πουλιὰ ἐπεριέσκυψαν καὶ τὸ χαρτί μου ἐπαίρνουν κτλ. — *Σ. τ. Δ.*].

25. *Ἄργους.*

Μάννα, καράβια τέσσερα μάννα, βαρκούλαις πέντε,
μάννα, κατέβα ῥώτα τα, μάννα, κατέβα πές τους,
μὴν εἶδαν τὸν ἀσίκη μου, τὸν ψεύτη τῆς ἀγάπης;
Σὲ τί τραπέζια τρώει ψωμί, σὲ τί ταβέρναις πίνει,
σὰν τί χεράκια τὸν κερνοῦν, καὶ τὰ δικά μου τρέμουν,
σὰν τί ματάκια τὸν κυττᾶν, καὶ τὰ δικά μου κλαῖνε.
Ἐκεῖνος ἦταν ποῦ λεγε, ἀγάπη δὲν ἀρνιέται,
καὶ τώρα μ' ἀπαράτησε σὰν καλαμιὰ 'στὸν κάμπο,
θερίζουν παίρνουν τὸν καρπὸ κ' ἡ καλαμιὰ μεινέσκει,
βάζουν φωτιὰ 'στὴν καλαμιὰ κι' ὁ κάμπος ἀραχνιάζει,
ἔτσι καὶ μὲ ἡ καρδοῦλα μου ἐψήθη κ' ἐμαράθη
Πιάνω νὰ τὸν καταραστῶ καὶ πάλι τὸν λυπᾶμαι.
Ἀπὸ ψηλὰ νὰ γκρεμιστῇ καὶ χαμηλὰ νὰ πέσῃ,
σὰν τὸ γυαλὶ νὰ ῥαϊστῇ, σὰν τὸ κερὶ νὰ λειώσῃ.
Ἔτυχε ἡ ὥρα ἀνοιχτὴ κ' ἔπεσε κ' ἐγκρεμίστη,

[1]) Οὕτως ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ διορθωθῇ τὸ ἐν τῇ ἐκδόσει: «νὰ πάγῃ ς τὸ σπητάκι μου.»

ὅλοι οἱ γιατροὶ μαζεύτησαν καὶ γιατρεῖά δὲν ἔχει.
Καὶ ἐγὼ διαβάτης πέρναγα, στέκω τοὺς χαιρετάω,
ὥρα καλή σας, βρὲ γιατροί, καλῶς τὰ πολεμᾶτε,
ἂν κόβουν τὰ ξουράφια σας, βαρεῖτε παραμέσα,
φέρνω παννιὰ γιὰ τοῖς πληγαῖς, τοῖς τρύπαις νὰ βουλλώσω,
τοῦ φέρνω καὶ τὸ σάβανο, γιὰ νὰ τὸν σαβανώσω.

ΣΗΜ. Βλ. Λαογραφ. τ. Β'. σ. 591. [Βλ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παραλλαγὴν Λιγουριοῦ ἀρ. 35.—Σ. τ. Δ.].

26. Ἄργους (Β. Χ.)

Ὅλοι κυττᾶν τὸν ἥλιο, ποῦ πάει νὰ βασιλέψῃ,
κ' ἡ κόρη ποῦ χε τὸν καημό, τὴ θάλασσα ἀγναντεύει·
βλέπει καράβια νά ρχονται, βαρκούλαις ν'ἀρμενίζουν.
«Καράβιά μου, βαρκούλαις μου, χρυσά μου τρεχαντήρια,
αὐτὸν τὸν νιὸ ποῦ φέρνετε θέλω νὰ ξαγοράσω·
χίλια φλωριὰ 'στὴ τσέπη μου ὅλα θελὰ τὰ δώσω,
κι' ἃ δὲ μὲ φτάσουν τὰ φλωριά, πουλῶ καὶ τὰ προικιά μου,
κι' ἃ δὲ μὲ φτάσουνε κι' αὐτὰ τὰ παντερημασμένα,
πουλῶ καὶ τὰ βραχιόλιά μου νὰ τόνε ξαγοράσω.

ΣΗΜ. Βλ. Ἰατρίδου Συλλογὴν σ. 61. [Διάφοροι τύποι φέρονται τοῦ ᾄσματος τούτου ἐν πολυαρίθμοις παραλλαγαῖς ἕκαστος, εἷς δὲ τύπος, καθ' ὃν ἡ σύζυγος ἢ μνηστὴ ἢ ἐρωμένη ἱκετεύει τὰ καράβια νὰ φυλάττουν τὸν νέον ποῦ ἔχουν, συνηθίζεται καὶ ὡς μοιρολόγι.— Σ. τ. Δ.]

27. Αἰγίνης (Κ. Κ.)

Μιὰ κόρη ἀπὸ τὴν Ἄμουργο νὰ ταξιδέψῃ θέλει,
ζητάει καράβι ἀπὸ σκαρὶ κι' ἄρμενα ἀπὸ βελόνι,
ζητάει ναύταις διαλεχτοὺς καὶ νιὸ καραβοκύρη.
Δίνει τρακόσα δυὸ φλωριὰ γιὰ ναῦλο τοῦ κορμιοῦ της,
κι' ἄλλα τρακόσα τέσσερα νὰ πάῃ μὲ τὴν τιμή της.
Καραβοκύρης ἄμωσε 'ς τὸ θιὸ καὶ 'στὴ ψυχή του,
ἂν χέρι ἁπλώσῃ πάνω της νὰ τοῦ κοπῇ τὸ χέρι.

Μήτ' ἕνα μίλλι πήγανε, μήτ' ἕνα μήτε δύο,
μὰ ξαδιαντράπη ὁ ναύκληρος κι' ἀπάνω της ἁπλώνει,

κ' ἡ κόρη ἀπὸ τὸ φόβο της, κι' ἀπὸ τὴν ἐντροπή της,
λιγοθυμιὰ τὴν ἔπιασε καὶ ἴδρως τοῦ θανάτου,
κι' ὁ ναύκληρος ἐθάρρεψε πῶς ἦταν πεθαμένη.
Ἀπ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἔπιασε καὶ 'στὸ γιαλὸ τὴ ῥήχνει.
Μὰ πῆρε ἔρημος βοριᾶς, μαϊστροτραμουντάνα,
τὴν πήρανε τὰ κύματα καὶ πάει 'στὴν Ἀλεξάνδρα.
Καὶ μιὰ Λαμπρὴ μιὰ Κυριακὴ μιὰ πίσημη ἡμέρα
βγῆκαν οἱ Ἀλεξαντριαναῖς νὰ πᾶν νὰ σεργιανίσουν.
Βρίσκουν ἀγγελικὸ κορμὶ 'στὴν ἄμμο ξαπλωμένο.
«Γιὰ δὲς κορμὶ γιὰ καμουχᾶ καὶ μέση γιὰ ζουνάρι
καὶ δάχτυλα μασουρωτὰ χάρτσι γιὰ δαχτυλίδια.»

ΣΗΜ. Βλ Λαογραφ. Α' 625. Ἰατρίδ. Συλλογ. δημ. ᾀσμάτων σ. 56. [Ἄλλαι παραλλαγαί: *Μανούσου* Β' 96. Ζωγρ. ἀγὼν 92, 73 (ἐκ τοῦ Passow 476). Αὐτ. 85, 53. *J. K. Bojatzides* das neugriechische Volkslied κόρη ταξειδεύτρια ἐν Mitteil. d. Seminars f. oriental. Sprachen ἔτ. XIV 1911 Τμῆμ. II στ. 209 (Ἀμοργοῦ). — Πανδώρ. ΙΓ' 310.18 (Πύργου Ἠλείας). *Παπαζαφειροπούλου* Περισυναγωγὴ 103, 70 (Γορτυνίας). *K. Dieterich* Sprache u. Volksüberlieferung d. südl. Sporaden σ. 308, 9 (Χώρας τῆς Κῶ). ΚΠ. Σύλλογος Η' 542, 3 (Ἴμβρου). Αὐτ. ΙΘ' 225, 12 (Σύμης) Αὐτ. ΚΑ' 351, 6. *Κανελλάκη* 24, 17 (Χίου). — Σ. τ. Δ.].

28. Ἀμαρουσίου.

Βασιλοποῦλα ἁρμάτωσε ὁλόχρυση φεργάδα.
Βάζει 'στὴ πρύμνη μάλαμα κι' ἀτή της καπετάνιος.
Τοῦ ῥήγα γιὸς τὴν πολεμᾷ μὲ δυὸ μὲ τρεῖς φεργάδαις.
«Σουλτάνα, δός μου να φιλὶ καὶ πᾶρε μιὰ φεργάδα
Θέλεις τὴν κόκκινη παρέ, θέλεις τὴν φιλντισένια,
θέλεις τὴν ὁλοκρέμεζη ποῦ μαι κι' ἀτός μου μέσα.
— Ὅμορφος ποῦ σαι, ῥήγα γιέ, κι' ἄσκημα κουβεντιάζεις.
Ἔβγα νὰ πολεμήσουμε 'στὴ μέση τοῦ πελάγου,
κι' ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ πάρῃ ἕνας τὸν ἄλλο.»
Βασιλοποῦλα νίκησε, παίρνει τὸ ῥήγα σκλάβο.

ΣΗΜ. Στ. 4. Σουλτάνα δῶ, Σουλτάνα κεῖ, Σουλτάνα δός μού να φιλί, Σουλτάνα δός μού να φ. καὶ π. μιὰ φ. — Στ. 10. Εἰς τὸ

τραγοῦδι τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον τοῦ 10 στίχου ἐπαναλαμβάνεται μετὰ τῆς προσθήκης «καὶ τώρα τί θὰ κάνω;»

Βλ. Λαογραφ Α' 621. [Πλὴν τῆς αὐτόθι δημοσιευθείσης παραλλαγῆς τῆς Σωζοπόλεως, ἄλλαι παραλλαγαὶ ἐν *Jeannaraki* 97, 76 (= Ἑστία τ. Κ' σ. 453) (Κρήτης.) — *Κριάρη* Κρητικὰ ᾄσματα σ. 176. — *Βλαστοῦ* ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ σ. 105. — Κ. Π. Σύλλογος ΛΑ' σ. 147, 5 (Ῥογδιᾶς τῆς Κρήτης). — *Λελέκου* Ἐπιδόρπιον σ. 73. — ΖΑ. Α' 76, 27 (Ἠπείρου). — Κ. Π. Σύλλογος ΙΘ' 226, 15 (Σύμης). — *Θέρου* Τραγούδια σ. 29. — Σ. τ. Δ.]

29. Ἄργους (Β. Χ.)

Μιὰ Πατρινιὰ 'στὸν ἀργαλειό (πές το πῶς τὸ λέω κ' ἐγώ!)
μὰ ὑφαίνει καὶ ξυφαίνει (μιὰ χαρὰ ἦταν ἡ καημένη),
ὕφαινε τὰ μεταξωτὰ (γειά σου ἀγάπη μου γλυκειά)
τ' ἀντρός της τὰ βελοῦδα (γειά σου ἀγάπη μου καινούργια.)
Πραγματευτὴς ἐπέρασε (τὴν κόρην ἐχαιρέτησε),
πραγματευτὴς περνάει (καὶ τὴ διπλοχαιρετάει)
«Κόρη γιὰ δὲν παντρεύεσαι (μόνο ἄδικα παιδεύεσαι;)
νὰ πάρῃς παλληκάρι; (τ' ἄστρο καὶ τὸ φεγγάρι.)
—Ἄντρα χω 'στὴν ξενιτειά (γειά σου ἀγάπη μου γλυκειὰ)
καὶ τὸν περιμένω νά ρθῃ (τὴν τρανταφυλλιὰ μὲ τ' ἄνθη),
δώδεκα χρόνια καρτερῶ (πές το πῶς τὸ λέω κ' ἐγὼ)
κι' ἄλλους δυὸ τὸν περιμένω (πὲς καὶ σὺ τὸ τί θὰ γένω.)

ΣΗΜ. [Παραλλαγὴ ἀτελὴς καὶ σφόδρα παρεφθαρμένη (διὰ τὴν προσαρμογήν της ἴσως πρὸς ὀρχηστικὸν σκοπόν) τοῦ ᾄσματος τῆς ἀναγνωρίσεως, περὶ οὗ βλ. Λαογραφ. Α' 135-6. Β' 594-5. Ἑτέραν παραλλαγὴν ἐκ Σκιλλοῦντος βλ. κατωτέρω ἐν συλλογῇ Ἀδαμοπούλου ἀρ. 7. — Σ. τ. Δ.]

30. Αἰγίνης (Μ. Κ.)

Ἄλλο καὶ δὲν ἐζήλεψα 'ς τὸν κόσμο τὸν ἀπάνω,
τὸ ἄλογο σὰν περπατῇ, τὸ κάτεργο σὰν τρέχῃ,
πῶς ἀγαπειοῦνται δυὸ ἀδερφοὶ 'στὸν κόσμο δὲν εὑρέθη.
Μ' ἀγάπησε ὁ μικρότερος τοῦ πρώτου τὴ γυναῖκα·
καὶ μιὰ Λαμπρὴ μιὰ Κυριακὴ μιὰ πίσημη ἡμέρα,

ἐβγῆκε ἡ κόρη ἀπ' τὸ λουτρό, κι' ὁ νιὸς ἀπ' τὸν μπαρμπέρη
καὶ συναπαντηθήκανε 'ξένα στενὸ σοκάκι.
Ἐξαδιαντράπη κ' εἶπε της «Ἐγὼ νύφη ἀγαπῶ σε.
—Σὰν μ'ἀγαπᾷς, ἀντράδερφε, σκότωσ' τὸν ἀδερφό σου.
—Καὶ ποιὰ ἀφορμὴ νὰ τοῦ βρω γώ, νύφη, νὰ τὸν σκοτώσω;
—Ἐσᾶς ὁ Θιὸς σᾶς ἔδωσε ἀμπέλια καὶ χωράφια,
καὶ σύρτε νὰ μοιράσετε τ' ἀμπελοχώραφά σας,
καὶ πᾶρε σὺ τὰ πιὸ πολλά, καὶ δῶσε του τὰ λίγα,
καὶ μιὰ μηλιὰ χαμομηλιὰ ποῦ ναι τὸ ῥιζικό του,
καὶ κεῖνος εἶν' ἀράθυμος καὶ θέλει νὰ μαλώσῃ».

«Νύφη νερὸ στὸ μαστραπᾶ νὰ πλύνω τὸ σπαθί μου,
ἐγὼ νυφάδες κάνω δυὸ μ'ἄλλο ἀδερφὸ δὲν κάνω.»

ΣΗΜ. Βλ. Λαογραφ. Α' 632-3 [Εἰς τὰς ἀναγραφομένας αὐτόθι παραλλαγὰς ἃς προστεθῶσι καὶ αἱ ἑξῆς: *Jeannaraki* 205, 267 (Κρήτης). *Λελέκου* Δημ ἀνθολογία 1852 σ. 28-9 (Κλεωνῶν Κορινθίας). *Οἰκονομίδου* Τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου σ. 126, 12 *Λουλουδοπούλου* ἀνέκδοτος συλλογὴ 91, 91 (Καρυῶν τῆς ἐπαρχίας Καβακλῆ). Πλάτων Β' σ. 271-2. *Χασιώτ.* 141, 13 (Ἠπείρου). ΚΠ. Σύλλογος ΙΔ' 272, 23 (Ζαγορίου). *Παπαζαφειροπούλου* Περισυναγωγὴ 197, 18 (γορτυνιακὸν μοιρολόγι) *Θέρου* Τραγούδια σ. 90 (Λακεδαίμονος).—Σ. τ. Δ.]

31. Ἄργους (Β. Χ.)

Τὸ μάθατε τί γίνηκε 'ςτ' ἅη Γιάννη τὸ πηγάδι;
Ἐφανερώθη ἕνα στοιχειὸ καὶ τρώει ἀντρειωμένους·
τοὺς ἔφαγε τοὺς ἔσωσε κι' ἀκόμα νὰ χορτάσῃ,
μόνο μιᾶς χήρας τὸν ὑγιὸ δὲν μπόρειγε νὰ φάῃ.
Γυναίκεια δοῦχα φόρεσε, γυναίκεια περπατάει,
γυναίκεια πάει 'στὴν ἐκκλησιά, γυναίκεια προσκυνάει,
γυναίκεια παίρνει ἀντίδωρο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι,
γυναῖκα πῆγε κ'ἔκατσε 'ςτ' Ἅη Γιάννη τὸ πηγάδι.
Νὰ καὶ ὁ νιὸς ἐπέρασε, νὰ καὶ ὁ νιὸς περνάει,
ἀκούει τὴν κόρη νὰ βογγᾷ, νὰ βαριαναστενάζῃ.
«Τί ἔχεις, κόρη, ποῦ βογγᾷς καὶ βαριαναστενάζεις;
—Ἔπεσε ἡ ἀρρεβῶνα μου 'ςτ' Ἅη Γιάννη τὸ πηγάδι,
ὅποιος ἐμπῇ καὶ τὴν εὕρῃ ἄνδρα θὰ τόνε πάρω.»
Κ' εὐτὺς ὁ νιὸς ἐγδύθηκε καὶ μπαίνει 'στὸ πηγάδι,

βλέπει τὰ φίδια σταυρωτὰ καὶ τοῖς ὀχιαῖς πλεγμέναις,
τότε τῆς βάζει μιὰ φωνὴ τῆς κόρης καὶ τῆς λέει:
«Τραύαμε, κόρη, τραύαμε, τί μ' ἔχει ἡ μάννα μου ἕναν.
—Καὶ τί μὲ μέλευ μένανε ἂν σ' ἔχῃ ἡ μάννα σ' ἕναν;»

ΣΗΜ. Ἀναγραφὴ τῶν παραλλαγῶν τοῦ ᾄσματος τούτου ἐν Λαογραφ. Α' 608.

32. *Μεγάλης Βάλτσας τοῦ δήμου Σικυῶνος.*

Ὅλοι πάνε 'στὴν ἐκκλησιὰ πάνε νὰ προσκυνήσουν,
πάω κ' ἐγὼ ὁ κακόμοιρος, πάω νὰ προσκυνήσω,
μὰ δὲ μὲ δέχτη ἡ ἐκκλησιά, δὲ μὲ δεχτῆκαν τ' ἅγια·
ἀναταράχτη ἡ ἐκκλησιὰ καὶ σβῆσαν τὰ καντήλια,
βγῆκε ὁ παπᾶς καὶ φώναξε, βγῆκε ὁ παπᾶς καὶ λέει.
«Παιδί μου, τί κακὸ ἔκανες, σὰν τί ἔχεις κανωμένα,
ποῦ δὲ σὲ δέχτη ἡ ἐκκλησιά, δὲ σὲ δεχτῆκαν τ' ἅγια,
ποῦ ἀναταράχτη ἡ ἐκκλησιὰ καὶ σβῆσαν τὰ καντήλια;
—Παπᾶ μου σὰ μὲ ῥώτησες, νὰ σοῦ τὸ μολογήσω.
Κόρη ξανθὴ ἀγάπησα, ξανθὴ καὶ μαυρομάτα,
καὶ τὴν ἀγάπη πρόδωσα κ' ἔπιασα ἄλλη στράτα·
ἦρθε μὲ ξέπλεχα μαλλιὰ καὶ μὲ κλαμένα μάτια·
ἔλα, μοῦ λέει, ἀγάπη μου, συχωρεμένος νά σαι·
μὰ γὼ τὴν ἀπαρνήθηκα, κι' ἀπ' τὸ πολὺ κακό της
ἐπῆγε καὶ γκρεμίστηκε. Παπᾶ συχώρεσε με.
—Παιδί μου, ἔγινες φονιᾶς μεγάλο τὸ ἔγκλημά σου,
μετάνοιαις κάνε 'στὸ Θεό, γιὰ νὰ σὲ συχωρέσῃ.»

ΣΗΜ. [Ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τῶν ᾀσμάτων περὶ ἀνοσίου ἔρωτος τυμβωρύχου νέου καὶ νεκρᾶς κόρης (Ἀχιλλεὺς — Πενθεσίλεια)· παραλλαγὰς ἀνεγράψαμεν ἐν ταῖς ἡμετέραις Παραδόσ. σ. 1203 καὶ ἐν Λαογραφ. Α' 624· εἰς ταύτας ἃς προστεθῶσιν: *Ἰωαννίδου* Ἱστορία καὶ στατιστ. Τραπεζοῦντος σ. 280, 12 (Τραπεζοῦντος) καὶ Ἀκρόπολις (ἐφημ. Ἀθηνῶν) 11 Ἰανουαρ. 1911 σ. 4 (Σκύρου). Ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐκ τοιούτου ἐγκλήματος βδελυγμίας ἡ δημώδης ποίησις εἴς τινας παραλλαγὰς τοῦ ᾄσματος ἀναφέρει ὡς λόγον τοῦ ἄγους ἄλλο ὀλιγώτερον δεινὸν ἔγκλημα, οὕτω δ' ἐσχηματίσθησαν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ τρεῖς ἄλλοι τύποι. Α') Ὁ νέος ἔσφαξε νιόνυφη δώδεκα ἡμερῶν (παραλλαγὴ τοῦ Παγγαίου, *Γουσίου* 102, 158). Β') Ὁ νέος

ἐγκατέλιπε τὴν ἀγαπῶσαν αὐτὸν κόρην, ἡ ὁποία ἐξ ἀπελπισίας ηὐτοκτόνησεν (ἡ προκειμένη σικυωνία παραλλαγή). Γ') Ὁ νέος μόνος αὐτὸς ἐκ τῆς συντροφιᾶς τῶν κλεφτῶν ἐκούρσευεν ἐκκλησιαῖς καὶ μοναστήρια. (Παραλλαγαί: *Passow* 140 α. 489. *Ἀραβαντιν.* 115, 140 = Ζωγρ. ἀγὼν 135, 222). Ἄδηλον εἰς τίνας τῶν τύπων τούτων πρέπει νὰ καταλεχθῶσιν αἱ ἀτελέστεραι παραλλαγαί, ἡ μακεδονικὴ παρὰ *Γουσίῳ* 93, 144 (μοιρολόγι) καὶ ἡ ἠπειρωτικὴ ἐν *Λεσίου* ὁ Ἠπειρώτης, ἡμερολόγ. Γ' σ. 90. — Σ. τ. Δ.]

33. *Ἄργους (Β. Χ.).*

Μιὰ χήρα εἶχε ὄμορφον γυιό,
ὄμορφο καὶ παλληκάρι.
(μιὰ χαρὰ κ' ἕνα καμάρι.)
Τὸν ζήλευε ἡ γειτονιὰ
(γειά σου ἀγάπη μου γλυκειά)
τὸν ἐζήλευε κ' ἡ ῥοῦγα,
(γειά σου, ἀγάπη μου καινουργια)
τὸν ζήλευε κ' ἡ μάννα του
(τρομάρα του, λαχταρά του)
ἄντρα γιὰ νὰ τόνε πάρῃ
(καὶ στεφάνι νὰ τοῦ βάνῃ.)
Μιὰ Κυριακὴ καὶ μιὰ Λαμπρὴ
(ἀποφασίζει νὰ τὸ πῇ)
μιὰν ἐπίσημην ἡμέρα
(ντύθη σὰν τὴ περιστέρα)
«Ἐγὼ παιδί μου σ' ἀγαπῶ
(καὶ ντρέπουμαι νὰ σοῦ τὸ πῶ)
ἄντρα θέλω νὰ σὲ πάρω
(καὶ στεφάνι νὰ σοῦ βάνω.)
—Μάννα φωτιὰ 'στὸ στόμα σου
(ποῦ νὰ καῇ τὸ σῶμα σου)
καὶ λάβρα 'στὸ κορμί σου
(μάννα, γώ μαι τὸ παιδί σου.)

ΣΗΜ. [Παραλλαγὴ τοῦ ᾄσματος περὶ τοῦ ἀνοσίου ἔρωτος μητρὸς πρὸς τὸν υἱόν της, τοῦ ὁποίου ἄλλαι παραλλαγαὶ εἶναι δημοσιευμέναι παρὰ *Χασιώτ.* 62, 15 (Ἠπείρου). Πλάτωνι τ. Β' σ. 528-9 (Πελοποννήσου). *Παπαζαφειροπούλῳ* 127 97 (Γορτυνίας). *Δελέκῳ* Δημ.

ἀνθολ. 1868 σ. 75, 13 (Κλεωνῶν Κορινθίας). *Γουσίφ* 85, 129 (Πηγαίου). Μακεδον. ἡμερολ. 1911 Δ' 240, 3 (Χαλκιδικῆς). Ἡ προκειμένη παραλλαγή, ἀτελὴς ὡς τὸ ὑπ' ἀρ. 29, ἕνεκα τῆς προσαρμογῆς πρὸς ὀρχηστικὸν σκοπόν, ἔπαθε περίεργον μεταβολὴν τοῦ μέτρου, ἀρχικῶς ὄντος πολιτικοῦ δεκαπεντασυλλάβου. Πρὸς τὸ *γύρισμα* δηλ. ὅπερ εἶναι παλιλλόγος ἐπανάληψις τοῦ προηγουμένου ἡμιστιχίου ἡ ἐπουσιώδης συναφὴς πρὸς τὸ νόημα τοῦ ἡμιστιχίου τούτου φράσις, ἀφωμοιώθη ἐνιαχοῦ μετρικῶς καὶ τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον διὰ τῆς προσθήκης μιᾶς συλλαβῆς, ἀντὶ διμέτρου ἰαμβικοῦ καταληκτικοῦ γενόμενον δίμετρον τροχαϊκόν. Οὕτω δ' ἐταράχθη ὁ πολιτικὸς στίχος. Ὅθεν τὸ ᾄσμα ἀποκαθίσταται ὡς ἑξῆς:

Μιὰ χήρα εἶχε ὅμορφο ν ὑγιό, ὅμορφο παλληκάρι.
τὸν ζήλευε ν ἡ γειτονιά, τὸν ζήλευε κ' ἡ βοῦγα.
τὸν ζήλευε κ' ἡ μάννα του, ἄντρα γιὰ νὰ τὸν πάρῃ.
Μιὰ Κυριακὴ καὶ μιὰ Λαμπρή, μιὰ πίσημη ν ἡμέρα..
«Ἐγώ, παιδί μου, σ' ἀγαπῶ, ἄντρα θελὰ σὲ πάρω.
—Μάννα, φωτιὰ 'ςτὸ στόμα σου καὶ λάβρα 'ς τὸ κορμί σου...»

[Σ. τ. Δ.].

34. Ἄργους.

Τώρα τὰ πουλιά, τώρα τὰ χελιδόνια,
τώρα οἱ πέρδικες γλυκολαλοῦν καὶ λένε:
Ξύπνα, ἀφέντη μου, ξύπνα, καλέ μου ἀφέντη,
ξύπνα ἀγκάλιασε κορμὶ κυπαρισσένιο,
κι' ἄσπρονε λαιμὸ σὰν τοῦ Μαγιοῦ τὸ δρόσο.
—Ἄσε λυγερή, λίγον ὕπνο νὰ πάρω,
γιατ' ἀφέντης μου 'ςτὴ βάρδια μ' εἶχε ἀπόψε,
ἢ νὰ σκοτωθῶ ἢ σκλάβο νὰ μὲ πάρουν.
Φύλαξε ὁ Θεὸς κ' ἡ Παναγιὰ ἡ Παρθένα,
ἐξεσπάθωσα σὲ δυὸ σὲ τρεῖς χιλιάδες,
χίλιους ἔκοψα καὶ χίλιους σκλάβους πῆρα,
ἕνας μοῦφυγε κ' ἐκεῖνος λαβωμένος.
Κάστρο γύρευα, χωριὸ νὰ πάω νὰ μείνω,
κάστρο δέν ηὗρα, μήτε χωριὸ νὰ μείνω,
πάρα να δεντρί, δεντρὶ σὰν κυπαρίσσι·
δέξε με δεντρί, δέξε με κυπαρίσσι.
Πῶς νὰ σὲ δεχτῶ, πῶς νὰ σὲ καρτερέψω,

νὰ ἡ ῥίζα μου καὶ δέσε τἄλογό σου,
νὰ κ' οἱ κλῶνοι μου καὶ δέσε τ' ἅρματά σου,
καὶ 'στὸν ἥσκιο μου πέσε πλατιὰ κοιμήσου,
καὶ σὰν σηκωθῇς τὸ νοῖκι νὰ πληρώσῃς,
δύο σταμνιὰ νερὸ 'στὴ ῥίζα μου νὰ ῥήξῃς.»

ΣΗΜ. Περὶ τῶν παραλλαγῶν τούτου βλ. Λαογραφ. Α' 623 [βλ. καὶ κατωτέρω τὴν συλλογὴν τοῦ Λιγουριοῦ ἀρ. 44. — Σ. τ. Δ.]

35. Ἄργους (Β. Χ.)

Ὁ Γιάννης καὶ ἡ Μαριγὼ 'ς ἕνα σκολειὸ πηγαίναν,
ἡ Μάρω ἔμαθε πιότερα, ἀμπρόστηνε τὸν Γιάννο.

«Μάννα, τὴ Μάρω ἀγαπῶ, γυναῖκα νὰ τὴν πάρω.
—Φωτιὰ νὰ φάῃ τὸ στόμα σου, ποῦ λὲς τέτοια κουβέντα,
ποῦ σὺ τὴν ἔχεις ἀδερφὴ καὶ πρώτη σου ξαδέρφη.»

Τὴν Μάρω ἀρρεβωνιάσανε, κι' ὁ Γιάννος ἀρωστάει,
τὴ Μάρω στεφανώσανε, Γιάννος ψυχομαχάει...
Τοὺς πῆραν καὶ τοὺς θάψανε τοὺς δύο 'ς ἕνα μνῆμα.
Ἡ Μάρω γίνη λεμονιὰ κι' ὁ Γιάννος κυπαρίσσι,
δέρνει ὁ βοριᾶς τὴ λεμονιά, φιλεῖ τὸ κυπαρίσσι.
Κ' ἡ μάννα τοὺς ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ παραθύρι·
«Γιὰ δές τα τὰ ζαλιάρικα, τὰ πολυαγαπημένα,
ὅπως φιλειοῦνταν ζωντανά, φιλειοῦνται πεθαμένα.»

ΣΗΜ. [Παραλλαγαί: *Ἀσωπίου* Ἀττικὸν ἡμερολόγιον 1886 σ. 539 - 541. *Παπαζαφειροπούλου* Περισυναγωγὴ σ. 110 - 1. *Μανούσου* Β' σ. 89. Ἑστία 1882 ΙΓ' 317. *Λάσκαρη* ἡ Λάστα σ. 417 - 8. Δὲν φαίνεται ἔχον κοινόν τι πρὸς τοῦτο τὸ ᾄσμα τοῦ Γιάννη τοῦ πλανόγιαννου καὶ τῆς Μάρως (*Passow* 478 κ. ἄ.) καὶ τὸ τῆς Μάρως, ποῦ σκοτώθη γιατὶ τὴν ἀρνήθη ὁ Γιάννος (*Μανούσου* Γ' σ. 17 - 8 κ. ἄ.). — Ἡ ἀργεία παραλλαγὴ εἶναι ἀτελὴς καὶ ἕνεκα τούτου ἀσαφής· κατὰ τὰς πληρεστέρας, ἡ νυμφικὴ πομπὴ τῆς Μάρως συνηντήθη μὲ τὴν κηδείαν τοῦ Γιάννου καὶ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ λειψάνου τοῦ ἀγαπητικοῦ της ἡ Μάρω ἐσκοτώθη καὶ τοὺς ἔθαψαν εἰς τὸν ἴδιον τάφον. — Περὶ τοῦ Γιάννου καὶ τῆς Μάρως φέρονται καὶ δημώδεις παραδόσεις, ὅτι κατηστερίσθησαν μετὰ θάνατον διὰ τὸν σφοδρὸν ἔρωτα ἢ

διὰ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν. Βλ. τὰς ἐμὰς Παραδόσεις ἀρ. 248 - 250 καὶ σ. 827. — Σ. τ. Δ.]

36. Ἄργους (Β. Χ.)

Ἀκούσετε νὰ σᾶς εἰπῶ τὰ θλιβερὰ μαντᾶτα.
Σκοτώσανε τὴν Ἑλενιὼ ποῦ ταν θεὰ 'στὴν Πάτρα.
Κ' ἐκεῖνο τὸ Σεμτόπουλο ποῦ χε τὰ μαῦρα μάτια
ἐκίνησε καὶ πῆγαινε νὰ τήνε χαιρετήσῃ,
νὰ τῆς εἰπῇ λόγια πικρὰ καὶ νὰ τὴν κουμπουρήσῃ.
Κ' ἡ Ἑλενιὼ ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ παραθύρι·
ἀπὸ μακριὰ τὸν χαιρετᾷ, κι' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέει.
«Καλὸ 'στὸν ξαδερφούλη μου, καλὸ 'στὸν ξάδερφό μου.»
Κ' ἐκεῖνος τῆς ἀπάντησε· «Ἑλένη, σὲ λυποῦμαι,
τὰ νάζια σου μὲ κάνανε καὶ δὲν ἤξέρω ποῦ μαι.
—Μὴν εἶσαι τρελλός, ξάδερφε, μὴν εἶσαι μεθυσμένος;
Ἐσὺ τὸ Σεμιτόπουλο 'στὴν Πάτρα ξακουσμένος;»
Μιὰ κουμπουριὰ τῆς ἔδωσε μὲ τέσσερα κομμάτια,
δὲν ἐλυπήθη τὸ σκυλὶ τὰ δροσερά της νιᾶτα.
Κ' ἡ μάννα της ἀρχόντισσα, δεκάξι χρόνια χήρα,
κάτω 'στ' ἀλώνια ἤτανε, σύναζε τὴ σταφίδα.
Τῆς φάνη ὁ οὐρανὸς χαρτὶ κ' ἡ θάλασσα μελάνι,
καὶ τἄλογο καβάλλησε 'στὴν Ἑλενιὼ νὰ πάῃ.
Στὸ δρόμο ποῦ ἐπήγαινε, 'στὸ δρόμο ποῦ πηγαίνει,
τὸ δοῦλο της ἀπάντησε στέκει καὶ τὸν ῥωτάει.
«Δοῦλε, ποῦ εἶναι ἡ Ἑλενιώ, ποῦ εἶναι ἡ Ἑλένη;
—Μέσα 'στὸ σπίτι θὰ τὴ βρῇς 'στὸ αἷμα βουτημένη.»
Τότε κ' ἡ μάννα φώναξε, τότε κ' ἡ μάννα λέει.
«Σύρτε καὶ φέρτε τοὺς γιατροὺς τὸ γιὸ τοῦ Ῥουσαλέμη,
τὴν Ἑλενιὼ νὰ ἰδῶ καλὰ κι' ἂς πάρῃ ὅσα γυρεύει.»

ΣΗΜ. [Ἐπιχώριον τῶν Πατρῶν ᾄσμα, τοῦ ὁποίου ὄχι μόνον ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ καὶ ἔξω ταύτης φέρονται παραλλαγαί: Βλ. Νεοελλ. ἀνάλ. Α' 92 - 3 (Καλαμάτας). *Παπαζαφειροπούλου* 118, 84 (Γορτυνίας). Παρνασσ. ΙΖ' 474, 4 (Μάνης.) — *Ἀναγνώστου* 231, 9 (Λέσβου). Ἀνατολ. ἐπιθεώρ., Σμύρνης, 1873 Β' σ. 31. — Σ. τ. Δ.].

37. Ἄργους (Β. Χ.)

Κάθε πρωῒ μὲ τὸ δροσιὸ ἀνοίγει τὸ ζουμποῦλι,

ἀκούσετε νὰ σᾶς εἰπῶ τῆς Σούσας τὸ τραγοῦδι.
Ἡ Σοῦσα ἦταν ὄμορφη, τῆς Κρήτης τὸ καμάρι,
ἀγάπα τὸν Ἀλῆ μπεη τ'ἄξιο παλληκάρι.
Ἀγάπα τον κι' ἀγάπα την χρόνους δεκατεσσάρους,
μ' ἀλήθεια τ' ἀδερφάκι της λείπει μὲ τοὺς κουρσάρους.
Ἡ Σοῦσα εἶδε να ὄνειρο, πικρὸ φαρμακωμένο,
πῶς ἦρθε τ'ἀδερφάκι της 'στὸ αἷμα βουτηγμένο,
καὶ 'στὸ δεξὶ τὸ χέρι του σπαθὶ ξεγυμνωμένο.
Ἡ Σοῦσα εἶχε ἀπ' τὸ πρωῒ 'στὸν ἥλιο καὶ καθῶνταν
καὶ μὲ τὸ μαντηλάκι της τὰ δάκρυα σκουπιζῶνταν.
Ἔφτασε κ' ἡ μαννοῦλα της, τῆς λέει μὲ τρομάρα.
«Τ' ἔχει τὸ Σουσανάκι μου ποῦ κάθεται καὶ κλαίει,
καὶ μένα τῆς μαννούλας του γιατὶ δὲν μοῦ τὸ λέει;
—Μάννα ὄνειρο εἶδα γώ, πικρὸ φαρμακωμένο,
πῶς ἦρθε τ'ἀδερφάκι μου 'στὸ αἷμα βουτηγμένο.
—Ὄνειρο εἶναι, Σούσα μου, ἄς το καὶ θὰ περάσῃ,
καὶ σένα τ'ἀδερφάκι σου 'στὰ ξένα θὰ γεράσῃ.»
Τὴ νύχτα τὰ μεσάνυχτα ποῦ τὰ πουλιὰ λαλοῦσαν,
ἡ Σοῦσα ἀκούει 'στὴν πόρτα της ποῦ συρτοκροταλοῦσαν.
«Γιὰ κρύψου ῥὲ Ἀλῆ μπεη, τὴν πόρτα γιὰ θ' ἀνοίξω,
μὴν ἦρθε τ'ἀδερφάκι μου κι' ἀδικοθανατήσω.
—Αἴντε Σουσάνα κι' ἄνοιξε κ' ἐγὼ μένω 'στὴν κλίνη,
γιατὶ εἶναι ὁ ὕπνος μου βαρύς, νὰ φύγω δὲν μ' ἀφήνει.»
Βγαίνει ἡ Σουσάνα κι' ἄνοιξε, βλέπει τὸν ἀδερφό της
κι' ἀπὸ τὸν φόβο τὸν πολὺ ἐκόντηνε τὸ φῶς της.
«Σουσάνα, δῶσε μου νερό, γιατί εἶμαι διψασμένος,
κι' ἀπὸ τοὺς δρόμους τοὺς πολλοὺς εἶμαι μπαϊλντισμένος.»
Παίρνει γυαλένιο μαστραπά, νερὸ νὰ πάῃ νὰ φέρῃ,
ἀπὸ τὸ περιβόλι της κι' ἀπὸ τὸ κρυονέρι·
κεῖνος νερὸ δὲν ἤθελε τὸν μαστραπᾶ δὲν πιάνει,
μὲ τ'ἄγριο τὴν ἐκύτταε καὶ ζάλη τήνε πιάνει.
«Σουσάνα ποιός εἶναι αὐτὸς 'στὴν κλίνη σου ἀποκάτω;
πουταναρειό μου τό καμες καὶ ἐγὼ δὲν κάτεχά το.
Γιάννο μου, ὀνειρεύεσαι γιὰ μποῦρι φαίνεταί σου,
νὰ μὴ θαρρῇς πῶς κάνω γὼ τοῖς τέχναις τοῖς δικαῖς σου;»
Χρυσὸ σπαθάκι τραύηξε ἀπ' ἀργυρὸ φηκάρι,
ζερβιὰ μεριὰ τήνε βαρεῖ, καὶ 'στὴν καρδιὰ τὴ σφάζει.
Ἀπ' τὸν πολὺ τὸν ταραγμὸ ποῦ κανε τὸ κορμί της,
ἀναταράχτη ἡ κλίνη της καὶ νοιώνει τὸ πουλί της.
«Σουσάνα ποιὸς σὲ βάρεσε καὶ σοῦ δωσε τὸ Χάρο,

καὶ πῶς θὰ κάνω δίχως σὲ 'στὸν κόσμο τὸν ἀπάνω;
ἄϊντε Σουσάνα 'στὸ γιατρὸ νὰ γιάνῃ τὴ πληγή σου,
κι' ὅσα κι' ἂν πάνε ἔξοδα τὰ δίνει τὸ πουλί σου·
ἂν πάνε χίλια καὶ ἑκατὸ καὶ χίλια πεντακόσια,
'Αλῆ μπεης νά ναι καλὰ κι' ἂς πάνε κι' ἄλλα τόσα.»
Μὰ πιάνει τὸ στρατὶ στρατὶ 'στὴ μάννα της πηγαίνει,
ἀπὸ μακριὰ τήνε θωρεῖ κι' ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει.
«Μάννα μου, ἔλα νὰ σοῦ πῶ ἕνα καλὸ χαμπέρι,
ποῦ ἦρθε τ'ἀδερφάκι μου ἀπὸ τὰ ξένα μέρη.
—Σουσάνα, ποιὸς σὲ βάρεσε, σοῦ κανε τέτοιο χάλι,
ποῦ νά χῃ τὴν κατάρα μου πάνω του φυλαχτάρι.
—Μάννα μου, ἐξεδιάλυνε ἀπόψε τὄνειρό μου,
ὁ Γιάννος μὲ ἐχτύπησε εἰς τὸ ζερβὶ πλευρό μου.
Σήκω νὰ πάμε 'στὸ γιατρὸ νὰ γιάνῃ τὴν πληγή μου,
κι' ὅσα κι' ἂν πάνε ἔξοδα τὰ δίνει τὸ πουλί μου.»
Καὶ πιάνουν τὸ στρατὶ στρατὶ καὶ 'στὸ γιατρὸ πηγαίνουν.
«Γιατρέ μου, γιάτρεψέ μου το ἐμένα τὸ παιδί μου,
καὶ χώρια ἀπὸ τὰ χρήματα δίνω καὶ τὴ ψυχή μου.
—'Εγὼ πολλοὺς ἐγιάτρεψα σπαθοκονταρεμένους,
σὰν τέτοια ἀδερφοστιλετιὰ δὲν ἔχω δῇ ποτές μου.
—Σουσάνα μου θὲ νὰ χαθῇς καὶ τί μᾶς παραγγέλνεις,
νὰ ποῦμε τοῦ 'Αλῆ μπεη κάνα καλὸ χαμπέρι;
—Νὰ πῆτε τοῦ 'Αλῆ μπέη νὰ γίνῃ κυπαρίσσι,
νὰ φτειάσῃ 'στὸ κιβοῦρι μου μιὰ κρουσταλλένια βρύση,
κι' ὅποιος περνάει καὶ τὸ ἰδῇ καὶ θέλει νὰ ῥωτήσῃ,
ποιὸς ἔχει ἀγάπη 'στὴν καρδιά, ἂς πιῇ νερὸ νὰ σβήσῃ.»

ΣΗΜ. Βλ. Λαογραφ. Α' 633.

38. Ἁγιᾶς (Θεσσαλίας).

«Θειά μου Παναγιώταινα,
δὲν τό κανες καλά·
τέτοια κόρη ποῦ χες. σκύλα,
καὶ τὴν ἔστελνες γιὰ ξύλα;
—Γὼ δὲν τὴν ἔστειλα
πάρα τὴν ὥρμήνευα,
πῆγαν οἱ ἄλλαις γιὰ τὰ ξύλα,
πάει κι' αὐτὴ κοντὰ ἡ σκύλα·
μὰ κι' αὐτὸς ὁ Κωνσταντὴς,
τὸ διαβολοσπάρμα,
τὴν ἐφύλαξε ς'τὸ δρόμο
καὶ τὴν ἅρπαξε 'στὸν ὦμο.
«Ἄσε με, βρὲ Κωνσταντή,
π' ἐγὼ σοῦ ζύμωνα ψωμί.
—Ζύμωνες καὶ θὰ ζυμώσῃς
καὶ φιλάκια θὰ μοῦ δώσῃς.»

[Παραλλαγαί: *Χασιώτου* 69, 26 (Ἠπείρου). — *Λελέκου* Δημ. ἀνθολογία 1868 σ. 210-1 (Κλεωνῶν Κορινθίας). Βλ. καὶ τὸ ἑπόμενον. —Σ. τ. Δ.]

39. Ἄργους.

«Μωρ' κυρὰ 'Αναγνώσταινα,
δὲν τό πραξες καλά,
τέτοια κόρη ποῦ χες. σκύλα,
τί τὴν ἔστελνες γιὰ ξύλα;
—Γιὰ ξύλα δὲν τὴν ἔστελνα,
παρὰ τὴν ὥρμήνευα,
ξύλα χάχαλα νὰ μάσῃ,
τὸ κοπέλι ν'ἀγκαλιάσῃ·
μὰ κεῖνο τὸ κοπέλλι μας,
καὶ τὸ μπασταρδέλι μας,
κεῖνο φύλαγε 'στὸ δρόμο
καὶ τὴν ἔκοψε 'στὸν ὦμο.
«Ἄσε με, ῥὲ Κωνσταντή,
ἐγὼ σοῦ ζύμωνα ψωμί.
—Καὶ ψωμὶ θὰ μοῦ ζυμώσῃς
καὶ κοντά μου θὰ σιμώσῃς.»

ΣΗΜ. Βλ. τὸ προηγούμενον.

40. Ἄργους (Β. Χ.)

'Ακούσετε νὰ σᾶς εἰπῶ μία καινούργια μόδα,
γιὰ μιὰ ποῦ φαρμακώθηκε 'στ' 'Ανάπλι, ὄξω 'στὴν Πρόνοια.
Μιὰ κόρη ἀγάπησε ἕνα νιό, τὴν ἀγαπάει κ' ἐκεῖνος,
μὰ κείνη στάθηκε πιστὴ καὶ ἄπιστος ἐκεῖνος
Μιὰ μέρα περπατούσανε κάτω 'στὸ περιγιάλι,
γέρνει ἡ κόρη καὶ τοῦ λέει μὲ μία προθυμία;
«Πότε θὰ μὲ στεφανωθῇς νὰ βγῶ ἀπ' τὴν ἁμαρτία;
νὰ πάω κ' ἐγὼ 'στὴν ἐκκλησιά, νὰ κάνω τὸ σταυρό μου,

τότε νὰ πῶ πουλάκι μου πῶς ἔγινες δικός μου.»
Πετάχτη ὁ νέος καὶ τῆς λέει μ'ἕνα μεγάλο ἰνάτι.
«Κόρη, ἂν θὲς νὰ παντρευτῆς νὰ οἱ δρόμοι καὶ περπάτει·
τοῖς χάραις, τὰ διαμαντικὰ ποῦ σοῦ χω γὼ παρμένα,
χαλάλι νὰ σοῦ γένουνε καὶ φύγε ἀπὸ μένα.»
Ὅλο τ' Ἀνάπλι γύρισε νὰ βρῇ σπειρὶ φαρμάκι·
μὰ ἦταν ἡ τύχη της κακὴ καὶ βρῆκε ἕνα σπειράκι.
Στὴν κάμαρη της κλείστηκε καὶ τό κανε μπεβάδα,
καὶ τό πινε τρομάρα της σὰν νά τανε σουμάδα.
Ἀμέσως λιγοθύμησε κ' ἔπεσε 'στὸ κρεβάτι,
τότε καὶ τοῦ διαβόλου ὁ γιὸς τοῦ πέρασε τὸ ἰνάτι.

ΣΗΜ. [Παραλλογαί: *Passow* 467b. *Μ. Π. Βρετοῦ* Ἐθν. ἡμερολόγ. 1868 σ. 18. Νεοελλ. ἀνάλ Β' σ. 429 (Θήρας). — Σ. τ. Δ.]

41. Σκοτεινῆς Ἀλέας τοῦ Ἄργους.

Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ γίνηκε 'ς ἑνοῦ βλάχου τὴ στάνη·
ποῦ σφάγηκε ἕνα ἀντρόγυνο, δὲν ἦταν χρονιασμένο.
Στὴ στροῦγγα ποῦ κουρεύανε, π' ἀρμέγανε τὸ γάλα,
μιὰ κόρμπα γίδα λάκησε ἀπὸ τὸ στρουγγολίθι,
κι' ὁ πεθερὸς ἐμίλησε κι' ὁ πεθερὸς φωνάζει·
«Φτάσ την, Ἀσήμω μ', φτάσ' τηνε τὴν κόρμπα γίδα πίσω.»
Τῆς νύφης ἀπὸ τὴ φούργια της κι' ἀπὸ τὴν ἐντροπή της
πιαστῆκαν τὰ πλεχτίδια της 'ςτοῦ λεβετιοῦ τ'ἀρβάλι,
καὶ τὸ λεβέτι ξέγυρε κ' ἐχύθηκε τὸ γάλα.
Τίγαρις χύθη τὸ πολύ; μισὴ καρδάρα γάλα·
κι' ὁ ἄντρας της ἐθύμωσε τὴν πιάνει ἀπ' τῆς πλεξίδαις
καὶ τὸ κεφάλι της ἔκοψε καὶ τὸ κεφάλι τῆς κόβει
κι' ὁ πεθερὸς ἀπὸ μακριὰ στέκεται καὶ τοῦ λέει·
«Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ μοῦ κανες τὸ φετεινὸ τὸ χρόνο,
μοῦ σκότωσες τὴ νύφη μου, τὴν πολυπαινεμένη.»
Καὶ κάτσαν, καὶ τὴν κλαίγανε καὶ τὴν μοιρολογοῦσαν.
«Γιὰ σήκω πάνω, Ἀσήμω μου, καὶ στόμωσε τὰ γίδια.»

. . . . . .

ΣΗΜ. Ὁ ἀνακοινώσας· τὸ ἄνω ᾄσμα δὲν ἐνθυμεῖτο τοὺς στίχους τοῦ τέλους, εἰμὴ μόνον τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, ἥτις ἔχει ὡς ἑξῆς: ὅτι τὸ κεφάλι τῆς Ἀσήμως ἀπήντησε νὰ μὴ τὴν κλαίουν, ὅτι συγχωρεῖ

τὸν σύζυγόν της ποῦ τὴν σκότωσε, διότι μὲ τὸ γάλα ποῦ ἔχυσε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ προσέβαλε τὸ φιλότιμό του.

Ὁ στ. 8 λέγεται καὶ οὕτω: πιαστήκανε οἱ φούνταις της κτλ. στ. 81 *λέβετι* = ὁ λέβης· *ἀρβάλι* = αὐτὶ ἢ χέρι τοῦ λέβητος. Στ. 17 *στόμωσε* = γύρισε πίσω, στομώνω τὸ ῥῆμα. [Παραλλαγή: *Λελέκου* Δημ. Ἀνθολ. 1868 σ. 186 — Σ. τ. Δ.[

42. Ἄργους.

Μιὰ περδικοῦλα ἔβγαινε ἀπ' τὸ λουτρὸ λουσμένη·
ἐγὼ τὴν ἐχαιρέτησα, κ'ἐκείνη δὲ μοῦ κρένει.
«Κρίνε μου, περδικούλα μου, κρίνε μου, πέρδικά μου,
γιατὶ θελά ρθῃ ἕνας καιρὸς κ'ἕνα κακὸ ζαμάνι
νὰ στήσω βρόχια 'ςτὰ βουνά, τὰ ξόβεργα 'ςτοὺς κάμπους,
τὰ δίχτυα τὰ μεταξωτὰ σὲ κρυσταλλένια βρύση.»
Πάει νὰ πιῇ ἡ πέρδικα μπερδεύεται 'ςτὸ δίχτυ,
ἀναταράζει τὰ φτερὰ καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ δίχτυ
'ς ἐλιᾶς κλωνάρι κάθησε καὶ γλυκοκελαῒδοῦσε.
«Π' ἀνάθεμά σε, κυνηγέ, μὲ τὸ κυνήγημά σου
ποῦ σοῦ φυγε ἡ πέρδικα ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά σου.»

ΣΗΜ. [Παραλλαγαί: *Passow* 494. *Παπαζαφειροπούλου* 137, 114 (Γορτυνίας). *Λάσκαρη* 465. 17 (Λάστας Γορτυνίας). ΚΠ. Σύλλογος ΚΑ' 356,14 Καστελλορίζου).—Ἄλλος τύπος τοῦ ᾄσματος, καθ' ὃν ἡ συλληφθεῖσα πέρδικα παρακαλεῖ τὸν κυνηγὸν νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ καὶ διαφυγοῦσα τὸν περιπαίζει (*Passow* 493 καὶ πολλὰ ἄλλα.) — Σ. τ. Δ.]

43. Ἄργους (Β. Χ.)

Πέρδικά χα 'στὸν ὀντᾶ μου
καὶ καθώτανε κοντά μου·
θύμωσα καὶ τήνε δέρνω
'στὰ ψηλὰ βουνὰ τὴ στέλνω·
'στὰ ψηλά, 'στὰ πετρωτά,
'στὰ μολυβοσκεπαστά.
Μιὰν αὐγή, μιὰ Κυριακή
τὴν ἀκῶ νὰ κελαῒδῇ,
τὴν ἀκῶ νὰ κελαῒδῇ

'στοῦ ἐχτροῦ μου τὴν αὐλή.
«Πέτα κ'ἔλα πέρδικά μου,
'στὰ χεράκια τὰ δικά μου·
κι' ἂν σὲ ξαναδείρω πιά,
πέτα κι' ἄιντε 'στὰ βουνά,
'στὰ βουνὰ τὰ πετρωτά,
'στὰ βολιμοσκεπαστά.»

ΣΗΜ. [Παραλλαγή: *Λελέκου* Δημ. ἀνθολ. 1868 σ. 72-7.—Σ. τ. Δ.]

44. Ἄργους.

'Στὴν κεντημένη σου ποδιὰ θὰ γείρω νὰ πλαγιάσω.
Οὔτ' ἔγειρα οὔτ' ἔπεσα, οὔτε τὸν ὕπνο πῆρα,
ἀκῶ μιᾶς πέρδικας φωνή, μιᾶς πέρδικας ἀντάρα.
— «Τί ἔχεις περδικοῦλα μου, ποῦ σκούζεις καὶ φωνάζεις;
μὴν εἶν' τ' αὐγά σου μελανὰ καὶ τὰ φτερά σου μαῦρα;
— Δὲν εἶν' τ' αὐγά μου μελανὰ καὶ τὰ φτερά μου μαῦρα,
μὲ κυνηγάει ἕνας ἀητός, κ' ἕνας κακὸς πετρίτης.
γιὰ νὰ μοῦ κλέψῃ τὴ φωλιά, νὰ πάρῃ τὰ παιδιά μου.»

ΣΗΜ. Τὸ ἀνωτέρω ᾄδεται οὕτω:

'Στὴν κεντημένη σου ποδιά, μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα βλαχοποῦλα μου, θὰ γείρω νὰ πλαγιάσω.

[Παραλλαγή: *Passow* 138 (=*Kind* Anthologie 1861 σ. 39 10 = Ζωγρ. ἀγὼν Α' 104 120). Πλάτων τ. Β' σ. 567-68 (=*Θέρου* Τραγ. σ. 96). *Λελέκου* Δημ. ἀνθολ. σ. 73, 8 (Κλεωνῶν Κορινθίας). Ζωγρ. ἀγὼν Α' 157, 284 ('Ηπείρου;) 277, 15 (Καρπάθου). *Παχτίκου* 260 ᾄσματα ἀρ. 176 (Μπλάτσης Σισανίου). Βλ. καὶ κατωτέρω τραγούδια Λιγουριοῦ ἀρ. 56.—Σ. τ. Δ.]

45. Κεφαλληνίας.

Αὐγίτσα θὲ νὰ σηκωθῶ ὀχ τοῦ βουνοῦ τὴ ῥίζα,
νὰ σώσω νὰ ξημερωθῶ εἰς τὴν κορφή του ἀπάνω,
ν' ἀκούσω γερακιοῦ φωνή, καὶ σταυραητοῦ σουρίστρα,
ν' ἀκούσω καὶ τὴν πέρδικα τὸ πῶς παραπονιέται.
Παραπονιέται 'στὸν ἀιτό, θλίβεται 'στὸν πετρίτη.
«'Αιτὲ νὰ βγοῦν τὰ νύχιά σου, πετρίτη τὰ φτερά σου,

καὶ σένα λιμογέρακα τὰ παρανύχιδά σου,
ποῦ μόφαες τ'ἀιταῖρι μου, πουλάκια ὀχ τὴ φωλιά μου.
— Τ' ἀιταῖρι σου τὸ γεύτηκα, ἐσένα θὰ δειπνήσω.
καὶ τὸ πουλί σου ὀχ τὴ φωλιά, θὰ σοῦ τὸ κολατσίσω.»

ΣΗΜ. [Παραλλαγαί: *Passow* 406 (=Ζωγραφ. ἀγ. Α' 114, 154). Αὐτ. 407. ΚΠ. Σύλλογος Η' 408,17 (Λευκάδος). *Μανούσου* Β' 83. *'Αραβαντιν.* 117, 45. Αὐτ. 293. 485 (Κουρέντων). *Λεσίου* 'Ηπειρώτης, ἡμερολ., Γ' σ. 92-3. *Γουσίου* Τραγούδια πατρίδος μου 106, 166 (Παγγαίου).—Σ. τ. Δ.]

46. Ἄργους.

Σὲ περιβόλι θελὰ μπῶ,
γιὰ νὰ μαζέψω πωρικό,
καὶ πωρικὸ δὲν εὗρηκα,
σὲ μιὰ ξανθὴ μπερδεύτηκα.
Θελὰ τὴ βάλλω 'στὸ κλουβί,
νὰ κελαηδῇ κάθε πρωΐ·
μὰ σκανταλίστη τὸ κλουβὶ
καὶ μοῦ φυγε ἡ λυγερή.
Παίρνω τὰ ὄρη σκούζοντας
καὶ τὰ βουνὰ φωνάζοντας.
«Μὴν εἴδατε τὴ λυγερή;
ποῦ χει τ' ἀγγελικὸ κορμί;
—'Εμεῖς καὶ ἂν τὴν εἴδαμε,
ποῦ θὰ τὴν ἐγνωρίζαμε;
γιὰ πές μας τὰ σημάδιά της.
—Μαῦρα γλαρὰ ν' τὰ μάτια της,
ἔχει ἐλιὰ 'στὸ μέτωπο
π' ἀξίζει ἕνα βενέτικο·
ἔχει ἐλιὰ 'στὸ μπράτσο της,
μὲ τρέλλανε τὸ πάσσο της·
ἔχει ἐλιὰ 'στὸ μάγουλο,
βαμμένη μὲ τὸ κάρβουνο.

ΣΗΜ. [Βλ. κατωτέρω παραλλαγὴν ἐν συλλογῇ τραγουδιῶν τοῦ Λιγουριοῦ ἀρ. 6.—Σ. τ. Δ.]

47. Αἰγίνης (Κ. Σ.)

Ἐγὼ καλὰ καθόμουνα φρόνιμος μὲ τὴ τάξη,
μὰ ὁ Ἔρωτας ὁ διάβολος ἦρθε νὰ μὲ πειράξῃ.
Μοῦ λέει μένα ὁ Ἔρωτας. «Πῶς κάνεις μοναχός σου;
δὲν ἀγαπᾷς καὶ σὺ καμιὰ νὰ ἰδῇς τὸ ῥιζικό σου;»
Τοῦ λέω γὼ τοῦ Ἔρωτα. «Δὲν ξέρω ν' ἀγαπήσω.»
Μοῦ λέει μένα ὁ Ἔρωτας. «Ἀκλούθα μου ἀπὸ πίσω.»
Μπροστὰ πηγαίνει ὁ Ἔρωτας κ' ἐγὼ πάω ἀπὸ πίσω,
μὲ πάει 'στὸ σπιτάκι του, μοῦ λέει «Στρέψε πίσω.»
Στρέφω γὼ πίσω καὶ θωρῶ, μ' ἀγγελικιά μου ὄψη,
ποιὸς ἔχει σιδερὴ καρδιὰ νὰ μὴ τὴν κατακόψῃ;

ΣΗΜ. [Παραλλαγαί: *Λελέκου* Δημ. ἀνθολ. 1868 σ. 69, 2 Κλεωνῶν Κορινθίας.) *Κανελλάκη* 25, 19 (Χίου). Πλάτων Γ' 30, 28 (Λευκάδος). ΚΠ. Σύλλογος ΛΑ' 165, 36 ('Ρογδιᾶς Κρήτης.) — Σ. τ. Δ.]

48. Ἄργους (Β. Χ.)

Ὁ Ἔρωτας ἀνυφαντὴς μὲ πανουργιὰ ἐγίνη,
ἀράχνη ἔστησε ψηλά, καὶ πιάστηκα 'ς ἐκείνη,
καὶ γιὰ νὰ φύγω δὲν μπορῶ, μὲ τὰ φτερὰ μὲ σώνει,
αὐτὸς ζυγώνει ἀπὸ κοντά, κι' ἀπὸ μακριὰ σκοτώνει.

ΣΗΜ [Στ. 1. *Ἀνυφαντὴς* ἡ ἀράχνη, *ἀράχνη* δὲ ὁ ἱστὸς αὐτῆς. — Στ. 3 *σώνει*=φθάνει. — Σ.τ. Δ.]

49. Αἰγίνης (Μ. Κ.)

Μέσ 'στὴν ἁγιὰ Παρασκευὴ
κοιμᾶται κόρη μοναχή.
Κοιμᾶται κι' ὀνειριάζεται,
'στὸ στρῶμα ἀναταράζεται.
Ὁ κύρης της τὴν ἐξυπνᾷ
κι' ἡ μάννα της τὴν ἐρωτᾷ.
«Μάννα μ' τ' ὄνειρο ποῦ δα γὼ
Θιὸς νὰ τὸ βγάλῃ σὲ καλό.
— Κόρη μου, πές το τ' ὄνειρο νὰ σοῦ τὸ ξεδιαλύνω.
— Μάννα μ', σὲ πύργο ἀνέβαινα,
σὲ περιβόλι ἔμπαινα,
καὶ δυὸ ποτάμια μὲ νερὸ

καὶ ἔσκυψα νὰ πιῶ κ' ἐγώ.
— Ὁ πύργος εἶν' ὁ Χάρος σου,
τὸ περιβόλι ὁ τάφος σου,
τὰ δυὸ ποτάμια τὸ νερὸ
τὰ δάκρυα ποῦ θὰ χύσω γώ.
— Ὁ πύργος εἶν' ὁ ἄντρας μου,
τὸ περιβόλι ὁ γάμος μου,
τὰ δυὸ ποτάμια τὸ νερὸ
τὰ στέφανα ποῦ θὰ χαρῶ.»

ΣΗΜ. [Παραλλαγαί: (Τὸ ὄνειρον καὶ ἡ διπλῆ ἐξήγησις αὐτοῦ). *Passow* 412. (= *Kind* Anthолog. 1861 σ. 72, 8). Παρνασσὸς ΙϚ' 955, 10 (Μάνης). *Λελέκου* Ἐπιδόρπιον σ. 224. Ἀκρόπολις (ἐφημ.) 21 Ἰανουαρ. 1911 σ. 4. *Μανώλακάκη* Καρπαθιακὰ 244,46. — Παραλλαγαὶ πληρέστεραι μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς περὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἡ κόρη εἶδε τὸ ὄνειρον: *Λελέκου* Δημ. Ἄνθολ. 1868 σ. 103, 65. Λιανοτράγουδα 1866 σ. 179, 10. *Γουσίου* Τραγούδια τῆς πατρίδος μου 26, 46. Ζωγραφ. ἀγ. Α' 160, 291 (πρβλ. 173, 331). *Χασιώτ.* σ. 56 ἀρ. 5. *Ἀραβαντιν.* σ. 239 ἀρ. 405. *Wescher* - *Μανωλακάκη* Δωρικὸν ψήφισμα Καρπάθου σ. 89 - 90 ἀρ. 40. — *Θέρου* Δημ. Τραγούδια σ. 40. — Σ. τ. Δ.]

50. Ἄργους (Β. Χ.)

Κάτω 'στὸν κάμπο τὸν πλατύ, τὸν ὄμορφο τὸν τόπο,
ἐκεῖ βουλιῶνται οἱ ξανθιαῖς νὰ χτίσουν μοναστῆρι.
Τὰ περιστέρια κουβαλοῦν, τὰ χελιδόνια χτένουν.
Σὰν χτίσαν κι' ἀποχτίσανε, πιάνουν χορὸ χορεύουν.
Μεριὰ χορεύουν οἱ ξανθιαῖς, μεριὰ οἱ μαυρομάταις,
καὶ μέσ' 'στὴ μέση τοῦ χοροῦ χορεύει ἡ Ζερβοποῦλα.
Ἔλαμπαν τὰ μανίκια της κι' ἄστραφτε ἡ φορεσιά της,
ἄσπρα λουλούδια πέφτανε ἀπ' τὴ περπάτησιά της.
Τοῦ ῥήγα γιὸς ἐπέρασε καὶ πάει νὰ κυνηγήσῃ,
μὲ ἑξῆντα δυὸ λαγωνικά, σαράντα δυὸ ζαγάρια.
Κοντοκρατεῖ τ' ἀσκέρι του καὶ τὸ χορὸ ἀγναντεύει.
«Νὰ μή εἶχε γίνω βασιλιᾶς νὰ μή εἶχε γίνω ῥήγας,
νὰ πήγαινα νὰ ἔπιανα σὲ Ζερβοπούλας χέρι.
— Τί τάζεις ῥήγα νὰ πιαστῇς σὲ Ζερβοπούλας χέρι;
— Τῆς τάζω μύλους δώδεκα μ' ὅλους τοὺς μυλωνάδες,

τῆς τάζω ἀμπέλια ἀτρύγητα μ' ὅλους τοὺς τρυγητᾶδες,
τῆς τάζω στάρια ἀθέριστα μ' ὅλους τοὺς θεριστᾶδες,
τῆς τάζω χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσια γίδια,
τῆς τάζω καὶ τὴ Βενετιὰ μ' ὅλα της τὰ καράβια,
τῆς τάζω τὸ φεσάκι μου γυναῖκα νὰ τὴν πάρω.»

ΣΗΜ. Παραλαγὴ ἐν Ἰατρίδ. Συλλ. δημ. ᾀσμάτων σ. 24 [Ἄλλαι παραλλαγαί: Πανδώρ. τ. ΙΓ' σ. 366, 44 (Πύργου Ἠλείας.) *Jeannaraki* 125, 128. *Αὐτ.* 91, 65 (= *Κριάρη* σ. 185). *Ἀραβαντιν.* 263, 445 (Τζουμέρκων). Ζωγρ. ἀγ. Α' 85, 51 (Ἠπείρου.) Δελτ. ἱστ. ἑταιρ. Α' 362, 2 (Τριφυλίας.) *Λελέκου* Ἐπιδόρπ. σ. 92 (Κορινθίας.) *Παπαζαφειρρπούλου* 100, 64 (Γορτυνίας.) — Σ. τ. Δ.]

51. Αἰγίνης (Μ. Κ.)

Προσέχτε σεῖς οἱ ὄμορφαις, τὸ Μάη κρασὶ μὴν πιῆτε,
τὸ Μάη κρασὶ μὴν πίνετε, κ' ὕπνο μὴν ἀγαπᾶτε.
Τί ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος, καὶ τὸ κρασί εἶναι πλάνος·
μὰ πλάνεσέ με ἡ αὐγὴ καὶ φίλησέ με ὁ μαῦρος,
καὶ γιὰ τοῦ μαύρου τὸ φιλί, πέραμα θὲ νὰ φτειάσω,
πέραμα διπλοπέραμα, μικρὸ περαματάκι,
νὰ πά' νὰ βρῶ τὴ μάννα του, νὰ τὴν ξαναρωτήσω,
τί ἔτρωγε 'στὸ γγάστρι της ὅπου μυρίζει ὁ γιός της.
Μῆλον ἐτρῶγε τὸ πρωΐ, κίτρο τὸ μεσημέρι,
καὶ κάθε ἡλιοῦ βασίλεμμα ἔτρωγε μόσχο ἀκρᾶτο·
αὐτὰ ἔτρωγε ἡ μάννα του καὶ μύριζε ὁ γιός της.

[Παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ γιὰ τὸ μοσκοφίλημα τοῦ ἀγαπητικοῦ (Λαογραφ. Α' 640. ΖΑ. 312, 40. *Κριάρη* σ. 170. *Jeannaraki* σ. 168 ἀρ. 209. *Γ. Α. Κοντοῦ* Ἄσματα δημοτικὰ τῆς Κερκύρας σ. 10-1 ἀρ. 5), ἐν συμφυρμῷ μετ' ἀποσπάσματος ἀποσχίδος τῆς Ῥιμάτας. Πρβλ. καὶ κατωτέρω συλλογὴν τραγουδιῶν Λιγουριοῦ ἀρ. 29. — Σ. τ. Δ.]

52. Αἰγίνης (Κ. Σ.)

Ὁ νιὸς τὸν ἄρρωστο ἔκανε 'στῆς ἀγαπὼς τὴν πόρτα.
«Διώχ'τονε, μάννα μ', διώχ'τονε τὸν ξένο ἀπ' τὴν αὐλή μας,
νὰ μὴ πεθάνῃ κ'ἔχουμε τὸ κρῖμα μοναχοί μας.

—Κόρη μου, καταργιέσου του τοῦ νιοῦ γιὰ νὰ πεθάνῃ,
ποῦ κεῖνος ἐκαυχήστηκε γυναῖκα νὰ σὲ κάνῃ.»
Καὶ τὸ πρωῒ σηκώθηκε νὰ τὸν καλημερήσῃ,
'στὸ χέρι της ἐβάσταγε μῆλο νὰ τοῦ χαρίσῃ.
«Ἔπαρ' το, ξένε μ', ἔπαρ' το τὸ μῆλο ποῦ σοῦ δίνω,
κι' ἂν εἶναι θέλημα θεοῦ σὲ παίρνω, δὲ σ'ἀφήνω.
—Ἔπαρ' το, κόρη μ', ἔπαρ' το τὸ μῆλο ἀπὸ μπροστά μου,
κ' ἕνα φιλὶ νὰ μοῦ δινες, ἐκεῖνο εἶν' ἡ γιατρειά μου.
—Σ'τὸ δίνω, ξένε, τὸ φιλί, μὰ θέλω νὰ μ ἀμώσῃς,
ὥστε νὰ ζῶ κι' ὥστε νὰ ζῇς νὰ μὴ τὸ φανερώσῃς.
—Ὅρκο σοῦ κάνω 'στὸ σταυρὸ κι' ἀπάνω 'στὸ σπαθί μου,
ἂν ἴσως καὶ σ' ἀπαρνηστῶ νὰ πάῃ ἡ κεφαλή μου.
—Ἔτσι τὸ λέτε σεῖς οἱ νιοί, κ'ἔτσι τὸ τραγουδᾶτε,
ἀμὰ σὰν φάτε τὸν καρπὸ τὸ δέντρο ἀλησμονᾶτε.
—Ἐγὼ σὰν φάω τὸν καρπὸ καὶ κρεμαστῶ 'στοὺς κλώνους,
τὸ δέντρο δὲν τ'ἀλησμονῶ κι' ἂς πάν' καὶ χίλιους χρόνους.
—Ἄπλωσε τὸ χεράκι σου καὶ πιάσε τὸ βυζί μου,
να δροσιστῇ ἡ καρδοῦλα σου καὶ μένα ἡ ψυχή μου.»

ΣΗΜ. [Πρβλ. τὸ προηγούμενον. — Σ. τ. Δ.]

53. Ἄργους.

Ὅταν ἤμουνα δώδεκα χρονῶ κοράσι,
μικρὸ κι' ἀνήλικο, καλέ, δὲν ἤξερα ἀπ' ἀγάπη·
τὴν ἐνόμιζα πῶς ἦταν παιχνιδάκι,
μὰ αὐτὴ ἤτανε, καλέ, πικρὴ σὰν τὸ φαρμάκι.
Δὲν τό ἤξερα πῶς εἶχε τέτοια ντέρτια,
τόσους ἀναστεναγμοὺς καὶ τόσα κασαβέτια·
δὲν τό ἤξερα πῶς ἔχει τόση πίκρα,
τόσους ἀναστεναγμοὺς καὶ τόσα καρδιοχτύπια.
Ἔτσι τό ταξα, καλέ, γιὰ τὴν ψυχή μου,
ῥάσα ὁλόμαυρα, καλέ, νὰ ντύσω τὸ κορμί μου.
Τοῦ διαβόλου ὁ γιὸς μοῦ παιζε τὸ μάτι,
«Ῥάσα δὲν σοῦ πρέπουνε, κόρη μου, 'στὴν ἀγάπη·
—Σύρτε, ῥάσα μου, σύρτε 'στὰ μοναστήρια,
κ'ἐγὼ δὲν ξαναπερνῶ ἀπ' τὰ μαῦρα φρύδια.
Σύρτε ῥάσα μου, σύρτε 'στ' ἅγιο Ὄρος,
ψεύτικος καὶ μάταιος εἶν' αὐτὸς ὁ κόσμος.
—Ὅταν πέρασα ἀπὸ τὴ γειτονιά σου,
ἀκῶ καὶ σὲ μαλώνανε ἡ μάννα σου κ' ἡ θειά σου,

ὅταν ἔφαινες μέσα 'στὸν ἀργαλειό σου,
ἄκουσα ποῦ σὲ μάλωνε ὁ σκύλος ὁ ἀδερφός σου,
καὶ σοῦ ἔλεγε λόγια γιὰ τὴν ἀγάπη
—Τί τοῦ ζήλεψες τοῦ μόρτη, τοῦ μπερμπάτη;
—Τοῦ ἐζήλεψα, καλέ, τὴν ὀμορφιά του,
τὰ ὡραῖα μάτια του, τὰ σγουρὰ μαλλιά του.»

ΣΗΜ [Τοῦ ἄσματος τούτου δὲν εἶναι γνωστὴ ἄλλη παραλλαγή. Ἀπὸ στ. 9 συμφυρμὸς μετὰ τοῦ ἄσματος τῆς καλόγριας ποῦ θέλει νὰ παντρευτῇ (*Ἀραβαντιν.* 171, 59 καὶ ἄλλα), καὶ ἀπὸ τοῦ στ. 17 συμφυρμὸς μετ' ἄλλου ἄσματος. — Σ. τ. Δ.]

54. *Ἄργους.*

Διψᾶν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια,
διψάει κ' ἡ δόλια ἡ Βδοκιὰ γιὰ μιὰ σταλιὰ νεράκι·
πέντε μερούλαις νησιτκὴ καὶ δέκα διψασμένη,
κ' ἡ μάννα της τῆς ἔλεγε κ' μάννα της τῆς λέει.
«Δῶσε, Βδοκιά, τὸ λόγο σου γιὰ νὰ σ'ἀρρεβωνιάσω.
—Δὲ σ'τό πα, μάννα μ', μιὰ καὶ δυὸ δὲν σ'τό πα τρεῖς καὶ πέντε,
μάννα γὼ δὲν παντρεύουμαι, μήτε 'στὰ ξένα πάω.
—Ἄη Βδοκιά μου, ἄη παιδί μου,
ἄιντε νά χης τὴν εὐκή μου.
—Μήτε τὴν εὐκή σου θέλω,
μήτε 'στὴ Κερπενὴ πηγαίνω.»

ΣΗΜ. Στ. 11. *Κερπινὴ* πρωτεύουσα τοῦ δήμου Κερπινῆς τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων. [Παραλλαγαί: *Passow* 173 καὶ πολλαὶ ἀνέκδοτοι. Καὶ ἄλλα ὅμοια ἄσματα φέρονται διὰ κοράσια, τὰ ὁποῖα δὲν θέλουν νὰ πάρουν ἄνδρα ἀπὸ διάφορα χωρία τῶν Καλαβρύτων (οἷον Ζαρουχλιώτην, Κλουτσινιώτην), ἀλλὰ προτιμοῦν νὰ πάρουν λεβέντη ἀπὸ τὰ Σουδενὰ (τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας) ἢ ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα: (Πρβλ. *Λελέκου* δημ. ἀνθολ. 1868 σ. 184-5. 185. *Λάσκαρη* ἡ Λάστα σ. 480,2. *Κουκουλὲ* Οἰνουντιακὰ 111, 5. — Σ. τ. Δ.]

55. *Ἄργους.*

«Ἀπὸ τὴν Πόλη κι' ἀπ' τὴ Χιό,
ξένε, τί ἤθελες ἐδῶ;

—Ἦρθαν νὰ δοῦν τὰ μάτια μου
πῶς τὰ περνάει ἡ ἀγάπη μου,
μὴν εἶδε ἄλλοῦ κι' ἀγάπησε
καὶ μένα μ' ἀπαράτησε
—Ποιὸς τό πε, δεντρουλάκι μου,
νὰ σ' ἀρνηθῶ πουλάκι μου;
ἂν τό πε ὁ ἥλιος νὰ χαθῇ,
τ' ἄστρο νὰ μὴ ξημερωθῇ·
κι' ἂν τό πε τὸ ῥηγόπουλο,
'στὴ Μπαρμπαριὰ σκλαβόπουλο·
ἂν σ' τό πανε 'στὴν ἐκκλησιά,
κερὶ νὰ μὴν ἀνάψω πιά·
κι' ἂν τὸ λὲς σὺ μοναχός σου,
νά 'ν' τὸ κρῖμα 'στὸ λαιμό σου.
Χήρα νὰ ἰδῶ τὴ μάνα σου,
'στὰ μαῦρα καὶ τὴν τσάτσα σου·
καὶ τὸ δικό σου τὸ κορμί,
νὰ λειώσῃ μέσ' 'στὴ φυλακή.»

ΣΗΜ. [Πρβλ. *Passow* 286. — Σ. τ. Δ.]

56. *Ἄργους (Β.Χ.)*

'Στ' ἀπόσκια τοῦ βασιλικοῦ, 'στὴ ῥίζα τοῦ βαλσάμου,
(Σύρμω μου κι' 'Αναστασιά μου)
Παντρεύεται ἡ ἀγάπη μου καὶ παίρνει τὸν ὀχτρό μου
(γιὰ τὸ πεῖσμα τὸ δικό μου)
μὲ κάλεσαν καὶ μένανε νὰ πά' νὰ στεφανώσω
(καὶ νὰ προικοπαραδώσω.)
Παίρνω τὰ στέφανα χρυσὰ καὶ τὰ κεριὰ ἀσημένια
(Σύρμω μου καὶ συρματένια)
καὶ τὴ λαμπάδα τοῦ γαμπροῦ ὅλο μαργαριτάρι
(ποῦ 'στὸν κόσμο δὲν εἶν' ἄλλη.)

ΣΗΜ [Παραλλαγαί: *Οἰκονομίδου* Τραγούδια τοῦ 'Ολύμπου 96, 23. 131, 1 *Λελέκου* Δημ. ἀνθολ. 1868 σ. 103, 66. *Χασιώτ.* 158,39. *Ἀραβαντιν.* 146, 213 (Ζαγορίου). ΚΠ. Σύλλογος Η΄ 408-9,19 (Λευκάδος). ΚΑ΄ 356, 17 (Καστελλορίζου) *Γουσίου* 25, 44. 45 (Παγγαίου). Μακεδον. ἡμερολ. 1910 Γ΄ 201,10 (Σιατίστης). — Σ. τ. Δ.]

57. Δήμου Παλλήνης τῆς Κορινθίας.

«Μάννα, ἡ καρδιά μου μὲ πονεῖ κ' ἡ μέση μου μὲ σφάζει.
—Γιωργοῦλα, μὴν ἐκρύωσες ; μὴν εἶσαι πουντιασμένη ;
—Μάννα μου δὲν ἐκρύωσα, δὲν εἶμαι μαργωμένη,
μόν' εἶν' οἱ πόνοι τοῦ παιδιοῦ ποῦ εἶμαι γγαστρωμένη.
—Σώπα, Γεωργοῦλα, μὴν τὸ λὲς καὶ μὴν τὸ κουβεντιάζῃς,
τ' ἔρχεται τὸ συμπεθερειό, τ' ἔρχονται οἱ συμπεθέροι.
—Κι' ἂν ἦρθαν καλῶς ἦρθανε, καλῶς καὶ νὰ κοπιάσουν,
στρῶσε σκουτιὰ νὰ κοιμηθοῦν καὶ δῶσ' τους γιὰ νὰ φάνε,
κ' ἐγὼ πηγαίνω μακρὶὰ νά βρω τὸν ἐδικό μου,
κι' ἃ δὲ μὲ πάρῃ, μάννα μου, νὰ μὴ μὲ περιμένῃς. »

ΣΗΜ. [Παραλλαγὴ ἠπειρωτικὴ ἐν Ζωγρ. ἀγ. Α΄ 103, 117.—Σ. τ. Δ.]

58. Αἰγίνης (Μ. Κ.)

Τρεῖς κοπελλιαῖς ἀγάπουνα κ' ἦταν κ' οἱ τρεῖς μικραῖς,
καὶ βάϊ κλάδευά της σὰν τῆς πορτοκαλιαῖς.
καὶ σὰν ἐμεγαλώσαν μοῦ τοῖς ἐπήρανε,
οἱ σκύλινοι γονεῖς της μοῦ τοῖς παντρέψανε.
Ἄλλη καὶ δὲν μ' ἐκάψε ὥσὰν τὴν Στεφανιά,
ποῦ χε 'στὰ χείλη βάμμα, 'στὸ μάγουλο ἐλιά,
κι' ἀνάμεσα 'στὸ στῆθος χρυσὴ πορτοκαλιά.
Ἄντρα ζηλιάρη πῆρε καὶ τὴν ἐζήλευε,
ὁλημερὶς τὴν δέρνει καὶ τὴν ἐσκίτσευε
βαρὺ σταμνὶ τῆς δίνει καὶ κοντὸ σκοινί,
ν' ἀργήσῃ νὰ γεμίσῃ, ν' τῆς εὕρῃ ἀφορμή,
κ' ἡ κόρη ἀπὸ τὸ φόβο κι' ἀπὸ τὴν ἐντροπή,
ἔκοψε τὰ μαλλιά της μακραίνει τὸ σκοινί.
Κ' ἡ μάννα της τῆς λέει « μωρὴ κυρὰ ξανθὴ
κόρη, δὲν εἶναι κρῖμα κι' ἄδικο πολύ,
νὰ κόψῃς τὰ μαλλιά σου νὰ δέσῃς 'στὸ σκοινί ;
—Μάννα μου, ὅταν μ' ἐγέννας δὲν μὲ ἐσκότωνες ;
κι' ὅταν μὲ κοιλοπόνας δὲν μὲ θανάτωνες ; »

ΣΗΜ. [Στ. 9 *Ἐσκίτσευε* = ἐβασάνιζε, ῥ. *σκιτσεύω* ἢ *σκιντζεύω*. —Παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ τῆς Στεφανιᾶς (Ἀντικυθήρων): *Μαρίνου Π. Βρετοῦ* Ἐθν. ἡμερολόγ. 1865 σ. 39-40 (=*Legrand* Recueil 232, 111) ἐν συμφυρμῷ μετὰ τοῦ τῆς ἀγαπητικῆς ποῦ πῆρε τὸ ζηλιάρη ἄντρα. (Πανδώρ. ΙΓ΄ 242, 27. 27ᵃ (Πύργου Ἠλείας). Αὐτ. 460, 9. *Χασιώτ.* 85, 21 (Ἠπείρου). *Ἀραβαντιν.* 143-207 (Ζαγορίου), Ζωγρ. ἀγ. Α΄ 182, 3 (Ἠπείρου, τῆς ξενιτειᾶς). *Δελέκου* Δημ. Ἀνθολ. 1868 σ. 101, 62 (Κλεωνῶν Κορινθίας). *Γουσίου* Τραγ. πατρίδος μου 29, 53 (Παγγαίου)—Σ. τ. Δ.]

59. Ἄργους.

Κάτω 'στὸν πέρα κάμπο εἶναι πυκναῖς ἐλιαῖς,
εἶν' ἕνα μοναστῆρι καὶ πὰν καλογρϊαῖς·
πάω κ'ἐγὼ τὸ ξένο ν' ἀνάψω ἕνα κερὶ
νὰ κάνω τὸ σταυρό μου σὰν κάθε χριστιανός.
Βρίσκω ἕνα κοριτσάκι, ὥραία κοπελλιά,
ἔλαμπ' ἡ ἐκκλησία ἀπ' τὰ σγουρὰ μαλλιά,
Τῆς λέω. «'Από ποῦ σαι, ὥραία κοπελιά;
—Εἶμ' ἀπὸ τὴν 'Αθήνα κι' ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ,
ἔχω να γέρο ἄντρα καὶ δυὸ μωρὰ παιδιά.
—Παράτα τον τὸ γέρο καὶ πᾶρε ἐμὲ τὸ νιὸ
νὰ σὲ κορφολογήσω σὰν τὸ βασιλικό.»

ΣΗΜ. [Παραλλαγαί: *Jeannaraki* 117, 119 (*Φραντζεσκάκη* Ἀριάδνη σ. 84). *Wescher*-*Μανωλακάκη* Δωρικὸν ψήφισμα Καρπάθου σ. 68-9. — Σ. τ. Δ.]

60. Ἄργους.

Ποιὸς εἶδε ἥλιο ἀπὸ βραδυοῦ κι' ἄστρο τὸ μεσημέρι,
ποιὸς εἶδε τὴν πεντάμορφη 'στοὺς οὐρανοὺς νὰ φαίνῃ;
(Χάιδω μου καὶ χαϊδεμένη)
Μά χει ἀσημένιο ἀργαλειὸ καὶ φιλτισένιο χτένι,
(Χάιδω μου καὶ χαϊδεμένη)
μὲ ἑξῆντα δυὸ ποδαρικά, μὲ ἑξῆντα δυὸ καρέλια,
(Σύρμω μου καὶ συρματένια)
ποῦ ὑφαίνει τὰ μεταξωτά, ποῦ ὑφαίνει τὰ βελοῦδα.
(γειά σου ἀγάπη μου καινούργια).
Παρασκευὴ τὰ μίτωνε, Σαββάτο τὰ ξυφαίνει,
(Χάιδω μου καὶ χαϊδεμένη)
τὴν Κυριακὴ τὰ φόρεσε καὶ πάει 'στὸ πανηγύρι,
(μάλαμα καὶ τζοβαΐρι)
ὅσοι ἄρχοντες τὴν εἶδανε,

ὅλοι τὰ φέσια γύρανε
(καὶ τὰ παραστραβήνανε).
Κ'ἕνα μικρὸ ἀρχοντόπουλο μήτε τὸ φέσι γέρνει,
(μήτε τὸ παραστραβαίνει)
παίρνει καὶ πάει 'στὴ μάννα του 'στὰ δάκρυα φορτωμένο.
(σὰ νὰ τό εἶχανε δαρμένο).
«Τί ἔχεις γιόκα μου καὶ κλαῖς; καὶ βαριαναστενάζεις;
(καὶ τὴν καρδιά μου σφάζεις.)
—Μάννα μ', τὴν κόρη ποῦ δα γὼ ἐχτὲς 'στὸ πανηγύρι
(μάλαμα καὶ τζοβαΐρι).
Σύρε μάννα μ' καὶ πές της το,
κρυφὰ κουβέντιασέ της το.»
Παίρνει τὴ ῥόκα της καὶ πάει.
Βρίσκει τὴν κόρη νὰ κεντάῃ.
«Ὥρα καλή σου, λυγερή,
—Καλὸ 'στὴ μάννα τὴν καλή.
—Κόρη μ', ὁ γιός μου σ' ἀγαπάει
καὶ ντρέπεται νὰ σοῦ τὸ πῇ.
—Σὰν μ'ἀγαπάει δὲν ἔρχεται, τὰ λόγια τί τὰ στέλνει;
(καὶ τί τὰ παραγγέλνει;)
Ἂς πάρῃ νά ρθῃ τὸ πρωΐ,
νὰ κουβεντιάσουμε μαζί,
ποῦ ἡ μάννα μ' εἶν' 'στὴν ἐκκλησιά,
κι' ὁ κύρης μου 'στὰ μαγαζιά,
τὰ δυό μου ἀδέρφια 'στὸ σκολειό,
γὼ μόνη μου 'στὸν ἀργαλειό.»

[Παραλλαγαί: *Passow* ἀρ. 640. 640 α. — *Δελέκου* Δημ. Ἀνθολ. 1868 σ. 100, 61 (Κλεωνῶν Κορινθίας), *τοῦ αὐτοῦ*, Ἐπιδόρπιον σ. 100-1. — *Legrand* Recueil σ. 214 ἀρ. 99. — Αὐτ. σ. 226 ἀρ. 105 (Πατρῶν) — *Ἀραβαντιν.* σ. 152, 223 (Πάργας). — ΖΑ. Α΄ 104, 124 (Ἠπείρου). — *Pernot* Rapport 158, 29 (Χίου). — *Λάσκαρη* Λάστα 348, 10 (Λάστας Γορτυνίας). — Σ. τ. Δ.]

61. Σκοτεινῆς τοῦ δήμου Ἀλέας τοῦ Ἄργους.

Τώρα ναι Μάης κι' ἄνοιξη, (Ἑλένη) τώρα ναι καλοκαῖρι
(ἄσπρο παχουλό μου ταῖρι)
τώρα ἡ ἀγάπη δὲν φελάει (Ἑλένη)
παρὰ πέρα τὸν Γενάρη
(ποῦ ναι ἡ νύχτα σὰ μεγάλη.)
Τότε χορταίνει ὁ νιὸς φιλὶ κ' ἡ κόρη τὰ παιχνίδια
(μαῦρα τὰ γλαρά σου φρύδια.)
Μὰ παίρνει ἡ κόρη τὸ ψωμὶ (κυρά μου) καὶ πάει 'στὸ χωράφι
(τὸ τριαντάφυλλο μὲ τ'ἄνθη.)
«Ἔλα ῥὲ νιὲ νὰ φᾷς ψωμὶ νὰ φᾷς νὰ γιοματίσῃς.»
(μαῦρα μάτια νὰ φιλήσῃς.)
Μά πιασε ὁ νιὸς τὰ μέτωρα καὶ ἡ κόρη τὰ παιχνίδια
(ποῦ νά χε τοὺς φᾶν τὰ φίδια.)
Ψοφῆσαν τὰ βοϊδάκιά τους πέντε μέραις ζεμένα
(ἐψοφῆσαν τὰ καημένα.)
Τσακίζει ὁ Μόσχος τὸ ζυγὸ κι' ὁ Λιάρης τὸ κρικέλι
(ἄσπρο παχουλό μου ταῖρι.)

ΣΗΜ. *Μόσχος καὶ Λιάρης* = ὀνόματα βοῶν. [Παραλλαγὴν βλ. κατωτέρω εἰς τραγούδια Λιγουριοῦ 5). Σ. τ. Δ.]

62. Ἄργους.

Ἀφήνω γειὰ 'στοῖς ὄμορφαις καὶ γειὰ 'στοῖς μαυρομάταις,
κ'ἐγὼ πάω 'στὰ Γιάννενα 'στοῦ μπέη τὰ σαράγια.
«Ὥρα καλή σου, μπέη μου. —Καλὸ 'ς τὴ βλαχοποῦλα.
—Ἐγώ μαι ἡ βλάχα ἡ ὄμορφη, βλαχοῦλα ἡ παινεμένη,
π'ἔχω τὰ χίλια πρόβατα, τὰ πεντακόσια γίδια.
—Λύκος νὰ φάῃ τὰ πρόβατα, καὶ τσάκαλος τὰ γίδια,
νὰ μείνῃ ἡ βλάχα μοναχὴ 'στοῦ μπέη τὰ σαράγια.
Χίλια φλωριὰ σοῦ τάζω γὼ καὶ πεντακόσια γρόσια,
νὰ σ' ἀνταμώσω μιὰ βραδειὰ μέσα σὲ περιβόλι,
νὰ πέφτουν τἄνθη ἀπάνω μας, τριγύρω 'στὴν ποδιά μας,
κι' αὐτὰ τὰ νεραντζόφυλλα μέσα 'στὴν ἀγκαλιά μας.»

ΣΗΜ. Βλ. Λαογραφ. Α΄ 645, 71 [Ἄλλη παραλλαγή: *Παπαζαφειροπούλ.* 83, 38. — Σ τ. Δ.]

63. Ἄργους.

Ἐγὼ μιὰ κόρη ἀγάπησα
κανένανε δὲν ἄκουσα
οὔτε μάννα οὔτε πατέρα,